

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

225

ԿՈՒՆԵԿՏԻՎ ՈՒՂԻ

ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԶԵՌՆԱՐԿ

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Կազմեց՝ Տ. ՎԱՆՅԱՆ

491.542

3 JAN 2018

ՀԱՅԿԼԵԿՏԻՎ ՈՒՂԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՍԵԿՏՈՐ

Տ. ՎԱՆՔԱՆ

ԿՈՒԵԿՏԻՎ ՈՒՂԻ

ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿ
ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(ՅԵՐԿՐՐԻ ՎԵՐԵՇՆԱԿԱԾ ՀՐԵՏԱՐԵԿՈՒԹՅՈՒՆ)

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՊԵՐԵՎԱՆ 1931

ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ

Ձեռնարկելով «Կոլեկտիվ ուղի» դասագրքի՝ կազմությանը, մենք նպատակ ենք ունեցել տալ գյուղական հանրակրթարանների համար հայերեն լեզվի մի ախպիսի գիրք, վոր բացի լեզվի ուսուցումից բավարարեր նաև օտվորողների՝ դպրոցից դուրս տարվող ընթերցանության պահանջները և նպաստեր նրանց ինքնազարգացման աշխատանքներին: Այս իմաստով «Կոլեկտիվ ուղի»-ն հանդիսանում է մեզանում առաջին քայլը դեպի դասագիրք— ձեռնարկի ստեղծումը, վոր մեր պայմաններում լրիվ իրագործելը անհնարին է թղթի շարունակվող կրիզիսի, մեր կյանքի տեմպերի արագ փոփոխությունների և մի շարք այլ պատճառների հետևանքով:

«Կոլեկտիվ ուղի»-ն հրատարակվում է համաձայն 1930—31 ուսումնական տարվա համար կազմված և համապատասխան մարմինների կողմից ընդունված ծրագրի նախագծի:

Ծրագրի հիմքում ընդունելով արդիականությունը—գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցումը, ինդուստրացման լոգունդի իրագործումը հնգամյա պլանի միջոցով, գյուղի և քաղաքի միջև հաստատվող շաղկապի նոր ձևերը, Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի հետագա զարգացումը և այլ գործոնները,—մենք աշխատում ենք գիտել պատմության զարգացման փոնի վրա, միաժամանակ զեղարվեստական նյութերի միջոցով կատարելով մեր լերկվա և աչտրվա կյանքի հակադրությունը:

Մեր կարծիքով ծրագրային այս սկզբունքի ընդունումը, մեծապես կընպաստի հասակավորների աշխարհայացքի կազմակերպմանը, հնարավորություն ընձեռելով նրանց ավելի հեշտության մեջ ըմբռնել պատմական զարգացման ընթացքը, ավելի պարզ ու վորոշակի տեսնել ու հասկանալ ստեղծվող նոր և դառնալ այդ նորի ամենորչա ակտիվ շինարարը:

Ամբողջ ծրագիրը կազմված է 4 հիմնական բաժիններից, վորոնք իրենց հերթին բաժանված են յեմքամասերի: Նյութերի լեքթամասերի նման դասումը նպատակ ունի՝

- ա) Վորոշակի ու շեշտված դարձնել ծրագրային տվյալ մոմենտը.
- բ) Պահպանել ամբողջ ծրագրի հաջորդականությունն իր ամբողջության մեջ.
- գ) Նպաստել հարակից առարկաների ավելի հաջող կոմպլեքսացմանը.
- դ) Պահպանել հանրակրթարանների չերկու վարիանտների ծրագրային միասնականությունը, փոխելով միայն ծանրություն կետերն ու հարարերությունը:

Վերջին բաժինը, վոր կրում է «ՅՈՒՆ Միությունը և կապիտալիստա-

Հրատ. № 1582

Քրատեպլար № 6309 (բ)

Պատվեր № 1997

Ցիբաթ 50, 199

Պետական գրադարան, Ֆերևան

111-2452 gr

կան յերկրներ» վերադառնալու են,— ունի 5 յենթամաս և համեմատաբար ավելի սովոր ծավալ:

Այստեղ մենք աշխատել ենք մի կողմից սովորողին ծանոթացնել խորհրդային իշխանության գոյության. խորհրդային միության ծագման և զարգացման ընթացքի հետ, մյուս կողմից, նրան, պատմական այդ խելով կապել ժամանակակից իրադարձությունների հետ, ի վերջո մեխելով նրա ուշադրությունն ամբողջ աշխարհում հանուն խորհրդային իշխանության տարվող պայքարի խնդիրների վրա:

Բաժնի վերջին՝ «Հեղափոխական տոներ և կազմակերպություններ» յենթամասը կազմված է համարյա տեղեկատվական բնույթի հոդվածներով: Վերջ տեղեկատվական բնույթի հոդվածներ կան նաև մյուս բաժիններում: Ցեղեկատվական այս միում մի պահպանումն անխուսափելի յե և անհրաժեշտ մասնավորապես գյուղական հանրակրթության համար, յիժն մենք աչքի առաջ ունենանք այն պայմանները, վերջին մեջ աշխատում են թե սովորողը ու թե սովորեցնողը՝ անհրաժեշտ ձևերով նրանք բացակայություն, թերթերի ուլ ստացվելը, և այլն:

Յուրաքանչյուր բաժնի և յենթամասի վերաբերյալ պահանջվող պակասը, վորն անխուսափելի յե մասնավաղ կուկտիվացման բաժնի համար, (վորի գեղարվեստական վերաբաղեցությունը նոր-նոր և միայն սաղմնավորվում) կարող է դասատուն լրացնել աշխատանքի մոմենտին հարմար նորանոր ավանդներով:

Բառարանի գործածությունը աշխատել ենք հասցնել մինիմումի, փոխաբերելով դժվար, անծանոթ բառերն ավելի ծանոթով հենց հոդվածներում: Ծավալի սահմանափակությունը ղրկել է մեզ հնարավորությունից առաջին 2 բաժիններում ավելի բազմակողմանի լուսարանելու հարևան խորհրդային հանրապետությունների սոցիալիստական շինարարությունը: Այստեղ ևս տրված է ըստ կարելույն անհրաժեշտ մինիմումը:

Չնայած աշխատել ենք այս հրատարակությունն անթերի մշակել տխուրամենայնիվ անշուշտ կլինեն բացեր, վորոնք զրքի գործածության ընթացքում ավելի ցայտուն հանդես կգան: Ուստի խնդրում ենք դասավորք գործածողներին՝ իրենց կոնկրետ դիտողություններն ու առաջարկներն ուղարկեն Բաղրուզլիվարչության, վորպեսզի հետագա վերահրատարակությունը կատարվի համաձայն տրված առաջարկների ու դիտողությունների:

Մենք ավելորդ համարեցինք այստեղ տալ նաև զրքի գործածության համար անհրաժեշտ մեթոդական ցուցմունքներ, աչքի առաջ ունենալով վոր աչք նպատակով հանձնարարված է և շատ շուտով լույս կտեսնի հանրակրթականների համար հատուկ մեթոդական ձեռնարկ:

ԿԱԶՄԱՂ

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ

«Կուկտիվ ուղի» դասագրքի յերկրորդ հրատարակության վերամշակումը կատարված է առաջին հրատարակության համար սահմանված ծրագրի և մեթոդական հիմունքների համաձայն, վորն Լուսավորման ուսումնական մեթոդական սեկտորի կողմից հիմնականում լեղունված է նաև 1931-32 ուսումնական տարեշրջանի համար և առաջադրված էր մեզ ի գեղավարություն:

Յերկրորդ վերահրատարակության մեջ ավելի քան ութեղացված է աղիակաճություն վերաբերյալ բաժինը:

Բացի յեղած մի շարք նյութերի վերամշակումից, ավելացված են նոր հոդվածներ, վորոնք վերաբերվում են կուկտիվացման աշխատանքների հետագա ծավալման ու խորացմանը:

«Ինդուստրացում, գյուղի յիվ փաղափ դաժինք» բաժնում գեղեղված է ևս մի նոր յենթամաս—բալետիկյան փեյպերով լողունգով, ըստ կարելույն գեղարվեստական նյութերով վերհանելու համար մեր վերցրած տեմպերը, մասնատների կողմից հայտնաբերված ենտուգիաղմն և վիթխարի թափն ու անձնագոհությունը, վարոնք գերադանցել և գերադանցում են բոլոր տվյալները: Այս կապակցությամբ լայնացված է նաև «Կուկտուա յիվ կենցաղ» բաժինը:

Միաժամանակ մեզ առաջադրված էր մաս յերկու և կես մասով կրճատել զրքի ծավալը, վոր և աշխատել ենք կատարել հատկապես ի հաշիվ մեր կյանքի պատմական դարգացման ընթացքը պատկերող բաժնի հոդվածների, յիստեպիով հիմնական բաժիններից և յենթամասերից վոչ մեկը:

Այս հրատարակության մեջ ուղղված է սրբագրված են նաև այն բոլոր աղագրական սխալներն ու անկանոնությունները, վորոնք մեզինց անկախ թույլ է տրված առաջին հրատարակության տպագրության մեջ: Սակայն և այնպես շատ բաժիններ այս յսկ պատճառով հնարավոր չի յեղել ձուլացներ:

Այս ձեռնարկով պարագրող բոլոր դասատուներին հանձնարարվում է միաժամանակ ձեռք բերել հանրակրթականների լեզվի ուսուցման համար կազմված է հրատարակված մեթոդական ուղեցույցը:

ԱՌՍԱՋԻՆ ԲԱԺԻՆ

ԿՈՆԵԿՏԻՎԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Ա. ՆՈՐ ԿՅՈՆՔ ԿԱՌՈՒՑՈՂՆԵՐ

1. ՏԵՄՊԻ ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԸ

Կուսակցություն, լեռնահանքի շինություն: Ճակատին ելեկտրական լույսերով զրկած:

«Միությունների տուն»:

Ելեկտրական լույսերից հյուսված մուրճ ու մանգաղ, և հնգաթև աստղ: Դրանց գրկում մուրճն ուսին, պինդ բազուկներով, կեպին ծուռ դրած մի մարդու նկար:

Ցեղանդուն մի լեռնափորի նկար է դա, փորն ախոր ոտացել է «տեմպի բալլերի» անունը: Նկարի վերև, լույսերով զրկած փայլում է՝

«Խ. Միության հարվածային բրիգադների համագումար»: Հետո լեռում են լողուններ, պլակատներ, փորոնց մեջ տեմպի բալլերի խոսքը: զրկած է «Հարվածայինները պահանջում են հրագամյակը կատարել չորս տարում»:

Հնգարձակ հրապարակներով և խաչաձև փողոցներով տառնյակ հազարավոր մարդիկ են շարժվում: Նրանք դալիս են, բանվոր, կոլխոզնիկ, ինժեներ, տեխնիկ, դիրեկտոր, գործակալ, ճարտարագետ, տնտեսագետ, կառուցող, ուսանող, աշակերտ, կարմիր բանակային, նավաստի, բժիշկ, պիոներ, կոմսոմոր:

Բոլորն էլ հասում են դեպի «Միությունների տուն»:

Այնպէս են Դոնաւար, Ուրալը, Կերէն, Գրադնի, Լենին գրադը
Պարկովը, Ստալինգրադը, Թուրքմենստանը, Անդրկովկասը, Սիբիրը,
բոլորը, բոլորը, վոր մեկն ապեւ: Ամենքը բերել են իրենց ուժն ու
կամքը. մրցման են կանչում իրար:

Բոլորից առաջինը լետ են, ով կհասնի ինձ: Ընթացիկ տարվա
ծրագիրն իրագործել ու 210 տրակտոր ել գեռալիլի բաց են թողել
հենց այնպէս՝ դեպի սոցիալիզմը զնացող գյուղին նվեր:

Այսպէս կանչում են իրար, իրարից առաջ անցնում. հիմնամյա
բայշէկիկը տասնութամյա կոմյերիտից, կոմունարը կոլխոզնիկին:
Այդպէս են նրանք՝ հարվածալիները:

Հանվածալիներ բոլորովին նոր մարդ են, բոլորովին այլ մտա-
ցում ունի դեպի ընկերը, կինը, յերեխան, իր գործը. նա նոր կո-
մունիստական մարդու ձևակերպող տիպարն է:

Յերեք օր անընդհատ շարժում, կամքի ցուցադրում: Խոսելու
լեն դուրս լեկել ավելի քան լերկու հարյուր հոգի:

Այժմ վերջին նիստն է յեզրակացութեանը:

Գումարը պետք է տար

Կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ խոսա-
սում ենք հնգամյակը կատարել չորս տարում:

Այս վճռական տարում իրագործել կուսակցութեան վարչաւոր
սոցիալիզմի հիմքի կառուցման ավարտման մասին:

Դանի՛ճը գործում է: Լավում է ինտերնացիոնալ Իոյ պատից
վառ ժպիտը դեմքին նայում է նա, նոր կյանքի առաջին կառուցո-
ղը, բանվոր դասի մեծագույն ուսուցիչը—Լենինը:

— Ո՛վքեր են նոր կյանքի կառուցողները, լինով են նրանք բնորոշվում:

— Ում ղեկավարութեամբ է կատարվում մեր լերկրի վերակառուցումը և
ինչ պայմաններում:

— Ի՞նչու յի ալը կապված Լենինի անվան հետ:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Միտ, խոտ, բառ

Առեկիս կամ գրելիս մենք մեր մտքերն արահայտում ենք բառերով:
Բառը յեթի լինում է մի վանկից կոչվում է միավանկ, երեքով՝ տուն, հարկ,
տեմպ:

Բառը յեթի լինում է յերկու կամ ավելի վանկերից, կոչվում է բաղա-
վանկ: Որինակ լույս-տեր, լուսա-գարդ:

«Տեմպի բաղաձայնները» հոգվածից արատաւրեր միավանկ, յերկվանկ և
բաղաձայնի բառեր թվով 10-15 երեքով և վանկատաւր:

Բ. ՄԵՐ ԿՅԱՆՔԸ ՅԵՐԵԿ

2. ԴԺԱՐ ՏԱՐԻ

Վարի, գութան ջան, վարի,

շատ և դժար են տարի:

Պապին տարան քրիսվի դուռ,

հարկ են ուզում.—Տուր, հա տուր...

— Կտամ, քրիսվա, փող չունեմ...

— Չունեմ, Շեկոն կտանեմ:

— Աման քրիսվա, քեզ դուրբան,

Շեկոն գնա թող՝ գութան,

դարնան անենք վարուցանք

կալը կալսենք, բերենք, տանք,

Գարունը լետ դառավ ել,

գութան լծվեց—հորովել...

Վարի, գութան ջան, վարի,

գառենք ցորեն ու դարի,

տանենք, ածենք քրիսվի վեշ,

վոր շտանի մեր գումեշ:

— Մեր կյանքի վեր շրջանն է ներկայացված այստեղ,

— Վորո՞նք են ալը շրջանի բնորոշ գծերը:

— Ի՞նչ վիճակումն է ապրել գյուղացին և ի՞նչ հավատ և անեցիկ աղա-
գայի նկատմամբ:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Խոտ, վերջուկեք, գլխատառ

1. Մեր խոսակցութեանը բաժանվում է մասերի, վորոնցից յաւաքան-
չութը կոչվում է խոտ: Կրկնենք: Իմացիր, վոր խոտքը մի ումբողջական
միտք է, վորի արատաստութեանը վերջանալիս ձայնն իջնում է, ու գաղաթ
ենք առնում, իսկ գրելիս վերջակետ (.) գնում:

2. Արատաւրեր հետեւալ հատվածը, հարկավոր տեղում վերջակետ դիր
ու գլխատառով գրիր:

Վարի, գութան ջան, վարի,

շատ և դժար են տարի:

Պապին տարան քրիսվի դուռ,

հարկ են ուզում.—տուր, հա տուր...

— Կտամ քրիսվա, փող չունեմ:

— Չունեմ, Շեկոն կտանեմ—

3. Դրեք մի փաթեթիկ պատմություն

4. Ել յերբ ենք գրում գլխատուով: Ինչպես կգրես քաղաքների, գետերի, հիմնարկների, մեր առաջնորդների անունները, ազգանունները: Դրե՛լիս տալիս բառն ինչպիսի տառով կսկսես

3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՅԵՐԵԿ

Ինչ պատկեր եր ներկայացնում Հայաստանը խորհրդաֆանագման նախորդակին: Դժվար թե՛ ճարվի յերկրագնդի վրա մի անկյուն, վոր իր ծանր և զորեղական վիճակով կարողանար մրցել այն տանջաբանի հետ, վորի անունն եր «Հայաստանի Հանրապետություն»: Արգյունաբերության բացարձակ կործանում: Գյուղատնտեսության կործառում մինչև նախապատերազմյան չափի մեկ քառորդը: Բազմաթիվ պատերազմներից և ազգամիջյան անվերջ ջարդերից ամալացած ու ավերակների վերածված գյուղերի կույտեր: Անգլիական իմպերիալիստների թելադրությամբ սկսված վերջին ավանդույտայի՝ հայտաճկական պատերազմի ահառելի հետևանքներ: Յերկաթուղային հաղորդակցության կազմալուծումը, 50,000-ից ավելի անողնական վորքեր: Մի քանի հարյուր-հազար վոչ մի անտեսություն չունեցող գործազուրկ և նպաստով ապրող գաղթականների բազմություն, Համառարած սով և անվերջ համաճարակներ: Ճարրական իրավունքի և որինապահության լիակատար բացակայություն: Դաշնակցական խմբապետների, կուլակների ու սպեկուլյանտների անսահման իշխանություն և սանձարձակ սխրագործություններ: Պատահական և գիտությունափոր սպանություններ փողոցներում, Թուրքական թագերի և գյուղերի հրկիզում և ալան-թալան:

Այդ բոլորն անմիջապես արդյունք ելին դաշնակցական տիրապետությանը: Դաշնակցությունը հակասած կլինեք իր դասակարգային ելու թյանը, յեթե հրաժարվեք իմպերիալիստական պատերազմի համար թնդանոթի միս մատկարելուց, թուրք և հայ աշխատավորների ջարդերից, անվերջ թալաններից, սակավաթիվ բանվորությանը ծանր կերպով շահագործելուց ու աշխատավոր գյուղացության անասելի կեղեքումից՝ կուլակների ոգային:

Դաշնակցությունը հավատարիմ իր սոցիալական բնությանը, մեր յերկրի աշխատավորությունը մինչև վերջնական բնաջնջումը կտանեք յեթե չստանար նոյեմբերի 29-ի շախմատիչ հարվածը: Հայաստանի բանվորության և աշխատավորության ֆիզիքական գոյության և վերելքի միակ յեղբ խորհրդային իշխանությունն եր:

— Ինչ պատկեր եր ներկայացնում Հայաստանը դաշնակցականների տիրապետության որոք: Նկարագրե՛ր բանվորների, աշխատավոր գյուղացիների վիճակը և նրանց շահագործման պայմանները:

— Փաստորեն իշխանությունը հււսմ ձեռքին եր: Ովքեր ելին մավզերիսաները, ինչ գիտես նրանց մասին:

— Բացատրե՛ր թե ինչու և ինչ նպատակներով եր դաշնակցությունը, պատերազմներ մղում թուրքերի, վրացիների գեմ, բնաջնջում տեղական ազգ, փոքրամասնություններին: Ում շահերից եր բղխում այդ:

— Ինչու նույն ձևով վարվում ելին նաև վրաց մենշևիկներն ու թուրք մուսավթականները հայերի վերաբերմամբ: Դասակարգային ինչ նրմանություն կա հայ դաշնակցականների, վրացի մենշևիկների և Ադրբեջանի մուսաֆաթականների ու նրանց վարած քաղաքականության միջև:

— Յեթե Հայաստանը և նրա հետ նաև Անդրկովկասյան մյուս հանրապետությունները չխորհրդայնանային ինչ պայմաններում կլինեք մեր կյանքը ինչու:

4 ՎԱՆՔԸ՝ ԿԱԼՎԱԾԱՏԵՐ

Թե՛ վորքան ծանր եր մեր դրությունը, — այսպես սկսեց Եջմիճնի վանքի նախկին ճորտ-գյուղացի Բարսեղը, — պատմեմ, լսեք:

— Մեր հողը շատ պակաս եր: Մի քանի ընտանիքով վանքից վերցրելիք 30 որավար հող — կիսարար, վեց տարով, բայց ահա թե ինչ պայմանով:

1. Սերմացու պակաս զգալու դեպքում պետք ե անպայման վանքից տանելիք, իսկ այնտեղ ավելի թանգ եր, քան թե ուրիշ տեղ:

2. Պետք ե մեր վերցրած ամբողջ հողը մշակելիք, այսինքն վարելիք, ցանելիք, փոցխելիք, հնձելիք, խորձերը տանելիք կալը և ծեծելիք:

3. Ծեծելուց հետո վանքի մաս ամբողջ ցորենը պետք ե քաղաք տանելիք, վոր մեզնից հեռու յեր 30 — 35 կիլոմետր:

4. Յերկու նկուղ պետք ե վանքի համար սառցով լցնելիք, նրա ամառվա պետքերի համար:

5. Ամեն տարի վանքի սեփական հողամասում պետք ե յերկու բանջարանոց մշակելիք, այն ե՛ վարելիք, ցանելիք, ամառը հավաքելիք և իր ուղած տեղը տանելիք:

6. Պետք ե նորոգելիք մեծ խճուղուց վանքի կալվածքը տանող ճանապարհը:

7. Մոտակա գետակից առուններ պետք ե հանելիք և հները նորոգելիք:

Տ. Ամեն տարի վաղից ալ Թորավար մարդոգեանքը պետք է
հնձեցինք և խոտը կրեցինք:

Յեկ այսպես որեր, տարիներ ռանչպորը դուռը դառում եր,
դառարկ նստում. մի կողմից քոխվեն, մյուս կողմից սլրխատավը
լրացնում ելին պակաս թողածը: Հոսում եր արյուն քրտինքն աշխա-
տավոր գյուղացուց, իսկ ճուրքը հայրերը՝ սուգում ելին մեր արյու-
նով և որհնում քոխվի կնուտը, պրիստավի սուրը ու դաշնակի մտղերը:

Յեկավ մեծ Հոկանմբերը, որքեց տարավ տերերին, նրանց հետ
եյ սուրը հայրերը կուչ չեկան, դարան մտան, փորձ արին ուրիշ
ճամբով մոլորեցնել աշխատավոր խալխին: Բայց ել վոր որվա քյա-
սիրն ու առնչպարն է, վոր խորհրդային տրեվի տակ թուղ տա
իրեն շահագործեն:

Մեր գյուղը հիմա ել են չի:

- Ի՞նչ դեր է կատարել Եղմիածինն անցյալում:
- Ում շահերն է պաշտպանում լեկեղեցին և հողվորականությունը:
- Սորհ. իշխանությունը Բնչպես և կալում կրոնի գեմ:

ՈՐԱՆՋԻԱ

1

Որանջիայի ձորակում ամեն դարնան մասրիներ են ծողկում,
բացվում են վայրի վարդերը՝ դեղին, սպիտակ: Յերբ դարուն է
լինում և առքանում են Որանջիայի քաղերը, բնից դուրս են
ծլկում խեղները, փորի մաշիլը դեղին, պառկում են առք քաղերի
վրա, լեզունքը ներս ու դուրս անում:

Այն ժամանակ, յերբ շեն եր Մանասի խրճիթը, Որանջիայի
ձորակում մասրիներ չկային, տան պատերի վրայով լեկչես խեղ-
ները չեկին վազվում, վայրի վարդերի տեղ բուսանում վարունգն
եր ծաղկում:

Մի բարակ արահետ Որանջիայի ձորակը միացնում եր գյուղի
հետ: Այժմ ալ արահետն ել չկա:

— Մանաս, ինչո՞ւ տունդ Որանջիայում չինեցիր, չգիտեիր,
վոր Դավիթնեց Առաքելն ել աչք ունեք դրած ձորակին, աք ձյունն
ավելի շատ և հալվում և ձյունի տակից կանաչը ծլում:

Դավիթնեց Առաքելը, լեզան կաշվից տրեխները հողին, մի ա-
ւափոտ աչքի տակով նայեց Որանջիայի ձորակին, ուր նախրից լեռ-
մապատ լեռիկու հորթ ելին տրածում, և մտքում դրեց ձորակում
ամորթ կառուցել:

Իսկ յերկու շաբաթ անց Որանջիայում Մանասն եր քար ու
կիր թափեր, վորքերը մինչև ծնկները վեր քաշած ցեխ եր շինում,
ուստան ել տաշած քարերն եր շարում:

Դավիթնեց Առաքելն ել մտքում պահեց:

2

Որեր անցան: Դավիթնեց Առաքելը հասավ իր մուրադին՝ դառ-
նալով գյուղի քոխվին:

Մանասը յերբեմն միտք եր անում, թե Առաքելը վոխը հանե-
լու համար գնաց տանուտեր յեղավ: Մաածում եր, բայց մոքինը
վոչ-վոքի չեր ասում:

Իսկ յեթե ազգ ու բարեկամ ելի ասում ելին:

— Մանաս, տանալ արա, թրի սուր ժամանակն է, — Մանասը
փոփախը գետնով տալ չեր ուզում, ելի իր ասածն եր կրկ ում:

Բայց Առաքելը չեր ել ցույց տալիս թե ինքը հաշիվ ունի Մա-
նասի հետ: Այն որից, յերբ տանուտերի շղթան վզովն անցկացրեց,
պղնձե կնիքն ել գրպանը դրեց, Առաքելն ալ որից ձեռնում եր
աֆսպես, վոր իբր թե Մանասին չի յեկ անունում:

— Մանաս, գնորթուն կաց, Առաքելը քեզ նեղն է գցելու:

...Յերբ լուր չեկավ, թե քաղաքներում դորժադուլ կա, հեղա-
փոխություն և ընկել, Առաքելն ականչները խլշեց: Նույն գիշեր
Առաքելի ձիու սմբակների տակից կայծեր թռան: Պրիստավը հու-
ռադրեց նրան:

Ձեր գործին կացեք, ժողովուրդ, տարին խառն ա, չլսեմ-չի-
մանամ, թե լոթի-փոթի մարդիկ են գալիս, գիշերով թաղուն ժո-
ղով անում:

Իր շվաքից խրանեց, թե իրոք վտանգ կար գյուղում՝ սակայն
մի շաբաթ հետո Առաքելը նորից գնաց պրիստավի մոտ:

— Պրիստավն ապրած կենա, գյուղումն ել են յերկում խառնա-
կիշ մարդիկ: Մի տասը հատ դազախ թնդ հետա գան, գյուղում յե-
րեան մի անգամ, ժողովուրդը զարգանդի:

Պրիստավը բեխերը վոլորեց բլրը փաթաթեց մատին և ձեռեց
մինչև աչքատակ, ասես աչքն եր ուզում կոխի: Բեխերը վոլորելիս
թշերն ուռ բեց՝ գունա փչողի պես:

Առաքելը կազակների հետ գյուղ չհասած, բոլորն ել դիտեցին,
վոր գալիս են: Այդ յերեկոն շատ տներում ճրագ չվառեցին, շա-
տերը մինչև լուս աչք չփակեցին:

...Ե՛յ, դու, հիմար կազակ, ինչո՞ւ ալքեան շատ խմեցիր Առա-
քելի տանը, արյունդ գլխիդ տվավ, տաքացար: Մանաս, կինդ ալդ
որը յերանի լվացք շատեր և լվացքը չփոխ պատիս, վորովհետև

դիմացի ցանկապատի արանքից Առաքելը կազակին մտառով ցույց
եր տալիս կ'ոչդ, վոր լվացք եր վռուժմ: Կազակ, մոռացած միթե,
վոր քո յերկրում եսպիսի ձորեր չկան, ինչպես Որանջիան: Յան-
կապատի լետե վերջին անգամն ելիք պոռչներդ լիզում:

3

Մինչև այժմ ել գլուղում, յերբ պատմում են Որանջիայի մա-
սին, մի ականատես միշտ ել ավելացնում ե.

— Սարքովի յեր բոլորը. Առաքելը սատանի նեղութիւնն ունեւր...

— Մթնում եր, դռները կապում ելինք, մտնում տները: Լա-
կում ելին զազախները, ընկնում բուշերը: Շաշկով ենքան հավի վիզ
թոցրին...

...Մթնել եր, մեկ ել Որանջիայից մի ծլկթոց յեկաւ, հովարի
ձախ:

— Հենց ենա, ականջա ծլկթոցին եր, մեկ ել մի անգամ կրա-
կեցին: Կրակիցից ձորերը զոնգացին: Որանջիայի ձորակը վառվում
եր, ալավը յերկիս եր հասնում:

Ամբողջ գլուղն եր այդ զիշերը թափվում ձորակը, բայց արդեն
ուշ եր: Մանասի խրճիթը, վորի կտրին դեղեր կային, պատերի
տակ թափված խորճեր, ալովում եր նավթոտ փալասի պես: Յերբ
լուս դեմ կրակը հանգարտեց, խանձված ընկած ելին Մանասի կի-
նը, յերեխան, կազակը:

— Ե՛, ինչ չարչարանք քաշեց գլուղը, քանի մարդու ծեծեցին:
ինչեք չարին... Մանասն տարան, ինչ ասես՝ արին, վիզ չառաւ,
Հենց տաւում եր, թե յես անմեղ եմ, յես չեմ զազախին սպանել:
Հազախներն ել վիշտել ելին, վոր Մանասն ե սպանել: Բա՛, եսպես
քաներ...

Յերբ Մանասին վաղոն դրին դեպի հեռավոր տունդրաները,
նա, իզուր եր կալարանի ժխորի մեջ աչք ածում ծանոթ մեկին:

— Գնաց, ել թե ի՞նչ յեղավ, տեղեկութիւն չկա...

...Հետո քամին սերմեր բերեց, և Մանասի տան ավերակների
վրտ ծաղիկեց մարենին: Ամեն դարնան Որանջիայում ալնքան վար-
դեր են լինում՝ դեղին, սպիտակ:

— Գլուղի վճր շերտին ե պատկանում Մանասը և վճր շերտին Առաքելը:

— Ի՞նչ հասարակական պայմանների ծնունդ են Առաքելները և ու՛մ
շահերի արտահայտիչ:

— Այդ պայմաններում կարճ ելին պաշտպանութիւնն գտնել
Մանասները:

— Յեղիլ են արդիւք ձեր գլուղում Առաքելներ:

— Ի՞նչ պայմաններում միայն հնարավոր զարձակ նրանց վերացումը:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՊԼԱՆ

Յուրաքանչյուր պատմվածքում դեպքերը կամ մտքերը հաջորդում են
միմյանց վորոշ հետևողականութեամբ: Այդ պատճառով ինչ պատմվածք կամ
հոգված ել մենք վերցնենք, այն կարելի չե բաժանել մասերի:

Պլան կազմել՝ նշանակում ե տվյալ պատմվածքը կամ հոգվածը բաժա-
նել հիմնական մասերի ու այդ մասերը վերնագրել:

Նման ճանաչ ներքեում գետեղվում ե «Որանջիա» պատմվածքի պլանը:

Պլան վերնագրերով

1. Մանասի տունն Որանջիայի
ձորակում:
2. Առաքելի ու Մանասի կռիվը:
3. Առաքելն իրրե տանուտեր:
4. Առաքելի թշնամութիւնը տա-
նուտեր ժամանակ:
5. Հազախների դալը:
6. Առաքելի վրեժխնդրութիւնը:

Պլան հարցերով

1. Ի՞նչու Մանասը տուն չիւնց
Որանջիայի ձորակում:
2. Ի՞նչու Առաքելն ու Մանասը
կռվեցին իրար հետ:
3. Առաքելն ի՞նչ կերպով տանու-
տեր դարձավ:
4. Ինչպե՞ս եր արտահայտվում:
5. Ի՞նչ պատրվակով Առաքելը
զազախներ բերեց գլուղը:
6. Առաքելն ի՞նչպե՞ս վրեժխնդիր
յեղավ Մանասից:

6. ԻՎԱՆՆԵՆ

(Վրացական կյանքից)

Իվանեն դաշտային աշխատանքի մեջ եր, յերբ կինն անսպա-
սելի կանգնեց նրա առաջ և անհանգստութեամբ ասաց.

— Տանուտերն ուզում ե քեզ տեսնել, պիտաավից թուղթ ե
յեկել:

— Տանուտերը, — զարմացած պատասխանեց Իվանեն և գու-
նաւից, — խելագարվե՛, ես ի՞նչ ե: Ինչո՞ւ համար, վճր մեղքիս համար:

— Բարի որ — անժալիտ կերպով կանգնեց գլուղի տանուտերն
Իվանելի գլխին՝ ձիավոր գզիրների հետ միասին:

— Բարե, հազար բարի, — անբավականութեամբ պատասխանեց
աշխատավորը՝ հազիվ բարձրացնելով իր գլուխը:

— Այս առավոտ կանչել ելի գրասենյակ, ինչո՞ւ չներկայացար:

— Այ մարդ, աշխատանքի այս յեռուն որերում ի՞նչպե՞ս արտա
կիսատ թողած՝ գրասենյակ գալի. չե՞ վոր ինքդ ել գլուղացի յես
և լավ գիտես մենակ աշխատավորի վիճակը:

— Դա իմ գործը չե: Ինչ հրամայված ե, և յես պատաւոր եմ
ճշտութեամբ կատարելու հրամանը:

— Ի՞նչ ես ուզում, ասածդ ի՞նչ ե:

— Հենց այժմ պիտի պրիստավին ներկայացնեմ քեզ, — չոր-չոր պատասխանեց տանուտերը և նայեց զգիրներին։

— Ինչու, վեր հանցանքիս համար, չեմ կարող արդյոք ասել։

— Ինչու համար՝ չգիտեմ։ Շնչալիսիկի գրութիւնն է — «վոր-տեղ պատահեք Իվանե Կեթիլաշիլուն, անմիջապէս ձերբակալեք և ուղարկեք ինձ մաս։

— Այս բոլորը քո բաներն են, Փիթա, ուրիշ վոչ-վոքի, — ասաց վրդովված Իվանեն։

— Ինչպէս, ուրեմն հանցանք ել եմ բարդում վրաս։ Լավ, շատ լավ։ Ինչպէս տեսնում եմ, առանց մարակի դործը գլուխ չի գա։

— Ինչպէս, ուզում ես մարակի՞ բաժին դարձնել ինձ։ Վոչ, այդ քեզ չի հաջողվի. Իվանեն դեռ ամենքան չի ընկել, վեր այդ ուրին հասնի...

— Բավական է ասում եմ։ Յես չեմ լեկել այստեղ խոսք ու դրուց անելու, լեկել եմ ձերբակալելու, ձեռք ու վոտքդ կապելու և պրիստավին ուղարկելու։ Այդպէս և հրամայված։ Յեթե ըմբոստա-նաս և չուզենաս հնազանդվել, տեղն ու տեղը կարող ես սպան-վել — ասված է հրաման կարգադրութիւն մեջ։

— Ինչու, վոր հանցանքիս համար, ավագակ հո չեմ. մամ ինչ վատութիւն եմ արել, ալ մարդ...

— Ուր ինչ վատութիւն ես արել... դու կարծում ես մոռաց-վեց ամբ բոլորը, վոր գլուղացիների ականջները մտած՝ զիշեր-ցե-բեկ հուզում, աղմկում, գոգոտում ելիր ապետ գլուղացիներին իմ գեմ, կառավարութեան դեմ։ Մոռացար, այդ բոլորը։ Հա կարծում ելիր եժան կնտտեր այդ Կարճ կորիք, վեր կաց այս բոլոյեյիս, վեր կաց, — գոռաց տանուտերը և քացով ավեց Իվանեյի կողքին։

— Գոռալդ բավական չե, քացի լեկ ես ապլիս, շան տեղ ես դնում դու ինձ հմ։

— Ձանդ, թե չե մտրակս կիշնի մեջքիդ։

— Ինչպէս, դու համարձակվում ես...

— Այ թե ինչպէս... շարժվեց մարակն ողի մեջ և պինդ իջավ Իվանեյի հոգնած մեջ ին։

— Վա՛յ... — բոռնցրը կրծքին տալով գոռաց զայրացած Իվանեն և ատամները կրճտացնելով առլուծի նման վոտի թռավ։

— Կապեցեք ձեռքերը, — նորից լավեց տանուտերի կատաղած ձախը, և լերկորդ ան ամ մտրակը խաղաց...

Գլ'րներն իրար պնցան...

— Տո քավթառ, ինչ ես ուզում ինձանից, — համբերութիւնից գոլրս գալով գոռաց Իվանեն, արեւի ճառագայթների առիկ փայլ-

փող մանդաղը շողաց ողի մեջ և մի ակնթարթում զետին փռվեց տանուտերը...

Գլ'րները սարսափից դեռ ու դեն փախան տուն վերադարձան...

Իվանեն ուշքի գալով՝ նայեց իր շուրջը. տեսավ ինքնիրեն մե-նակ կանգնած տանուտերի անշնչացած դիակի առաջ...

Մի րոպե կանգ առավ... նայեց հեռուները... վառատ թոքե-րով ազատ շունչ քաշեց և զլուխը կախեց...

Այն սրվանից Իվանեն թողեց դաշան ու մանդաղը և հրացանը ձեռք առնելով՝ գնաց միանալու ըմբոստ վոգիներին, հեղափոխա-կաններին։

— Գլուղական վեր խավի ներկայացուցիչն է Իվանեն.

— Վեր ժամանակաշրջանին է վերաբերում այս հոդվածը. ինչից է այդ յերևում։

— Ինչու ելին ուզում Իվանեյին բանտարկել։ Որե՞նքը վեր դատակար-գին եր պաշտպանում։

— Իվանեյի կատարած սպանութիւնն անհատական, թե՛ դատակարգա-յին պատճառով եր։

— Սպանութիւնից հետո Իվանեն մեր գնաց և ինչու։

մտազբաղ — մտքերի մեջ ընկած.

կիզիչ — այրող.

ժրաջան — ժիւր աշխատասեր.

ծորրակալել — բռնել.

ըմբոստ — անհնազանդ.

7. ՈՒՆՉՊԱՐ

(Աղբբեջանի կյանից)

Ինչ ես ձենդ գցել, աղան, առանչպար։

Մի ձեանա աղբատ, հայդան, առանչպար։

Իսկի ամոթ, արուռ չունես, պատել ես իմ դուռը,

բարի լուսին, թե իրիկուն կապել ես իմ դուռը,

հենց մի գլուխ ֆլագոտում ես, կպել ես իմ դուռը։

Բոլ ա, ինչ ես ուզում, մուրտան, առանչպար,

ձենդ կտրի, զահլա մի տար, առանչպար։

Տարին դատ եր, մի հատ ցորեն չհասավ, իմ ինչ բան

մուկը կերավ, բաղ ու բոստան ցորացավ, իմ ինչ բան

վերան ելար, քո շուխտ աշխատացավ, իմ ինչ բան,

Ինձ ինչ, վոր քո բան, ձախ, առանչպար,

թող քո հոքին դուռ հախ, առանչպար։

Պետութիւնը տուրքը, խարջը տուել ա, մեզ ինչ
պարտատիրք քո լծկանը տարել ա, մեզ ինչ.
կըսէս ընկել, քո տուն տեղը վառվել ա, մեզ ինչ.

Հոգիդ ծախի, բեր իմը տուր, ա՛ն ունչպար,
դե, ունչ ելի, շատ դուս մի տուր, ա՛ն ունչպար:
Իմ ինչ բանը՝ թեկուզ սատկես, ել չկա՛ն աշխատող,
ջահանանմը՝ թե սոված ես, ինչ պետք ա փող ու փող,
ինչ վոր բանի՝ բերես կտաս, աչքդ ել գուրս դա թող.

Ի՛մն ա հողը, ի՛մն ա բերքը, ա՛ն ունչպար,
թե չես ուզում, նստի բերդը, ա՛ն ունչպար:

Քանի կուզես՝ դու աղաչ, յես իմը կտանեմ,
կուզես՝ հալի, կուզես՝ մաշի, յես իմը կտանեմ,
քեզ կքերթեմ, իմ բանը չի, յես իմը կտանեմ.

Ղամշու համը լավ իմացի՛ ա՛ն ունչպար:
Գլխիդ գալը լավ մտածի՛ ա՛ն ունչպար:

Դու ի՛նչ մարդ ես, վոր ջուր խմես, քեզ լակը դեռ շատ ա,
հացը վորն ա, քեզ կըծելու՝ տախտակի դեռ շատ ա,
դու վոր մի հին փալատ դցես քո տակը, շատ ա.

Քո ի՛նչ բանն ա միս ու յեղը, ա՛ն ունչպար:
Հալվան, մսուրն ա քո տեղը, ա՛ն ունչպար:

Բեզգազա յեմ, իմ ապրելը շախով ա, լազաթ ա,
ես աշխարհը իմ քեֆով ա, իմ ջուրը շարբաթ ա,
առա՛ց գինու հաց չեմ ուտի ինչ համար ազաթ ա.

Յես բեզ մարդ եմ ու բեզգալա, ա՛ն ունչպար:
Իմ պատկերը դե տես, եդ ա, ա՛ն ունչպար:

— Ճիշտ ե տրված արդուք գյուղացու ստրկացուցիչ վիճակի պատկերը,
և միջեր են հակադրված իրար:

— Ի՞նչ նմանություն կա Աղբրեջանի գյուղացիության և հայ գյուղա-
ցիության անցյալի վիճակի մեջ:

— Այս վտանավորում իրական դրությունն և հակադրված, թե՛ հեղի-
նակը ցույց ե տվել նաև կովի ուղի:

8. ԱՌԱՋ ԻՆՉՊԵՍ ԵՅԻՆ ԱՊՐՈՒՄ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

1

Ռուս գյուղացիները կրել են շատ դառնութիւններ. հողը
նրանք վոտոգել են իրենց արյուն-քրտինքով: Հնուց ի վեր նրանք
յեղել են իշխանների, ազանների, կալվածատերերի, թագավորի, զրա-
մատներերի ճորտերը: Դարերով նրանք աշխատել են վոչ թե իրենց
համար, այլ ոտարների: Գյուղացիների աշխատանքի թալանողները
բազմաթիվ են յեղել: Ինքը՝ աշխատավոր—գյուղացին յերբեք չի
ունեցել իրեն բավարարելու չափ վոչ ուտելիք, վոչ հագնելիք, ապրել
ե ծխոտած խրճիթում, անասունների հետ միասին, աշխատել ե
արշալույսից արշալույս, աֆն ել գիշերներն անընդհատ: Իբրեւ վար-
ձատրութիւն՝ նրան ծեծում ելին ճիպոտով, փայտով, դազանակով,
խարազանով, բանտ ելին գցում, ծաղրի ելին յենթարկում: Գյու-
ղացին մարդ չէր համարվում: Թե ճորտատիրութեան շրջանում և
թե հետո նա միանգամայն ստրուկ եր, մի վողորմելի անասուն:

1861 թվի «ազատութիւնից» հետո կալվածատերերը՝ գյուղա-
գյուղացիների ձրի աշխատանքը ապահովելու համար՝ այնպիսի ար-
գելքներ հնարեցին, վոր գյուղացին իր սեփական կամքով գյուղից
հեռանալ չեր կարող: Յարական շինոջիկները, վոստիկանները,
ժանդարմները մատով ցույց ելին տալին գիրքն ու ասում. «Դու
ուզում ես Սիրիը գնալ ազատ հողերում ապրելու համար. չի կարե-
լի»: — «Ինչո՞ւ չի կարելի»: — «Ինչո՞ւ: Այդպիսի որենք կա. այնտեղ
գնալ չի կարելի»: — «Ինչո՞ւ չի կարելի», — «Ի՞նչ ես գլուխս տանում.
որենքն ե ասում. դե, գնա, կորի նստի ու սպասի, մինչև վոր որենքը
փոխվի».

Գյուղացիական պատվիրակների ջանքերով ձեռք բերված գաղ-
թելու իրավունքը վոչ մի բանի չեր հանգում: Նրանք չգիտեցին, վոր
շինոջիկների և վոստիկանների հետևում կանգնած ելին կալվածատե-
րերը, վորոնք ցարից և նրա նախարարներից պահանջում ելին.
«Այնպիսի որենք հրատարակեցեք, վոր գյուղացիները Ռուսաստանի
կենտրոնից չկարողանան յերբեք տեղ փոխվել դեպի ծայրագոյա-
ների ազատ հողերը: Մեզ եթան բանվորական ձեռքը ես պետք,
յեթե գյուղացիները գնան, մենք ամենքս կբայքալվեք»:

Յեմ այդ որենքը հրատարակվեց: Յեթե գյուղացին ուզում եր
գնալ աշխատանքի, նրան ասում ելին «Իսկ դու տուրքերը ապել ես:
Ինչ վոր պետք ե, տուր, և դու անցագիր կտանաս, իսկ առանց
անցագրի, եդ կձեռքակալենք, վորպես փախստականի, բանտ կձգենք,
այնտեղ կփախցնենք, և յետ կուղարկենք քո հայրենիքը»: Այսպես

եւ լինում եր... Սեանց անցազրի գյուղացին մի քաջ անգամ չեւ կարող անել: Սեանցազրի պատրվակով նրան կատում ելին մի կտոր հողի:

2

Հողի սակավութունն ստիպում է գյուղացուն դիմել աղային վարձու հող ստանալու համար: Շատ գյուղացիներ անասուններն արածացնելու տեղ չունեցին, ստիպված ելին կալվածատերից խնդրել՝ իրենց վարձու արոտատեղեր տա: Նրան ելին դիմում ամեն մի ձողի, ամեն մի կտոր փայտի համար, վորովհետեւ յուրաքանչյուր գյուղի մոտ անտառ չկար:

Իսկ աղան ամեն բանի համար փող եւ պահանջում, մինչև իսկ անտառում սունկ կամ պտուղ հավաքելու համար: Յեթե գյուղացին փող չեւ ունենում, ստիպված եւր աղայի մոտ ձրի աշխատանք կատարել: Գյուղացիներից շատերն աշխատում ելին աղայի հողերում, զրա համար աղայից ստանալով կամ մի կտոր հող եւ կամ թե իրենց կոփերը աղայի արոտատեղերում արածացնելու իրավունք: Բայց այսպիսի աշխատանքով եւ նրանց դրութունը չեւ լավանում, քանի վոր զրանցից ստացված ամբողջ արդյունքը վոչ թե գյուղացիներին եւր մնում, այլ կալվածատիրոջը: Բացի զրանից, տարեց-տարի աճում ելին ամեն տեսակի տուրքեր ու հարկեր:

Այ, որինակի համար, վորքան փող եւր հավաքվում պետական գանձարանում՝ զլիսավորապես գյուղացիներից եւ այդ փողերը հետադարձում ելին վորպես ոռճիկ թաղավորին, նախարարներին, աստիճանավորներին եւ ծախսվում ելին զորքի, վոստիկանության եւ նման բաների վրա:

1886 թվին պետ. գանձարանում հավաքվել եւր 886 միլիոն աւրի, 1891 թվին—մեկ միլիարդից ավելի: 1900 թվին—մեկ ու կես միլիարդից ավելի, 1905 թվին—համարյա չերկու միլիարդ, իսկ 1910 թվին—արդեն յերկուս ու կես միլիարդից ավելի:

Բացի զրանից՝ գյուղացիները վճարեցին նաեւ մի միլիարդ ուրբի, վոր պետական գանձարանը ավել եւր կալվածատերերին 1861 թվին, իբրեւ վարձագին ձորտերի ազատության համար:

Գյուղացիներից ելին զուրա պալիս նաեւ թե գավառական եւ թե ալ ծախսերի համար պահանջված զրամը: Գյուղացիների վրա ելին զրված բնական տուրքերը, ինչպես եւս զորքին կերակրելը, յերբ նրանք տեղավորված ելին լինում գյուղերում, աստիճանավորներին փոխադրական միջոցներ տալը, յերբ նրանք ճամբորդում ելին Ռուսական հեկիչները, վերակացուններն ու պահապաններն ապրում ելին

գյուղացիների հաշվին: Բոլորն եւս մնվում ելին գյուղացու հացով: Յեւ հասկանալի չեւ, վոր վերջը գյուղացուն մնում եւր միայն փշրանքներ: Այսպիսով նա ապրում եւր վորպես տանջված ու անկեղու մի ստրուկ ցարական—ազնվական կալվածատիրական պետության մեջ: Նույնպիսի վատթար եւ ծանր պայմաններումն ելին ապրում նաեւ պրոլետարիատն ու մլուս աշխատավորական տարրերը. նույն մտրակն եւր շատաչում նաեւ քաղաքներում, տուգանքներ, աքսոր Սիբիր, իսկ ձայն բարձրացնելու դեպքումն արդեն՝ հրազեն եւ դնդակ:

Ավելի բարվոր կյանք ունենալու վոչ մի հույս չունեւր:

Մնում եւր միայն մի բան—ապստամբել:

Դա լեւ լեղավ—հեղափոխութունը պայթեց:

— Ինչպես ելին տարում Ռուսաստանում հեղափոխութունից առաջ գյուղացիները:

— Համեմատեցեք ուսս գյուղացիների աչք վիճակը հայ, թուրք եւ վրացի գյուղացիների հետ:

— Ինչ պատճառներից եւ առաջանում աչք վիճակը:

— Ինչ պայմաններում եւ յերբ աղատվեց գյուղացիութունն աչք ծանր դրութունից թե Ռուսաստանում եւ թե մեզ մոտ՝ Անդրկովկասում:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սյս յենթամասի հոգվածների հիման վրա ի՞նչ կարող ես տեսլ

1. Հայ գյուղացիների տնտեսական, կուլտուրական վիճակի մասին:

2. Թուրք, վրացի եւ ուսս գյուղացիների տնտեսական կուլտուրական վիճակի:

3. Ցարական կառավարության վարած քաղաքականության վերաբերյալ:

4. Ցարական կառավարության վարած քաղաքականության նկատմամբ՝ հատկապես ծայրամասերում:

5. Հոգեվորականության եւ բուրժուազիայի կապի ու դերի մասին:

Պագմիր մի փոքիկ գեկուցում այս խնդիրներից վորեկն մեկի վերաբերյալ լեւ պատմիր խմբումդ կամ գեկուցիր ձեւ իս ընթերցարանում:

Գ. ՍԵՐ ԿՅԱՆՔՆ ԱՏՍՈՐ

9. ԿՈՒՆՈՋԱՅԻՆ ԱՌԱՎՈՏ

Ահա բացվում եւ նա՝ զարունը յերկաթի,

Լուում եւ քաղերի ձայնը նրա,

Յերկիր, մեծ մի կուլտուր, յերկիր հացի, կաթի,

Նոր լույսեր եւս վառել ճամբիդ վրա:

Շողշողում եր արեւը—գարնան արեւը:

Սիրող մոր պես նա իր շողերը սպիտակ մերկ թեփերի նման փռում եր յերկրի վրա: Փայլելում եր ձորերի խորքերում ու դաշտերում: Բլուրների կողերն եր շոշափում, սարերի գագաթները զրկում:

Արեւի տակ շուրն արծաթափայլում եր, հողը հասունանում, ուժ առնում և ուզում եր պատուել իր կուրծքը:

Արվը շողշողում եր իր կրակե սրերով:

Արեւի ուժի տակ ծիրը ճեղքում եր հողը, կոկոնը պատռում եր պատյանը, հասկը հասակ եր քաշում: Իսկ յերեկոն սարերից հով եր քշում դեպի դաշտերը սվավում ելին հասկերը: Հովն որորում եր հասկերի բարակ հասակներն ու արտերում հասկերը յերգում ելին:

Նշխշում ու փրփրում ելին ալսոերը, արտերի շեկ ծավը:

Բայց դուք լսել եք, թե ինչ լուռ ցավ ու տրտնջ է լեղել այդ անշատ արտերի մեջ, նրանց յերգերի մեջ: Յես լսել եմ, Գուցե դուք ել եք լսել, բայց կանգ չեք առել նրանց մոտ, չեք խորացել յերգի խուլ բողբոջի մեջ: Յես հիշում եմ հեռու դաշտերի մոտիկ անցյալի արտերը սահմաններով: Լսում եմ նրանց յերգը կսկծող: Սարերը հով ելին փչում արտերին: Հովը սահում եր առաջին արտի վրայով, ու հասկերը սկսում ելին սվավալ մեղմը յերգեր: Բայց յերբ հասկերի ալիքը հասնում եր յերկրորդ արտի սահմանին, այնտեղ կտրվում եր և յերգն ընդհատվում լացով:

Հասկերը լուռ թեքվում ելին միմյանց կ'ղմ, բխտերը քոփում ու փսփսում ելին՝ թե ինչու յե հովը խռովել...

Հովը հասավ յերկրորդ արտին: Նա այնտեղ նորից որորեց հասկերը, նազելով թեքվեց դեպի առաջ և նախկին յերգը շունչ առավ:

Նորից խշխշացին հասկերը, ծփեցին ցողունները: Բայց յերբ ելի հասավ ուրիշ արտի, այնտեղ, սահմանում յերգը խզվեց ու կտրվեց լալով: Կտրվեց յերգի բողբոջի ձայնը:

Յեվ այդպես շարունակ...

Բայց հովն ելի առաջ եր գնում: Նա հասնում եր գյուղի ծայրը, զիպչում պատերին, ծառերին ու տանիքներին: Այնտեղի արտերի ծայրը: Ել չեք հասնում առաջվա պես: Ցորենի հասկերը այս անգամ սվավում ելին ընդարձակ սահմաններով մեկ:

Հովն ել չեք լալիս ու հառաչում, յերգն այլևս չեք խզվում: Կանաչին սվող ստրպանջի ստորոտում փռված արտերում դառ-

նում եր հնձող մեքենան: Նա խուրձ-խուրձի վրա յեր դառնում: Ահում ելին նոր խուրձեր, արտը դեզանում եր կոկեկալի արտը, կոկեկալի աշխատանքով և կյանքով:

Իսկ հեռվում, մթին տվող բլուրների առաջամասում հսկա մեքենան բաց եր անում նոր ալոս, նոր կյանքի, նոր որերի համար:

12. ՅԵԼՆՈՒՍ Ե, ԱՅՈՒՍ...

Ճարիները շատ ելին առաջ տարել Զորաշենին և շատ բան եր փոխվել նրա կտուրների տակ:

Գյուղում կոխող եր կազմակերպվել և նա իր թեփերի տակ եր առել 45 չքավոր և միջակ անասունթիւն: Թվով քիչ ելին, բայց լի համազմունքով ու յեռանդով ելին կպել գործի: Մեկ ելին նրանք, վորոնց սրտի կրակը կոխողի համար եր վառվում, լուսաշող ապա-դալի համար:

Շրջանի ընկերները մի ամբողջ տարի նախապատրաստվել ելին կոխողի համար: Բայց ինչու մի տարի: Միթե նրանց տառը տարփա պալքարը չի հարթել կոխողի ճանապարհը:

Կոխողի կազմակերպման սրերին չքվ-կենտրոնից շատ-շատ ընկերներ ելին գալիս: Նրանք հավաքում ելին կոխողնիկներին, նրանց կանանց ու յերեխանց և յերկար զբաղում նրանց հետ: Մի քանի որ հետո յել մի դյուզասանտես ձիուն նստած Զորաշեն մտավ և ել չվերադարձավ: Ընկեր Ստյոպան—գյուղատնտեսը, կոխողում աշխատելու համար եր յեկել: Միայն կոխողում: Անչափ ուրախությունից կոխողնիկների վտառն եղ որը գետին չեք առնում, ասես հարսանիք լինել նրանց համար: Գիտութան յեզուն և ուժն եր յեկել նրանց սղնաթյան: Յերբ մի կոխողնիկ ցանկացել եր դլազատնանի ձիու ցանձր բռնել, նա չեք թողել և «ծափ պես» թակել եր իր թամբի վրա:

Գեղի կյանքին սովոր մարդ ա յերեվում, կարա յերկար մը-նալ, յեզրախայնում ելին կոխողնիկներն ու մյուս ձորաշենցիք:

Գյուղատնտեսը որվա մեծ մասը կոխողնիկների գոմերում, աներում, աչգիներում ու դաշտերում եր անցկացնում: Մանթա-նում եր նրանց հիստ ու կացին և ցանքին, անասուն պահելու և մշակելու ձեվերին:

Կոխողնիկներից շատերը գծվարանում ելին նրան Ստյոպա կանչել փոխելին դարձրին Ստեփան: Ստյոպան ուրախացավ նրանց պարզամիտ ու անկեղծ ալը վերաբերմունքի վրա: Նա կոխողնիկներ

հետ լեւոսը շրջում եր իր անբաժան ձին լեռնակից քաշելով, անսու-
ղում կոլխոզնիկների գոմերը, մսուրները, հատակը, առաստաղը,
փոքրիկ լուսանցքները: Հետո լեւ՝ մարագի դարմանն ու խուռը:

— Գոմերը շատ են մութ ու խոնավ, կերն անկանոն եք տա-
լիս, անասունը լղար ե, — մտածում էր ինքն ինքն: Ու սկսում
էր բացատրել, թե ինչ կեր և ինչքան պետք է տալ անասունին և
զրկա վոր ժամերին:

— Վոչինչ — ավելացնում եր նա հոգոց քաշելով, — շուտով
մի որինակելի գոմ կ'ընենք բոլորիդ անասունների համար, վոր ձեր
տներեց լուսավոր կլինի:

— Ընկեր Ստեփան, — արդարանալով ասում էին կոլխոզնիկ-
ները, — մենք լաւնց բաներ չենք գիտեցել և մեզ շանց տվող ել
չի լեղել: մեր բոլոր հաշիվները գեղավարի, չորանավարի լենք տա-
րել: Հիմի կոլխոզնա մեր փրկութեան դուռը: Նա պոխ մեզ ես հետա-
նաց դրութեանից հանի:

— Այո, կոլխոզը ձեր կյանքը, մեր բոլորիս կյանքն և առաջ
ամենելու, բոլորովին նոր պայմաններ ստեղծելու, — ավելացնում
էր Ստեփանը:

— Բայց սոցիալիստական ճանապարհով, — անհամբեր մեջ ըն-
կավ մի ջանել կոլխոզնիկ կոմյերիտական:

— Իհարկե, իհարկե, — և Ստեփանը ձեռքով գուրգուրեց կոմ-
յերիտականին: Ու նա կոլխոզնիկների հետ, իր ձին լեռնակից քաշե-
լով առաջ եր շարժվում գեղի մի ալ կոլխոզնիկ անտեսութեան
հետադառնելու ու նրա ալովին, հողը, գոմը, տալու հարկավոր (սոր-
հուրդներ):

2

Յերեկոները գյուղատնտեսական խնդիրների մասին գրույց եր
լինում կոլխոզնիկների և նրանց ընտանիքի անդամների հետ:

Այդ գրույցների ընթացքում Ստեփանը լերեմն զանազան թվեր
ու մտքեր եր թելադրում կոլխոզնիկներին և նրանք ել գրում էին
իրենց ձեռքի տետրերում:

Կոլխոզնիկների հողերն ու անասունները միացվեց: Յերը գյու-
ղում հողաբաժանում կատարվեց, բոլոր կոլխոզնիկների 65 որավար
հողը գեմկեմերի բարակ շղթան միատեղ չափեց:

Մի ամիս եր, վոր որինակելի ընդարձակ գոմ էլին կառուցել:
Գոմը բաղկացած եր 3 մասից և 15 անտեսութեան անասունները
տեղ եր անում նրանում: Հարեման գյուղացիները, լեքը գործով
Ձորաշեն էլին գալիս, անպատճառ ճանապարհները թեքում էին և
գնում էին կոլխոզի գոմը տեսնում:

— Ես հո մեր ոթախներեց ել լուսավոր ու լավ ա, — ասում
էին նրանք և հիացմունքից «ծըն-ծըն» — անելով գուրա գալի:
Հենց կոլխոզը կազմակերպելու աշխատանքի վարը, ցանքն ու
մյուս բոլոր գյուղատնտեսական աշխատանքները Ստեփանի ցուց-
մունքով էին տարվում: 65 որավար հողը վոչ մի «սահման» չունե-
ր — չե վոր նա մի ընտանիքի լեր, կոլխոզի ընտանիքի: Իսկ կոլ-
խոզնիկները գյուղի առաջավոր, ամենքից գիտակից մասն էին և
նրանք գիտեին թե ինչ են անում:

Ձորաշենի կոլխոզի առաջին ամառն եր: Եղ տարվա բերքը
գյուղում առատ եր, իսկ կոլխոզի հողերը չտեսնված բերք տվին:

Յերը հասկերը ցողունների վրա ծանր որորվում էին, դեռ
են ժամանակ կոլխոզնիկները տեսնում էին, թե ինչպիսի բերք են
ստանալու: Կոլխոզի 9 սաղը 3 որ ճանաչելով ծանր խրճել էին կրում
գեղի կալերը:

Արաբերը հնձելուց հետո ծղնոտի տակը աշխան ցել արին, իսկ
մյուս գարնանը կոլխոզնիկների բակերում ինչքան վոր աղբ կար,
սելերով կրեցին հողերը: Կոլխոզը դեռ աշխանից սերմագտիչ եր
ստացել և աշխան ու գարնան սերմը գատեց ամեն աղբ ու փուշ
հատիկից և մնաց միայն «ծախ ձվի չափ» սերմացուն: Բջիջի հետ
միասին բացատրական կամպանիա տարան սերմը դաշտ և գարնանը
ձորաշենցիներից շատերը կոլխոզի սերմագտիչով գտեցին իրենց
սերմը և աջակես հողը ղցեցին:

— Կամաց - կամաց հողերը կարգի կղցենք, — գրույցում եր-
Ստեփանը կոլխոզի նախագահ Վաչագանի հետ, — աշխանից լեռա-
գաշտյան սխտեմի կանցնենք, ամեն մի տեսակ հողում իրեն հարմար
բան կցանենք: Ու եղպես, Վաչագանն ու Ստեփանը քննում էին
կոլխոզին վերաբերվող հարցերը, մտածում, թե ինչ ճանապարհներով
առաջ տանեն գործը:

Աշխատանքի խիստ բաժանում եր կատարված: Ամեն միքը գի-
տեր, թե ինքն եսոր ինչ գործ է անելու: Գործն ել արվում եր
ըստ կարողութեան: Այսինքն՝ ով ինչ գործ գիտեր, են եր անում,
ով ինչ արհեստ գիտեր, նրանով եր զբաղվում: Եղ բոլոր հարցերն
իրենք կոլխոզնիկներն էին իրենց ժողովում փորձում: Ամեն մեկը
գիտեր, թե ինքն ինչ աշխատանք է տանելու, քանի ժամ է աշ-
խատելու, ամեն մի ժամն ինչքան է գնահատվելու, ուրիշ ինչ աշ-
խատանք է տանելու և ալն: Եղ բոլորի մասին 10 որը մեկ անգամ
ցուցակ եր կազմվում և փակցվում կոլխոզի փոքրիկ գրասենյակում:

Այսպես որստորե բարգավաճում եր կոլխոզը, լայնացնում իր
ըջանը նորանոր գյուղացիներ ընդգրկելով: Աճում եր կոլխոզի
նոր կենցաղը, իսկ գյուղի մութ տարրերը փախում էին ու նոր
գավեր լալում:

— Ի՞նչ պայմաններում կազմակերպվեց և զարգացավ Զորաշնչի կոլխոզը:
 — Կարող եմ գյուղատնտեսական վերակառուցումը տեղի ունենալ առանց
 գյուղատնտեսի գիտական ձեռքերի կիրառմանը:
 — Ի՞նչպես եք ոգտվում գյուղատնտեսի աշակցութունից, կիրառում ե՞ք
 արդյոք նոր ձեռքեր ձեր գյուղական աշխատանքների մեջ:

13. ՎՈՍՏԱՅՆԸ

1

Զորաշնչի կուլակները—Քուստուլանց Վարդապարը, Ծուղու-
 րանց Մադին և Քոստանց Հարութը նստել էլին ողայում, վառվող բու-
 խարիկի շուրջը և անհամբեր սպասում էլին, թե ինչ լուր կրերի
 Աթանեսը, իրենց լրտեսներից մեկը, վերին ուղարկել էլին մի սե-
 փորձի համար բանակցելու:

Բուխարիկը խափար ողայում հանգարտ միտում եր, յերբեմն ել
 հրճաում էլին փայտերը:

Լուսթլունը շարունակվում եր: Նստածները աչքերը դցել էլին
 վառվող կրակին և նրանց մտքերն ել յերբեմն լուսավորվում էլին
 կրակի նման, յերբեմն ել մթնում, ինչպես ողալի խափար ան-
 կունները:

Դուռը կամաց ճռռաց. բոլորն իսկույն յես նայեցին: Նրանք
 աշխատեցին հենց առաջին հայացքով կարդալ Աթանեսի դեմքի և
 աչքերի արտահայտությունը:

Աթանեսը մթնած դեմքով եր: «Չի համաձայնվել»—իսկույն
 անցավ բոլորի մտքով:

— Չե՞ր ասում, վոր չի համաձայնվել, — տեղում շարժվելով
 պարծեցավ Վարդապարը:

— Բա ինչ տասվ, — Աթանեսին անհամբեր հարց տվին Հարութը
 և Մադին:

Աթանեսը չուխալի փեշերը յես քաշելով նստեց նրանց կող-
 քին, քթովի վրա և սկսեց.

— Են մարդը, Բարսեղը, ասում և «դուռն ա, յես չեմ ա-
 դում կոլխոզ մանել, նախագահը հետո լավ չի, համարյա թշնամի
 յենք, համա չեմ կարող նրան սպանել, իմ ձեռքերն ուրիշի արյու-
 նով շաղախիլ: Թե ուզում եք, դուք սպանեցեք»:

— Բա չասիր, վոր ասանց են ել մեզ վրա չեկիստի աչքով են
 նայում ու քեզ ենքան փող ու սպրուտո կտանք, վոր մինչև քո մա-
 ճի քեզ հերիք կգնի, — լարված հարց տվին Հարութն ու Մադին:

Ոխար հետ ասի, ոձի լեզու բանեցրի, համա նա թե չէ

վոր չե, եդ բանն ըլիլ չի», ասում ա. «Դուք ուզում եք ինձ Միբեր
 քշեն, ըրեխեքս ել սովից մեռնեն», ասում ա:

— Ախր ասում ելի, վոր չի համաձայնվել ե, — նորից հար-
 տրեն կրկնեց Վարդապարը և նստած տեղն ամրացրեց, վոր իր
 կարծիքը ճշտվեց:

— Դու յե՛լ... — բարկացան Վարդապարի վրա, — կնկա նման հա-
 վի արին թափելուց ես վախենում: Մինչև մի քանիսի արինը չը-
 խմենք, մենք չենք կարող կոլխոզի գործերը խափանել, մեր նպա-
 տակին հասնել...

— Յես ելի իմ տնածն եմ ասում, — հոնքերը վեր քաշեց Վար-
 դապարը, առանց մյուսներին նայելու, — վոր կոլխոզի նոր գոմը
 պաժառ գցենք. գոմապահին կհաշտենք և բոլոր ծակուծուկը կը-
 կաշենք. են վախտը մի անասուն ել չի աղաավիլ կրակից ու ծը-
 խից: Դա ամենամեծ վնասը կլինի կոլխոզին:

— Չե, — առարկեց Հարութը. — պաժառը շուտ կիմացվի, սող
 գեղը վրա կհասնի, կրակը կհանգցնի ու վնաս չեն ստանալ: Համա
 ինչ գիտես, վոր թալարի մեջ չես ընկել:

— Չե, եդ ճամբեն շատ խախուռ ու վտանգավոր ա, հարեց
 Մադին, — հետո անասունները մեղք են, նրանք մեզ լինչ են արել:
 Նրանց սրտի արինը պտի թափենք, ովքեր ես սհաթին ուզում են
 գյուղը կոլխոզացնել ու մեր դեմ դուրս բերել, մեր վոտքի տակը
 փորել...

— Միսներս կերան, վոսկորներս թողին, — բորբոքվեց Հարութը:
 Այո, թե մեր որերն ելի կզան, յես դրանց կոլխոզ շանց կտամ:

— Դե, գիշերը կես ա ըլում, ցրվենք, — քթիկի վրալից վեր
 կացավ Աթանեսը, չուխի փեշերը բաց թողնելով:

— Բան ա, թե վոր մարդ պատահի ու մեկն ու մեկիդ բան
 հարցնի, կասեք հիվանդի կշտից ենք դալիս, — ցածր ձայնով խոսեց
 Հարութը և ճրագի լույսով մինչև գոմի դուռը նրանց ճանապարհ
 դցելով շարունակեց, — ամեն միսն պտի մեր հարևան մի քանիսի
 բերանը վոսկոր գցենք, աչքները թող փչենք և նրանց կոլխոզի ու
 վեղական աշխատավորների դեմ բողոքավոր դուրս բերենք... Նը-
 բանցով մենք շատ բան կանենք: Երուց ել իմաց չեմ տալ: Ժան-
 վարքին կգար, կմտածենք, խելք-խելքի կտանք, տենանք ինչ ենք
 անում:

Վարդապարը, Մադին և Աթանեսը հերթով «բարի գիշեր» ա-
 փն Հարութին և գոմի դուռը բացելով հարվեցին մթնում:

Այդերի սե գեղերը ծածկել էլին լուսինը, գյուղը կորել եր
 խափարի մեջ: Յեվ վոչվոք չաեսավ, վոր յերեք մարդ, գողի նման

կուզեկուզ ցրվեցին իրենց տները: Միայն Աթանեսը գլուղի ծայրին եր ապրում, ցանկացավ կտուրներով կարճել ճամբեն: Մի կտուրից շտապ իջնելիս նա վտարը դրեց շան բնի վրա և շունը կլանչոցով դուրս թռավ բնից: Աթանեսը թափը չպահեց և ամբողջ մարմնով ընկավ շան վրա... Շունը կողկոնձաց, կլանչեց և նրա կլանչոցը խավարը ծվատելով տարածվեց կտուրների վրա և դռանից ել գենը՝ հանգչելով սարի փեշերի ու բլուրների մոտ: Մյուս շներն արձագանգեցին և ելի շուտ կտրեցին ճախերը: Նույն պահին Հարութը տանը լսեց շների կլանչը և մի կասկած սկսեց ուտել նրա միտքը: Մաղին ու Վարդազարը դեռ տուն չեյին հասել. նրանք ել նույն պահին իրենց տեղում ահով կանգ առան, լարեցին ահանջները, տակախ մարդկային վոչ մի ձայն չսովեց:

Աթանեսը լեզապատառ դեպի տուն ծլկեց:

Ձորաշենի այդ ուշ գիշերում չորս հոգի հանվեցին և թախտի վրա չորեքթաթ սողացին, մտան վերմակի տակ: Սակախ չորս բարձի վրայի չորս միտքը դեռ լերկար ժամանակ անքուն մնացին: Նրանք փոստայն ելին հյուսում կոլիսող ցանցելու համար:

Գիշերը կիսվել եր:

- Ի՞նչ փոստայն ելին հյուսում կուլակները կոլիսողի դեմ և ինչ՞ա:
- Պայքարի ել ի՞նչ ձևեր են հալտնի ձեզ, փորանց դիմում են կուլակները մեր դեմ կովելիս:
- Ի՞նչպես ենք պատասխանում կուլակների այդ փորձերին:
- Ի՞նչ պայմաններում հնարավոր ե վերացնել կուլակությունը վարպես դասակարգ:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վերջածանց

Առավոտյան	սառած	վարչություն	Հայաստան
Գրքագրության	գրած	խելոքություն	Վրաստան
Խորհրդային	փոքրիկ	յերկաթյա	Գերմանիա
Ցովային	թմբիկ	փայտյա	Սօֆիա
Գլուղակա	հարկուրավոր	վոսկեղեն	Գրիչ
Կուսակցական	պոչավոր	քարեղեն	այրիչ
տանուլ	խոփանոց	վառարան	առաջնորդ
խոսող	ծաղկանոց	ննջարան	ճանապարհորդ

Բառերի վերջում ավելացող ածանցները կոչվում են վերջածանց:

1. Գրեցեք լեռնալեռն օրինակ՝ վերը բերված վերջածանցներով նախադասություն:

14. ԹՈՒՄԲԸ

Աղջարխ տանող ճանապարհի յերկու կողքին սևահողի դաշտում շրջում են տրակտորներն առավոտյան լույսի տակ:

Վարն առաջ ե գնում: Դաշտի մի ծայրից մյուսն են արշավում ճարպիկ, նեղ իրան «Խնտերնացիոնալն» ու լուրջ կեցվածքով «Վաֆուր»: «Խնտերնացիոնալի» յետևից յերկու խոփանոց գութանը լախ շերտերով փխրուն, հող ե պատրաստում պահանջկոտ բամբակի համար:

Շուտ-շուտ դառնում ե արակտորը: Հազիվ գնում ե 100—200 քալ և արակտորը շուտ ե տալիս զեկը—դառնում ե մեքենան: Ավելի դենը գնալ չի կարելի. այնտեղ յոնջա լեն ցանել աշնանը, այնտեղ ալզի լի մի փոքրիկ կտոր, այնտեղ թուժը ե ու առու, վորը բաժանում եր արտերը, յերբ դեռ չկար կոլեկտիֆացումը:

Թումբն ե տրակտորի գլխավոր թշնամին: Յորբ թմբին ե հասնում նա, պետք ե դառնա, այլևս առաջ գնալ չի կարող: Համառությունը կարող ե վատ վերջանալ, խոփը կկտորվի, տրակտորը կթաղվի հողի մեջ, վարը կանգ կառնի:

Թումբը զայրացնում ե տրակտորիստին ու բոլոր նրանց, վորոնք գիտում են վարը:

Ամենից ավելի հուզվում ե ագրոնոմ Գրիգորը, վորին մեր բամբակացան շրջաններում լավ են ճանաչում:

— Տես ավելի չափ խամ տեղ ե թողնում, քան թե վարում ե, բացականում ե Գրիգորն ամեն անգամ, յերբ տրակտորը թմբին հասնելով ստիպված ե մի ավելորդ շրջան կատարել և դառնալ:

Թմբերի հետ հաշիվ տեսնեն այնքան ել դժվար չի: Լծել յեզի գութանները, վարել թումբը ծայրից ծայր, լցնել հողը, կողքի առուն, հավասարեցնել դաշտը: Դա կտա մեզ մի կողմից հարյուրավոր նոր հեկտարներ բամբակի համար, իսկ վոր գլխավորն ե, չի չըջի տրակտորն իդուր տեղը, չի կորչի նավթը, ժամանակը, չի փչանա մեքենան:

Բայց... լեզները պարապ կանգնած են գոմերում, դութաններն ընկած են դեռ ու դեռ ու գլուղացիք արևիկոլ են արել պատերի տակին:

— Ինչո՞ւ չեք վարում թմբերը, չե՞ վոր դա խանգարում ե վարին, — դիմում եմ մի խմբի:

— Բա տրակտորն ինչ ա, վոր մենք վարենք: Տրակտորն ինքը թող քանդի թմբերը:

Կոլխոզի վարչություններն ել դանդաղում են, պլուգերից մի քանիստում հայտնում են, վոր՝

— Վաղը դուքս կգանք թմբերը քանդելու:

Բայց տրակտորն այսօր վարում է. նա վաղվան չի սպասում:

Տրակտորին նեղ է գալիս թմբերով անջրպետված հողակտորը: Տրակտորը պահանջում է լայնարձակ ու ազատ դաշտ, վոր համարձակ ու անտրեղ ընթանա ու դառնա: Թումբը պիտի տեղի տա, վերջին հուսանատական փորձն է կատարում նա—պատվար դնել արշավող յերկաթի առաջ: Անանն ալլես այս շրջանում թումբ չի լինի: Մյուս տարի գարնանավարին տրակտորի լեքին այդ դաշտերում կլինի ավելի հաստատ ու հաղթական:

Արևը թեքվում է դեպի արևմուտք: Փայլում է ուրախութիւնից ավագ տրակտորիստ Սանատրուկի գեմը. աչքերով հետևում է նա հողակտորների արանքից փայլատակող խոփերին, ու—

— Սպիտիկ դեռ, ասում է նա,—շուտով հարվածայինի կանցնենք, կաշխատենք լեքի ու հերթի ու ժամանակից շուտ կվերջացնենք մեր վարը:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Յեզակի	Հոգեակի	Յեզակի	Հոգեակի
(միավանկ բառեր)	(բազմավանկ բառեր)		
թումբ	թմբեր	կոլեկտիվ	կոլեկտիվներ
նոր	նորեր	խրճիթ	խրճիթներ
հող	հողեր	շրջան	շրջաններ
առև	առևեր	անապատ	անապատներ
		տարի	տարիներ
		հազար	հազարներ

Ծուլց ավելք թե վճի գեղքումն է ավելացվում եր, և վոր ղեկավար
Յե ինքներդ կազմեք նման բառեր:

15. ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԳԱՆՏԻՄ

Ծերուկ Արարատի սպիտակ գլուխը փայլում էր արեի սալի: Սառույցների միջից արտացոլող դեղին ասեղների սուր ծալքերը թաղվում են Արարատյան դաշտի հողերի մեջ:

Ահա այդ անապատային հողերի միջից՝ խլուրդի թմբերի նման բարձրացել են Ղուրդուղուլիի հողաշեն տները: Տներ, վորոնք ունեն շատ տարիների պատմություն, սակայն ալժմ նրանց հակառակ համատարածի ձևերը դրում է:

«Այսանդ բարձրանում է նորը, ալտեղ գրվում է մի նոր պատմություն»:

Յերկիր, արդյոք դու անեմ էլիք ալապիտի մի բեկում, մի հզորապիք—գոչում եմ լես:

Յեվ ահա գորշագույն, հողե թմբերի միջից բարձրանում է յերկաթե բուռնցք, բացվում է բուռնցքը, նրա մեջ գրված է՝ «Յերկաթը կբանա քո աչքերը. կույր»:

— Դեպի կոլեկտիվացում,—դրնդում է ամենուրեք:

Վաթսուն տարեկան ծերուկ Սարգիսը մտածում է կոլեկտիվացման մասին: Նրա թոռիկը նույնպես:

Նրա բազմամյա խրճիթի դուռը ճռում է՝ կոլեկտիվի մասին է լեքում:

Յեվ ալապես հազարավոր Սարգիսներ:

Ղուրդուղուլի լին մեծ շրջան է, բամբակագործական հարուստ շրջան:

Ամառը բացվում են բազմաթիվ բամբակի ճերմակ գնդակներ... Մրցման պայմանագիր է կնքված տեքստիլի հետ. պետք է տեքստիլին բամբակ տալ, շատ բամբակ:

Դաշտերում լսվում է 85 տարեկանների կանչը: «Ումն ենք մենք»—ժպտում են նրանք—պատասխանում:

Կոլեկտիվին:

Յեվ Ղուրդուղուլու հողաշեն տները ծածկվում են մի նոր, վառվում գույնով:

Տափարակի ալրված ու ծարավ հողերը ծնում են բամբակի միլիոնավոր գնդեր՝ գարնանը, կոլեկտիվի գարնանը:

— Ի՞նչ է կառուցվում Արարատյան դաշտում:

— Կոլեկտիվացումն մեզ համար ի՞նչ հեռանկարներ է բացում:

— Ի՞նչ նշանակություն ունի բամբակագործությունը մեր տնտեսության համար:

— Ի՞նչ տեղ է գրավում բամբակագործական շրջան Ղուրդուղուլիում:

16. Վ Ա Ր Ը

Ծաղկաշոր գարուն է բացվել, հողերը հաղթ կրծքին առած՝ Արազի ափերում նդում:

Դաշտերը վողի լեն առել թնդում են, ծիծաղում, ժպտում: — Վարի, վալի տրակտոր, լիմ թե, թիկունք տրակտոր.

Հանդերը դուզվում են, դյուլթում՝ ուժ տուր, ուժ տանք, ջան ասենք, գարնան ջերմ արևով արբած.

ուր նայես՝ ազմուկ ու ցնծում. ծիրգ լեն տար, տրակտոր:

Մեր կոմունան կոկոն վարդ, միլիոն, խրխիլ ու բառաչ: հազար սիրտ է գրավել:

Ուպանում. փոշու մեջ կորած գուշման, աղբեր ու ընկեր վնչում է մեքենան ուժով: մեզ են նայում անհամբեր:

— Վաղը դուրս կգանք թմբերը քանդելու:

Բայց տրակտորն այսուր վարում է. նա վաղվան չի սպասում: Տրակտորին նեղ է գալիս թմբերով անջրպետված հողակտորը: Տրակտորը պահանջում է լայնարձակ ու ազատ դաշտ, վոր համարձակ ու անարգել ընթանա ու գտանա: Թումբը պիտի անդի տա. վերջին հուսանատական փորձն է կատարում նա—պատվար դնել արշավող յերկաթի առաջ: Աշնանն այլևս այս շրջանում թումբ չի լինի: Մյուս տարի գարնանավարին տրակտորի լեքին այդ դաշտերում կլինի ավելի հաստատ ու հաղթական:

Արևը թեքվում է դեպի արևմուտք: Փայլում է ուրախությունից ավագ տրակտորիստ Սանատրուկի գեմբը. աչքերով հեռում է նա հողակտորների արանքից փայլատակող խոփերին, ու—

— Սպիտիկ դեռ. ասում է նա,—շուտով հարվածայինի կանցնենք, կաշխատենք յերկու հերթի ու ժամանակից շուտ կվերջացնենք մեր վարը:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Յեզակի	Հոգեակի	Յեզակի	Հոգեակի
(միավանդ բառեր)	(բազմավանդ բառեր)		
թումբ	թմբեր	կոլեկտիվ	կոլեկտիվներ
նոր	նորեր	խրճիթ	խրճիթներ
հող	հողեր	շրջան	շրջաններ
առև	առեր	անապատ	անապատներ
		տարի	տարիներ
		հազար	հազարներ

Տույց. ավելք թե վճար գեղջույնն է ավելացվում եւ, և վոր ղեկավարներ ինքներդ կազմեք նման բառեր:

15. ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԴԱՇՏԻՍ

Ծերուկ Արարատի սպիտակ գլուխը փայլում էր արիի սափ: Սառույցների միջից արտացոլող դեղին ասեղների սուր ծալքերը թաղվում են Արարատյան դաշտի հողերի մեջ:

Ահա այդ անապատային հողերի միջից՝ խլուրդի թմբերի նման բարձրացել են Ղուրբուղուլիի հողաշեն տները: Տներ, վորոնք ու համատարածի ձևերը դրում է

«Այստեղ բարձրանում է նորը, այստեղ գրվում է մի նոր պատմություն»:

— Յերկիր, արգյոք դու. անեմք եմք աշտպիտի մի բնկում, մի կորստալիք—գոչում եմ լես:

Յեվ ահա գորշագույն, հողե թմբերի միջից բարձրանում է յերկաթե բուռնցք, բացվում է բուռնցքը, նրա մեջ գրված է՝ «Յերկաթը կբանա քո աչքերը. կույր»:

— Դեպի կոլեկտիվացում, — դրնդում է ամենուրեք:

Վաթսուն տարեկան ծերուկ Սարգիսը մտածում է կոլեկտիվացման մասին: Նրա թոռ իկը նույնպես:

Նրա բազմամյա խրճիթի դուռը ճոռում է՝ կոլեկտիվի մասին է յերդում:

Յեվ այսպես հազարավոր Սարգիսներ:

Ղուրբուղուլի լին մեծ շրջան է, բամբակագործական հարուստ շրջան:

Ամռանը բացվում են բազմաթիվ բամբակի ճերմակ գնդակներ... Մրցման պայմանագիր է կնքված տեքստիլի հետ. պետք է տեքստիլին բամբակ տալ, շատ բամբակ:

Դաշտերում լավում է 85 տարեկանների կանչը: «Ումն ենք մենք» — ժպտում են նրանք—պատասխանում:

Կոլեկտիվին:

Յեվ Ղուրբուղուլու հողաշեն տները ծածկվում են մի նոր, վառվառ գույնով:

Տափարակի արված ու ծարավ հողերը ծնում են բամբակի միլիոնավոր գնդերը՝ գարնանը, կոլեկտիվի գարնանը:

— Ի՞նչ է կառուցվում Արարատյան դաշտում:

— Կոլեկտիվացումն մեզ համար ի՞նչ հեռանկարներ է բացում:

— Ի՞նչ նշանակություն ունի բամբակագործությունը մեր տնտեսության համար:

— Ի՞նչ տեղ է գրավում բամբակագործական շրջան Ղուրբուղուլիում:

16. Վ Ա Ր Ը

Ծաղկաշուր գարուն է բացվել, հողերը հաղթ կրճքին առած՝ Արաղի ափերում է նդում: վարում է նա հուժկու թափով:

Դաշտերը վողի լեն առել — Վարի, վարի տրակտոր, թնդում են, ծիծաղում, ժպտում: իմ թե, թիկունք տրակտոր.

Հանդերը զուգվում են, դյուլթում՝ ուժ տուր, ուժ տանք, ջան ասենք, գարնան ջերմ արևով արբած. ծիրդ լեն տար, տրակտոր:

ուր նայես՝ ազմուկ ու ցնծում. Մեր կոմունան կոկոն վարդ, մկրկոց, խրխիլ չ ու բառաչ: հազար սիրտ է զրավել:

Խոպանում. փողու մեջ կորած գուշման, աղբեր ու ընկեր վնչում է մեքենան ուժով. մեզ են նայում անհամբեր:

— Վաղը դուքս կգանք թմբերը քանդելու:

Բայց տրակտորն այսօր վարում է. նա վաղվան չի սպասում:

Տրակտորին նեղ է դալիս թմբերով անջրպետված հողակտորը: Տրակտորը պահանջում է լայնարձակ ու ազատ դաշտ, վոր համարձակ ու անարգել ընթանա ու դառնա: Թումբը պիտի տեղի տա, վերջին հոսանքատեղան փորձն է կատարում նա—պատվար պնել արշավող յերկաթի առաջ: Աշնանն այլևս այս շրջանում թումբ չի լինի: Մյուս տարի գարնանավարին տրակտորի յերթն այդ գաշտեբում կլինի ավելի հաստատ ու հաղթական:

Արևը թեքվում է դեպի արևմուտք: Փայլում է ուրախություններից ավագ տրակտորիստ Սանատրուկի դեմքը. աչքերով հետևում է նա հողակտորների արանքից փայլատակող խոփերին, ու—

— Սպիտիք դեռ. ասում է նա,—շուտով հարվածայինի կանցնենք, կաշխատենք յերկու հերթի ու ժամանակից շուտ կվերջացնենք մեր վարը:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՆԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Փեղակի	Հագնակի	Փեղակի	Հագնակի
(միավանկ բառեր)		(բազմավանկ բառեր)	
թումբ	թմբեր	կոլեկտիվ	կոլեկտիվներ
նոր	նորեր	խրճիթ	խրճիթներ
հող	հողեր	շրջան	շրջաններ
ասան	աններ	անապատ	անապատներ
		տարի	տարիներ
		հազար	հազարներ

Ցույց տվեք թե վեր գեղքումն է ավելացվում եր, և վոր դեպքում ներ ինքներդ կազմեք նման բառեր:

15. ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԴԱՆՏԻՍ

Մերուկ Արարատի սպիտակ գլուխը փայլում էր արեի տակ: Սառույցների միջից արապցուող դեղին ասեղների սուր ծալքերը թաղվում են Արարատյան դաշտի հողերի մեջ:

Ահա այդ անապատային հողերի միջից՝ խլուրդի թմբերի նման բարձրացել են Դուրուղուլիի հողաշեն աները: Տներ, վորոնք ունեն շատ տարիների պատմություն, սակայն այժմ նրանց հակառիկ համատարածի ձևերը դրում է:

Այստեղ բարձրանում է նորը, այստեղ գլուխ է մի նոր պատմություն:

Յերկիր, արդյոք դու ասեմի եվր աշտպատի մի բեկում, մի կորստայիլ:— գուցե եմ լես:

Յեվ անա գորշագույն, հողե թմբերի միջից բարձրանում է յերկաթե բուռնցք, բացվում է բուռնցքը, նրա մեջ գրված է՝ «Յերկաթը կրանա քո աչքերը. կուր»:

— Դեպի կոլեկտիվացում, — դրնդում է ամենուրեք:

Վաթսուն տարեկան ծերուկ Սարգիսը մտածում է կոլեկտիվացման մասին: Նրա թոռիկը նույնպես:

Նրա բազմամյա խրճիթի դուռը ճոռում է՝ կոլեկտիվի մասին է յերգում:

Յեվ այսպես հազարավոր Սարգիսներ:

Դուրդուղուլին մեծ շրջան է, բամբակագործական հարուստ շրջան:

Ամռանը բացվում են բազմաթիվ բամբակի ճերմակ գնդակներ... Մրցման պայմանագիր է կնքված տեքստիլի հետ. պետք է տեքստիլին բամբակ տալ, շատ բամբակ:

Դաշտերում լավում է ՏՃ տարեկանների կանչը: «Ումն ենք մենք» — ժպտում են նրանք — պատասխանում:

Կոլեկտիվին:

Յեվ Դուրդուղուլու հողաշեն աները ծածկվում են մի նոր, վառվում գույնով:

Տափարակի ալրված ու ծարավ հողերը ծնում են բամբակի միլիոնավոր գնդերը՝ գարնանը, կոլեկտիվի գարնանը:

— Ի՞նչ է կառուցվում Արարատյան դաշտում:

— Կոլեկտիվացումն մեզ համար ի՞նչ հեռանկարներ է բացում:

— Ի՞նչ նշանակություն ունի բամբակագործությունը մեր տնտեսության համար:

— Ի՞նչ տեղ է գրավում բամբակագործական շրջան Դուրդուղուլին:

16. Վ Ա Ր Ը

Ծաղկաշոր գարուն է բացվել, հողերը հաղթ կրծքին առած՝ Արաղի ափերում նդում:

Դաշտերը վողի յեն առել — Վարի, վարի տրակտոր, թնդում են, ծիծաղում, ժպտում: իմ թե, թիկունք տրակտոր:

Հանդերը զուգվում են, դյուլթում՝ ուժ տուր, ուժ տանք, ջան ասենք, գարնան ջերմ արևով արբած:

ուր նախա՝ աղմուկ ու ցնծում: ծիրդ լեն տար, տրակտոր:

Մեր կոմունան կոկոն վարդ, հազար սիրտ է զրավել: զուլման, աղբեր ու ընկեր մեզ են նայում անհամբեր:

Մեկի սրտում անուշ սեր,
 ուզում եմ մեզ միանալ-
 մյուսի սրտում չար մտքեր,
 դավ եմ նյութում մեզ համար:

Վարի, վարի, տրակտոր,
 ուժ տանք՝ ապրի կոմունան,
 չար կուլակը վառվի թող,
 մերն եմ սիրուն ապագան:

— Խնչ նշանակություն ունի գարնանացանի տրակտորով վարը մեր տնտեսության զարգացման համար:

— Ինչպես յե այդ գարնանացանը կոչվում «բալլիկյան» գարնանացան:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրկինը նոր որինակներ վերջածանցներով

Լարվածություն	լարված-ություն	ժողկոց	ժողիկ-ոց
հետաքրքրություն	հետաքրքր-ություն	հյուրանոց	հյուր-անոց
աշխատավար	աշխատ-ավար	հիվանդանոց	հիվանդ-անոց
լուսավոր	լուս-ավար	ընթերցարան	ընթերցում-արան
թունավոր	թուն-ավար	դասարան	դաս-արան
ունավոր	ուն-ավար	ճաշարան	ճաշ-արան
		Հայաստան	Հայ-ա-ստան
		Ռուսաստան	Ռուս-ա-ստան

1. Խնքներդ կադմեցեք այնպիսի բառեր, վորոնք վերջանան **ություն**, **ություն**, **անոց**, **ոց**, **արան**, **ստան**, **մասնիկներով**:

2. Այս մասնիկներն ավելացնելով բառավերջում **խնչ** փոփոխություն ենք նկատում, նույնն է նշանակում հիվանդ լեվ հիվանդանոց:

17. ԱՂՐԲԵՋԱՆԻ ԳՅՈՒՂԵՐՈՒՄ

1

Սաստիկ ցուրտ էր: Քամին կատաղած սլանում էր ձորից ձոր: Սարերն անբողջապես ծածկված ելին ձյունով, ամպերն ել միացած գեանին՝ կարել ելին մեր ճանապարհը:

Այդ ժամին չերկաթուղագծից դեպի գավառի կենտրոնը տունող խճուղիով արագավազ ձիերը սայթաքելով ձյունի մեջ խրվելով, սարեր ու ձորեր անցնելով տանում ելին մեզ առաջ:

— Ուր... յերեկ գործարանում, քաղաքում, իսկ այսօր այս ձյունապատ սարերում:

Բայցի պրոլետարիատը մեզ ընտրել է հանձնարարել է՝ գնալ Ադրբեջանի գյուղերը, ոգնել գյուղացիներին՝ գյուղական անհատական տնտեսություններից խոշոր կոլտոգներ կազմակերպել:

Զգում եմք, վոր մեզ վրա վերցրած պատասխանատու գործը փրականացնենք ամբողջապես, վորովհետև բոլորս ել ուրախ տրա...

ժադրությունը շնչում ենք մեր դասակարգի վառ կյանքով, հուզմունքով և մեր ուղեղներն անընդատ գործում են ու վառվում միայն ու միայն մեր յերկրի «մեծ աշխատանքի ծրագիր» իրագործման խնդիրներով: — Ինդուստրիա, մեքենայացում, գյուղական տնտեսությունների կոլեկտիվացում, խոշոր կոլտոգներ չեղբայրական համերաշխ դաշինք՝ չքավոր ու միջակ գյուղացիների հետ

2

Մեր բանվորական բրիգադը բաղկացած է 26 հոգուց: Մյուս արը տեղական իշխանության աջակցությամբ մենք համապատասխան հրահանգներով անցանք գյուղերը:

Անգլիսարան գյուղի չքավոր ու միջակ գյուղացիների ընդհանուր ժողովն էր: Յեկել ելին գյուղի յերիտասարդները և նույնիսկ մեր որերում ժողովները քիչ հաճախող մածահասակ գյուղացիները, վորոնք մինչև այդ՝ փողոցում պատին թխնին տված՝ չիբուխներից քուլա-քուլա ծուխ բարձրացնելով զրուցում ելին գյուղում կոլտոգ կազմակերպելու մասին:

Մեք պատմում ու բացատրում ենք խորհրդային իշխանության քաղաքականության և կոլտոգային շինարարության ոգտակարություն մասին: Գյուղացիները մեզ լսում և ուրախ տրամադրությունը տալիս են մի շարք հետաքրքիր հարցեր:

— Ընկ, բանվոր, մենք վաղուց եմք վոր ցանկանում ենք մեր գյուղում կոլտոգ կազմակերպել, բայց մեզ հասկացնող և մեզ համար մտածող չի յեղել... Մենք կոլտոգ ուզում ենք, բայց... «Սեկիգ քեչի յոխար» (առաջնորդ այժմ չկա) — ասում է անկյունում կանգնած մի ծերացած գյուղացի՝ կուացած մեջքով, բրդոտ մի քուրք հագին: Նրա արտասանած բառերից ժողովը փոքերվում, համոզվում է ու իր ցանկությունն է հայտնում:

— Ընկեր, կարելի յե ինձ ել գրես, յես բատրակ եմ, վոչ մի տնտեսություն և գյուղատնտեսական գործիք չունեմ...

— Կարելի յե, կոլտոգը հենց բատրակների, չքավոր ու միջակ գյուղացիների համար է:

Ուշ գիշերին սկսվում է ցուցակագրությունը:

Ընկերներ, յես առաջարկում եմ մեր նոր կազմակերպված կոլտոգն անվանել ընկ. Ստալինի անունով, — ասում է գյուղացիներից մեկը: Առաջարկն ընդունվում է բուն ծափահարությամբ: Ամբողջ գյուղն անցնում է կոլեկտիվ աշխատանքի:

Շարունկում ենք մեր ճանապարհը: Այս Այպատու հայկական և Այպատու թյուրքական գյուղերը բացվում է համերաշխ ինտեր-նացոնալ յերեկոն:

Մեկի սրտում անուշ սեր,
 ուզում եմ մեզ միանալ-
 մյուսի սրտում չար մտքեր,
 դավ եմ նյութում մեզ համար:

Վարի, վարի, տրակտոր,
 ուժ տանք՝ ապրի կոմունան,
 չար կուլակը վառվի թող,
 մերն եմ սիրուն ապագան:

— Ի՞նչ նշանակություն ունի գարնանացանի տրակտորով վարը մեր տնտեսությունը զարգացման համար:

— Ինչո՞ւ յե այդ գարնանացանը կոչվում «բայլիկյան» գարնանացան:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրկնվող նոր որինակներ վերջածանցներով

Հարվածություն	լարված-ություն	ծաղկոց	ծաղիկ-ոց
հետաքրքրություն	հետաքրքր-ություն	հյուրանոց	հյուր-անոց
աշխատավոր	աշխատ-ավոր	հիվանդանոց	հիվանդ-անոց
լուսավոր	լույս-ավոր	ընթերցարան	ընթերցում-արան
թունավոր	թուն-ավոր	դասարան	դաս-արան
ունավոր	գույն-ավոր	ճաղարան	ճաշ-արան
		Հայաստան	Հայ-ա-ստան
		Ռուսաստան	Ռուս-ա-ստան

1. Ինքներդ կազմեցե՛ք այնպիսի բառեր, վորոնք վերջանան ություն, անոց, ոց, արան, ստան, մասնիկներով:

2. Այս մասնիկներն ավելացնելով բառակերպում ի՞նչ փոփոխություն ենք նկատում, նույնն է նշանակում ճիշակնո՞ւյն ի՞նչ նիվանդանոց:

17. ԱՊՐԵՏԱՆԻ ԳՅՈՒՂԵՐՈՒՄ

1

Սաստիկ ցուրտ էր: Քամին կատաղած սլանում էր ձորից ձոր: Մարերն անբողջապես ծածկված էին ձյունով, ամպերն էլ միացած գետնին՝ կարել էին մեր ճանապարհը:

Այդ ժամին յերկաթուղագծից դեպի դավառի կենտրոնը տունող խճուղիով արագավազ ձիերը սայթաքելով ձյունի մեջ խրվելով, սարեր ու ձորեր անցնելով տանում էին մեզ առաջ:

— Ո՛ւր... յերեկ գործարանում, քաղաքում, իսկ այսօր այս ձյունապատ սարերում:

Բայ՛կի պրոլետարիատը մեզ ընտրել է հանձնարարել է՝ դնել Ագրքեշանի գյուղերը, ոգնել գյուղացիներին՝ գյուղական անհատական տնտեսություններից խոշոր կոլխոզներ կազմակերպել:

Չգու՞մ եսք, վոր մեզ վրա վերցրած պատասխանատու գործը կիրականացնենք ամբողջապես, վորովհետև բոլորս էլ ուրախ արա՞նք:

Ձաղրուկյամբ շնչում ենք մեր դասակարգի վառ կյանքով, հուզմունքով և մեր ուղեղներն անընդամ գործում են ու վառվում միայն ու միայն մեր յերկրի «մեծ աշխատանքի ծրագիրի» իրագործման խնդիրներով: — Ինդուստրիա, մեքենայացում, գյուղական տնտեսությունների կոլեկտիվացում, խոշոր կոլխոզներ յեղբայրական համերաշխ դաշինք՝ չքավոր ու միջակ գյուղացիների հետ

2

Մեր բանվորական բրիգադը բաղկացած է 26 հոգուց: Մյուս քրը տեղական իշխանության աշակցությամբ մենք համապատասխան հրահանգներով անցանք գյուղերը:

Անգիրխարան գյուղի չքավոր ու միջակ գյուղացիների ընդհանուր ժողովն էր: Յեկել ելին գյուղի յերիտասարդները և նույնիսկ մեր որերում ժողովները քիչ հաճախող մածանասակ գյուղացիները, վորոնք մինչև այդ՝ փողոցում պատին թինկն տված՝ չիբուխներից քուլա-քուլա ծուխ բարձրացնելով գրուցում էին գյուղում կոլխոզ կազմակերպելու մասին:

Մեք պատմում ու բացատրում ենք խորհրդային իշխանության քաղաքականության և կոլխոզային շինարարության ոգտակարություն մասին: Գյուղացիները մեզ լսում և ուրախ տրամադրությամբ տալիս են մի շարք հետաքրքիր հարցեր:

— Ընկ, բանվոր, մենք վաղուց ե, վոր ցանկանում ենք մեր գյուղում կոլխոզ կազմակերպել, բայց մեզ հասկացնող և մեզ համար մտածող չի յեղել... Մենք կոլխոզ ուզում ենք, բայց... «Սեյիդ քեչի յոխար» (առաջնորդ այժ չկա) — ասում է անկյունում կանգնած մի ծերացած գյուղացի՝ կռացած մեջքով, ըրդոտ մի քուրք հագին: Նրա արտասանած բառերից ժողովը վոգևորվում, համոզվում է ու էր ցանկությունն է հայտնում:

— Ընկեր, կարելի յե ինձ ել գրես, յես բատրակ եմ, վոչ մի տնտեսություն և գյուղատնտեսական գործիք չունեմ...

— Կարելի յե, կոլխոզը հենց բատրակների, չքավոր ու միջակ գյուղացիների համար է:

Ուշ գիշերին սկսվում է ցուցակագրություն:

Ընկերներ, յես առաջարկում եմ մեր նոր կազմակերպված կոլխոզն անվանել ընկ. Ստալինի անունով, — ասում է գյուղացիներից մեկը: Առաջարկն ընդունվում է բուռն ծափահարությամբ: Ամբողջ գյուղն անցնում է կոլեկտիվ աշխատանքի:

Շարունկում ենք մեր ճանապարհը: Ահա Ալպատու հայկական և Ալպատու թյուրքական գյուղերը: Բացվում է համերաշխ ինտերնացոնալ յերեկոն:

Յերկու գյուղերի գյուղացիներին ժողովն երբ Բուրսա համաքվել
ենք միասին՝ կոլխոզ կազմակերպելու մասին զրուցելու։

Ցանկություն կար յերկու գյուղը միասին — մի կոլխոզ կազմել։

— Ախր դե գարմանալի բան ա, իսկի հայրը վորդու հետ հաշա
չի ապրում, ուր մնաց վոր իրար թշնամի թուրքն ու հայն իրար
հետ հաշտվեն և մեկ մեկու հետ միասին ու կոլխոզ կազմակերպեն,
դե հալա իրար հետ ել հացի նստին։ — հանկարծ տեղից ցատկելով,
գարմանքի տոնով սկսեց կուլակ Ա. Համբարձումյանը։

Կոմյերիտականները և գյուղի ակտիվ իսկույն մերկացրին Համ-
բարձումյանի կուլակալին և շոխիստական դեմքը և վճռական հատ-
կանարված տալով նրան վորոշելին, վոր հայկական և թյուրքական
յերկու գյուղ միասին և մի կոլխոզ կազմեն։ Այդպես ել արվեց։

Յերկու ազգություններ, վորոնք ցարական կառավարության
որոշ ինչպես և դաշնակ ու մուսաֆաթական ռեժիմի շնորհիվ,
իրար կոտորում էին, այժմ խորհրդային իշխանության որոշ վոր
միասին իրար հետ համերաշխ կյանք են վարում, այլ և միասնում են
մի ընդհանուր աշխատանքային ընտանիքի մեջ — կոլխոզում։ Ուրիշ
կերպ չէր կարող լինել մեր որերում։

— Յերբ և ինչո՞ւ սկսվեց բրիգադներին աշխատանքը։

— Ի՞նչ նշանակություն ունի կոլխոզաբժույթը և միջեր են դեմ այժմ
արժանը։

— Մասաներն ինչպես են գնատում իրենց ղեկավարներին, դուրս
գրել գնահատականը վորոշող հատվածներ։

— Միջադեպին, գաղափարի իրագործումը յերբ և հնարավոր և մի է
ղեկավարում այդ շարժումը։

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ստորակետ խոսքի մեջ, ասույթ

1. Յերկու ազգություններ, վորոնք ցարական կառավարության և դաշ-
նակ-մուսաֆաթական ռեժիմի ժամանակ իրար կոխկրում էին, այժմ, խոր-
հրդային իշխանության ժամանակ միասին ստեղծագործում են։

2. Արտասանության ժամանակ ինչ են նկատում ձայնից մեջ։ Ձայնի
բարձրացման ու դադարի տեղում ինչ նշան են դնում։

3. Արտագրի հետևյալ խոսքեր և ձայնի բաձրացման տեղում ստո-
րակետ դիր։ Ընդգծիր ասու թե ասուլիս կապող բառերը։ ա) Մի առավոտ
տեսարձակ վոր կամուրջն արդեն կառուցված երբ բ) Կոլխոզը կազմակերպվեց
իսկ կուլակները կատաղեցին։ Ուրեմն ստորակետ դրվում է՝

1. Իմաստով նման բառերը իրարից բաժանելու համար։

Տիրանը, Մարոն, Հակոբը, Զարկը, և Սուրենը, դաս են սովորում։
Կոլխոզն ուն տրակտոր, սերմազտիչ, շարքացան հնձիչ և կալսիչ։

2. Կոչական բառերը գտնելու համար։

Կերո, սիր բամբակը ջրիլու ժամանակն է։

3. Նախադասություններն իրարից բաժանելու համար։

Հունիսի 14-ի առավոտյան, յերբ տեղի յեր ունենում զրահանավի մաք-
րումը, նավաստիները նկատեցին, վոր ճաշի միտը հոտած է, վոր լիով լի
Գրեցեք ձեր տեսած մի դեպք և ստորակետ գրեցեք հարկավոր տեղե-
քում։

18. ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԳՅՈՒՂԵՐՈՒՄ

1

Տրակտորը փնջալով պատռում եր յերկրի ճակատը, թողնելով
իր յետեվից սև ու խոր կնճիռներ։

Կոլխոզիկները յերգում, ձայնակցում են տրակտորին։

Նրանցից քիչ գեներ, յեղներին «հո, հո» անելով վար են անում
գեղջուկները։

Յերբ տրակտորը նրանց հողամասերի կողքով անցնում է, բո-
լորն ել նախանձելով նայում են յերկաթե հսկային և թուլացած
բաց թողնում դուրժանների մաճերը։

Գյուղի տները սուսկի պես պղպղել են լեռան լանջին։ Լեռան
ստորոտում տարածված են բերրի հողամասերը։

Վարելահողերը կիսելով անցնում է մի անարկու գետ։

Կամուրջ չունի։

Անցյալում գյուղացիները կամուրջ կառուցելու մասին բոլո-
րովին չէին մտածել, թեկուզ նրա անհրաժեշտությունն զգում էին
բոլորը։

Գյուղի նախկին գոռաներից Զավադաշվիլին լաստանման մի
շարժվող կամուրջ եր կառուցել և վորոշ գումար ստանալով գյու-
ղացիներին մի ավից մյուսն եր անցկացնում։

Զավադաշվիլին տասնյակ տարիներով շրջակա գյուղացիներից
ստացած յեկամուտով գետի ուղղությամբ ընդարձակ հողամաս եր
գնել և մի յերկհարկանի տուն կառուցել անտեղ։

Խորհրդայնացումից հետո ել Զավադաշվիլու կամուրջը գետ
կանգուն եր։

2

Ժպտում եր գարնանային արևը։

Ժպտում են և շրջակա գյուղերից յեկած կոլխոզի հողամասում
հավաքված գյուղացիները։

Ընդհանուր ժողով ե։

Որակարգում դրված է կամուրջ կառուցելու հարցը։

Հավաքվի են մոտ լերկու հազար գյուղացի:

Լենշա գյուղի խորհրդի նախագահ և կոլխոզնիկ Դարչոն ժողովը բանալով ասում է.

— Ընկերներ, այսօր մենք հավաքվել ենք մի ղեկավար հարց լուծելու համար:

Տիրեց խոր լուսթյուն, բոլորն առաջ քաշվելով, նայում են Դարչոյի դեմքին:

— Դուք գիտեք, — շարունակեց Դարչոն, վոր ներկայումս խորհրդային իշխանությունը մեծ ուղադրություն է դարձնում գյուղին: Մեզ ոգնում են կոլխոզներ, ընկերություններ կազմակերպելու, ջրաղացներ, դպրոցներ կառուցելու, մեր գրությունը բարելավելու համար: Այդ բոլորը հաջող կատարելու, մեր ճանապարհները լավացնելու, համ ել Զավաղաշվիլու լեզուն կարճացնելու համար կոլխոզնիկներն առաջարկում են գետի վրա մի հիմնավոր լեռկաթե կամուրջ կառուցել:

— Յես առաջարկում եմ մի հանձնաժողով ընտրել, ուղարկել կենտրոն այդ հարցը լուծելու համար. — միջամտեց կոլխոզնիկ Սանդրոն:

— Զավաղաշվիլին մեր աչքեն պուստուն հանել ա, շատ լավ էք անում, յես, նոր կամուրջ շինելու լամար մի ջվալ ցորեն բաշխեցի — վրա բերավ գյուղի ակտիվիստ Մարիամը:

Մարիամի խոսքերը ծածկեցին գյուղացիների ուռաններն ու ծափերը:

Ժողովը միաձայն կոլխոզնիկ Սանդրոյի նախագահությունը մի հանձնաժողով ընտրեց կենտրոն ուղարկելու համար:

3

Ամեն ինչ պատրաստ էր: Կենտրոնը հարգել էր գյուղացիների առաջարկը:

Ամառվա սկզբին սկսեցին կամրջի կառուցման աշխատանքները: Կամուրջը կառուցվում էր Զավաղաշվիլու տան մոտ գանվող հողամասի վրա:

Քաղաքից լեկած խեղեններ, քրտինքի մեջ կոշած, աշխատում և ցուցմունքներ է տալիս բանվորներին:

Բանվորները հսկա մեքենայի ոգնությունը լեռկաթե ձողերը և ուելները խրում են գետի կուրծքը և քարերով ու բեառնած ցեմենտը դարսում:

Շրջակա գյուղերից ամեն ուր, հերթով հարյուր հոգի դալիս են աշխատանքի:

Շրնարարական նյութերը քաղաքից գյուղացիք իրենց սալերով են բերում:

Շարժվում են մեքենաները, հարյուրավոր կոշտ ձեռքեր աշխատեցնում են նրանց, լեռկաթե ձողերը ծառանում են գետի մեջ, սալերը ճռճռում: Բոլորի սրտերն ել խնդում են:

Զավաղաշվիլին մի քանի համախոհների հետ՝ քիթն ու մոուլթը կախած՝ մտածում էր...

Մի ամսից հետո մեծ խանդավառությունը տոնվեց կամուրջի բացումը...

ՈՐԻՆՈՎՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Լ. Քանի մասի յե բաժանված այս հոգվածը: Խնչ վերնագրեր կղնեք յուրաքանչյուրին:

19. ՉԱՅԻ ԴԱՇՏԵՐՈՒՍ

Արեվը ծիրանագույն արեվելքից դեռ նոր էր դուրս հանել իր վոսկեգոծ ճաճանչները: Դեպի Բաթում տարածված թելի դաշտերն ու յեգիպտացորենի ընդարձակ արտերը գիշերվա առատ անձրևից զովացած սպասում էլին արեվի շողերի վողջունին: Յեվ ծանրացած թելի թփերից գիշերային թանձր ցողը կամաց, կամաց անհետանում է և բարձրահասակ յեգիպտացորենը զվարթանում, հասակով մեկ կանգնում ու կարծես իր գոհացնող վողջուններն է ուղարկում արեվին:

Դնացքն մոտենում է Զակվա կայարանին, վառակա խոշոր տառերով, ալ կարմիր տախտակի վրա գրված է:

«Զակվա — Զայի Սովխոզ», և այդ ցուցանակն իր տառերով ազդանշում է, վոր այդտեղ, նոր կոլեկտիվ սկզբունքներով վորքան, աշխատավորական բանակներ միացած ստեղծում են նոր կյանք, նոր կուլտուրա և խորհրդային թեյ:

Անցնում ենք պլանտացիաները, մտնում Փարրիկան, վորտեղ տարբեր մեքենաների տակ պատրաստվում է մի քանի տեսակ թեյ:

Այստեղ աշխատում են մի քանի հարյուր բանվոր:

ՉԱՅԻ ՖԱՐՐԻԿԱՑՈՒՄ

Նորակառույց, հսկայանիստ մի խոշոր շենք է այն, վորի կառուցումն ավարտված է մոտ ժամանակներում: Դասավորված են լավագույն մեքենաները:

— Ուղղակի հիանալ կարելի յե այլ մաքրության և խնամքի վրա, — ասում է ընկերս:

— Տես, վաքքան գեղեցիկ են շարված չայի թփերը, կարծես

մարգարտի հատիկներ լինեն. այ, յերևում է վոր գործին լավ, խնամքով վերաբերմունք կա:

Անցնում ենք Փարրիկայի զանազան ցեխերը: Ամեն տեղ յերե-
վում է, սովխողի ուժեղութունն ու կազմակերպված, պլանային
աշխատանքը:

Մեզ առաջնորդող յերիտասարդ բանվորուհին մանրամասն բացա-
տրում է, թե վոր մեքենան վորքան գործ է անում, ինչ վորակի
և այլն:

— Իսկ այս չինացի բանվորը լերկար ժամանակ է վոր աշ-
խատում է այստեղ, — հարցնում եմ յես:

— Այո, նա շատ վաղուց է վոր աշխատում է Հայի Փարրիկա-
յում և իր բարեխիղճ աշխատանքով վաշելում է բոլորիս համակրանքը, —
պատասխանում է մեզ առաջնորդողը:

Աշխատանքի ուժեղ թափով ներշնչված՝ յուրաքանչյուր բանվոր
զեկավարում է սոցիալիստական հայրենիքի Փարրիկայի մեքենան:
Նրանց գեմքին փայլում են աշխատանքի շունչն ու վողեվորութունը:
Գործում են հանուն նոր կյանքի և մեծ ապագայի...

Դարձյալ Հայի պլանտացիաներն են տարածված մեր առաջ:
Արևի տակ նրանց գեղեցկաշար մարդերը, ժիր ու աշխուժ աշ-
խատող գյուղատնտեսական բանվորների գեմքերն ասում են, վոր
այս է մեր ճիշտ ճանապարհը, խոշոր սովխողներով ու կոլխոզներով
է միայն, վոր կապահովենք աշխատավոր գյուղացու թյանը, գյուղ-
տնտեսության նորագույն մեքենաներով վարելով կենսաբ գեպի
սոցիալիզմ:

Աշխատում է Հայի սովխողը, կառուցում են նոր սովխողներ,
կոլխոզներ, և մեր պլանային կազմակերպված աշխատանքով կեր-
տում ենք նորը...

— Բարեկցի վրա ցույց տուր Չակվա, ուր գտնվում է թեյի սովխողը:
— Չակվան և նրա թեյի պլանտացիաները, վոր հանրապետութան մեջ
են գտնվում:

— Ինչ հիմունքներով է կազմակերպված թեյի արդյունաբերությունը
Չակվայում և ինչ տարբերություն կա մեր այդ արդյունաբերության ու
կապիտալիստական յերկրներում տարվող արդյունաբերության յեղանակի
միջև:

ՈՐԻՆՍԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Միջակեռ

Միջակեռը գրվում է

1. Մի պարբերության մեջ չեղած հատ-հատ նախադասություններից
հետո:

2. Հեղինակի և ուրիշ խոսքերի միջև, Հակերտից առաջ, Մատուշենկոն
ևոր ուժով կաշից. «Յեղրայրներ, մեր ընկերներին սենակ չթողնեք, դար-
կեցեք ժողովուրդի դահիճներին»:

Նկարագրեցեք ձեր երսիւրսիան, արտահայտեցեք ընկերական խո-
սակցությանները՝ կիրառելով միջակեռ:

20. ԿՈԼԽՈՉԻ ԴԱՇՏԵՐԻՑ

Պայծառաչք յերկնքի տակ փոխվում է լայն դաշտերի ընթացքը,
փոխվում է նրանց մշակույթի բնույթը:

Հողը պատմում է իր պատմութունը:

«Լձկանների լուծն եմ տարեր, Լձկանները ձգել են դանդաղ ու
ակոսել են դանդաղ իմ կուրծքը: Ու հորովելով դարեր են հոսել
իմ ակոսներով, յես սարուկ եմ յեղել մաճին, արորին:

Մահմաններն ու թմբերը դարեր շարունակ կաշկանդել են իմ
մեջք և սահմանված թուփերից սնունդ են առել ու աճել սեփա-
կանատիրական ու զգաության յեղինջները»:

Հողի շերտերում արձանագրված է դարերի պատմությունը:

Հողը պատմում է:

Նոր դասակարգը հողին ու մարդուն ազատություն տվեց: Նոր
գասակարգը վառել է դաշտերում մի նոր հարսանիք:

Հողն ուրախանում է: Նրա շերտերից բարձրանում է կենսա-
կան գլորչին:

Արևի ճառագայթները խաղում են հողի ծոցում: հողն ուզում
է լախարձակ մշակվել, հողն ուզում է այս գարնան կուրծքը լախ
պատռել, հողն ուզում է բողբոջել դաշտերն ի վեր:

Մենք անցնում ենք ընդարձակ դաշտերով:

Հողը հեկում է ու բլուր-բլուր հողը յինում է արակտորի հետ-
քով:

Գոլեկախալացած դաշտերում արակտորներ են պատռում հողի
կուրծքը ու յերկաթյա յերգեր են հոսում նոր ակոսներով: Մնդու-
թյան յերգերի տակ բողբոջում են խնդության սերմերը:

Հողն ուզում է շատ արակտոյներ:

Մկանների, Մաքոների, Ոհանների հոլերը ձուլվում են իրար.
զգաության թուփերը՝ միջնակները լցվում են ու կապվում համա-
տարածին:

Ինչքան էլ կախձան Ոհանների սրտերն ու դեռ հին սահման-
ները հիշեն, միևնույն է, պիտի մոռանան: Հողն արձանագրում է
մի նոր պատմություն:

Ու դաշտերն ի վեր պարում են...

Գարում են տրակտորները հարածների առաջին պարը:
Ու պարը կդառնա համատարած:

- Խնչպես են փոխվում լայնարձակ դաշտերը և ո՞վ է փոխում:
- Ովքեր են տխրում այդ փոփոխությունների և կոչում դրա դեմ:
- Խնչ մտքով և գործածված զգալների պարը:
- Վերն է համատարած կոլեկտիվացման նպատակը. ինչպես պետք է դրան հասնել:

ՈՐԻՆ ԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ստորակեսը բվարկման ժամանակ

Առաջին և յերկրորդ խոր. տնտեսությունները միացան և կազմեցին մի խոշոր տնտեսություն՝ յերկու կոմբայններով:

Մարդ կին յերեխա տնից հանդից դործի վայրից բանի տեղից վորք բոլիկ վորն անդտակ,—վազում էլին դեպի տրակտորը:

1. Արտագրերը վերոհիշյալ խոսքերը և հարկավոր տեղում ստորակետ դիր:

2. Ինքը կաղմիր նման խոսքեր:

Դ ԴԵՊԻ ԿՈԼԽՈՋՆԵՐԻ ԱՄՐԱՑՈՒՄԸ

21. ԿՈԼԽՈՋՆԵՐԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

(Ընկ. Մտալինի հոգվածից)

Կոլխոզների մոտակա գործնական խնդիրը հանդիսանում է պայքար ցանքսի համար, լայն չափերով ընդարձակելով ցանքսային տարածությունները և ճիշտ կազմակերպելով այդ աշխատանքները:

Ցանքսի խնդրին հարմարեցվելու չին այժմ կոլխոզների մյուս բոլոր աշխատանքները:

Կոլխոզների և նրանց անկուսակցական աշխատողների կազմակերպությանը, կոլխոզների ղեկավարների և նրանց բաղնիկական միջուկի ընդունակությունը ստուգվելու չին վոչ թե ճոճապես բանաձևերով և վոչ թե ճանաչողությամբ, այլ ցանքսի ճիշտ կազմակերպության կենդանի գործով:

Բայց վորպեսզի պատվով իրագործենք այդ գործնական խնդիրը, պետք է կոլխոզային աշխատավորների ուշադրությունը դարձնենք կոլխոզային շինարարության ճնշողական հարցերի և ներկայիս խոզային շինարարության հարցերի կողմը: Մինչև վերջին ժամանակներս կոլխոզային աշխատավորների ուշադրության կենտրոնը հանդիսանում էր կոլեկտիվացման բարձր թվերի հետևից ընկնելը, թերթ մարդիկ չեղին ուզում տարբերություն տեսնել իսկական կոլեկտիվացման և թղթե կոլեկտիվացման միջև: Դա տեղաք է դեն շարավիտային:

Աշխատավորների ուշադրությունը պետք է կենտրոնացվի կոլխոզների ուշադրության վրա, կոլխոզների կազմակերպական ձևակերպման և կոլխոզներում գործնական աշխատանք կազմակերպելու վրա:

Մինչև վերջին ժամանակ շատ քիչ ուշադրութիւն էր դարձ-
վում կոխողներում միջակներին ղեկավար աշխատանքի առաջ քա-
շելու վրա: Մինչդեռ, միջակների մեջ կան հիմնադիր անտեսաւար-
ներ, վորոնք կարող ելին դառնալ կոխողային շինարարութեան տրն-
տեսական լավ աշխատավորներ: Այդ թերութիւնը պետք է վերացվի
մեր աշխատանքներից: Մեր խնդիրն է կոխողների ղեկավար աշխա-
տանքի լծել լավագույն միջակներին, հնարավորութիւն տալ նրանց
գործադրելու իրենց ընդունակութիւնները:

Մինչև վերջին ժամանակներս բավարար ուշադրութիւն չէր
դարձվում գեղջկանիների մեջ տարված աշխատանքի վրա: Անցած
շրջանն ապացուցեց, վոր գեղջկանիների մեջ տարվող աշխատանքն
ամենաթուլ կողմն է մեր աշխատանքներում: Այդ թերութիւնը
պետք է վերացվի վճռականապէս և անդարձ կերպով:

Մինչև վերջին ժամանակ մի շարք ռալոնների կոմունիստները
կարծում ելին, վոր նրանք կարող են սեփական ուժերով լուծել
կոխողային շինարարութեան բոլոր խնդիրները:

Այդ պատճառով նրանք բավարար ուշադրութիւն չէին դարձ-
նում անկուսակցականների վրա՝ կոխողներում, պատասխանատու
աշխատանքներում նրանց ռալոններով և համար. անկուսակցական
ներին առաջ չէին քաշում կոխողների ղեկավար աշխատանքի հա-
մար և կոխողներում չէին կազմակերպում լայն կուսակցական
ակտիւ:

Մեր կուսակցութեան պատմութիւնն ապացուցել է, իսկ կո-
խողային շինարարութեան անցած շրջանը մի ավելորդ անգամ ցույց
տվեց, վոր այդ վերաբերմունքը արմատական սխալ է: Յեթե կոմու-
նիստները մնային իրենց կճեպի մեջ, անկուսակցականներից գա-
վելով, նրանք կործանած կլինելին ամբողջ գործը: Յեթե կոմունիստ-
ներին հաջողվում էր փառք ձեռք բերել, պաշտարելով սոցիալիզմի
համար՝ իսկ կոմունիզմի թշնամիները ջարդվում ելին, դա ի միջի
այլոց տեղի չէր ունենում այն պատճառով, վոր կոմունիստները
կարողանում ելին լծել գործին լավագույն անկուսակցականներին.
նրանք զիտելին շրջապատել իրենց կուսակցութիւնն անկուսակցա-
կան լայն ակտիւով: Այժմ մեր աշխատանքի այդ թերութիւնն ան-
կուսակցականների վերաբերմամբ պետք է վերացվի վճռականապէս
և անդարձ կերպով: Ուղղել մեր աշխատանքի այդ թերութիւնները,
վերացնել արմատի մեջ — դա հենց նշանակում է ուղիների վրա դնել
կոխողների ցնցեսական աշխատանքը:

Յեւ այսպէս.

1) Ցանքսի ճիշտ կազմակերպում — սա չէ խնդիրը:

2) Ուշադրութեան կենտրոնացում կոխողային շարժման անտե-
սական հարցերի վրա — սա չէ այն միջոցը, վոր անհրաժեշտ է այդ
խնդիրը լուծելու համար:

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունեցավ ընկ. Ստալինի հոգեւածը կոխող շարժ-
ման մեջ չեղած սխալներն ուղղելու տեսակետից:

— Ի՞նչ էր արել դուք այդ ուղղութիւնում:

— Վեր հանեք ձեր շրջանի կոխողների աշխատանքի պատկերը և
ցույց տվեք նրա թերութիւններն ու առավելութիւնները:

22. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ

Քաղաքում, ուղիալիստական մրցմամբ պրոլետարիատը, նոր
բեկում կատարեց արտադրութիւնը բարձրացնելու և արդյունաբե-
րութիւնն առաջ մղելու գործում, սակայն դուրսում սոցիալիստա-
կան մրցումը դեռ անհրաժեշտ ծավալ չի ստացել:

Տեղերում, չնայած տեղական կազմակերպութիւնների ղեկա-
վարութեան բացակայութեան, կոլեկտիւի շարքային անդամները հա-
կապէս գործի յեն կաշում մրցման կարգով, նրանք ճշտորեն լու-
ծում են այս ու այն կամպանիայի ընթացքում աշխատանքի կազ-
մակերպման մեթոդները:

Այսպէս որինակ, գյուղերից մեկի կոլխոզի հարվածային բրի-
գադը մյուս բրիգադների հետ միասին հաջողութեամբ կազմակեր-
պել է պարարտացման գործը:

Մի այլ տեղ անասնապահները, դաշտավարներն ու վարչու-
թիւնը մրցման պայմանագրեր ունեն. առաջինները պարտավոր-
վում են լավ պահել անասունները, լծկանները ժամանակին, առողջ
ու չաղ արածադրել դաշտավարներին. սրանք իրենց հերթին պար-
տավորվում են վարը կատարել ժամանակին ու իրաւորձել գարնա-
նացանի պլանը. վարչութիւնը պարտավորվում է կատարել այն
բոլորը, վորից կախված է գարնանացանի հաջող ընթացքը, այն է՝
պատրաստել ու հանձնել վարի ու ցանքսի համար գործիքներ, սեր-
մացու, աշխատանքի ղեկավարներ, աշխատող ձեռքեր, վարկ և այլն:

Սոցմրցումը գյուղատնտեսութեան մեջ պիտի կրի այնպիսի կոն-
կրետ բնույթ. սոցմրցումը գյուղում ևս պիտի դառնա աշխատանքի
նոր, կոմունիստական մեթոդ. սոցմրցումն ու հարվածային շարժումը
պիտի հզոր ազդակ հանդիսանան գյուղատնտեսութեան սոցիալիստա-
կան սեկտորի ամրապնդման ու զարգացման գործին:

Սոցմրցումը այժմ պիտի դառնա գարնանացանի պլանների իրա-
գործման հզոր լծակ. սոցմրցումը կոլխոզներից ու սովխոզներից

բացի պիտի ընդգրկի չքավոր ու միջակ անհատական անտեսութիւնները. նրանց կապի գլուղատեսութեան ապրանքային արտադրողականութիւնը բարձրացնելու գործին:

Սոցմբցումը միաժամանակ չափի կրի ժամանակավոր, կամպանիոն-ընդլթ. նա պիտի դառնա սոցիալիստական շինարարութեան հիմնական, մշտական մեթոդ, սոցիալիստական մրցումն ու հարվածային շարժումը պիտի ընդգրկեն ավելի ու ավելի աշխատավորներ, դառնան մասայական հզոր շարժում, արագորեն ավարտելու համար գլուղի սոցիալիստական վերակառուցման գործը:

Կոլխոզների, բատրակ, միջակ, չքավոր գլուղացիների նորանոր շերտեր ներգրավելու սոցիալիստական մրցման մեջ, բարձրացնելու գլուղատեսութեան արտադրողականութիւնը և ապրանքայնութիւնը կատարենք կուսակցութեան հրահանգները, մրցման կարգով արագացնելու գլուղի սոցիալիստական վարակառուցումը:

— Ինչպես և դրված սոց—մրցումը ձեռնարկել:

1. Ձեր խմբի ողակների մեջ նույնպես սոց մրցում հաշտարարեցէք, իրար հետ կնքեք անհատական պայմանագրեր, ուսումնական տարին լրիվ և հաջողութեամբ ավարտելու համար:

Ազդակ — միջոց, դրթիչ, լծակ

Սեկտոր — հատված, մաս

Իր արտադրական-ուսումնական ծրագիրը լրիվ յեվ հաջողութեամբ իրագործող դպրոցին օրվում և մրցանակ:

23. ԻՆՉՊԵՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԿԵՆՅԱԼԸ ԿՈԼԽՈՉՆԵՐՈՒՄ

Ամեն մի կոլեկտիվ անտեսութեան, առավել չափով կոմունայի նշանում խիստ կարևոր նշանակութիւն ունի կենցաղի կազմակերպումը, իսկ դրա մեջ առաջին հերթին անդի կանոնավորումը և հանգստի ժամերի նպատակահարմար ուղտագործումը:

Անհրաժեշտ և ամենից առաջ կազմակերպել ընդհանուր խոհանոց և ճաշարան: Այս հանգամանքը խոշոր չափով կնպաստի կանոնաց աշխատող ձեռքերի շահավետ ուղտագործման:

Ազատված կանալը կաշխատեն անտեսութեան զանազան ճյուղերում և ձեռնարկութիւններում ինչպես որինակ՝ անասնապահական, դաշտավարական սեկցիաներում, բուժարանում, լվացատանը, կարթիւն ունի Ռուսաստանի կոմունասներում:

Այն կոլտեսութիւններում, ուր կան ընդհանուր ճաշարաններ կանալը աշխատանքից հետո նախափորութիւն ունեն հաճախել դրպ-

րոց, խրճիթ-ընթերցարան, կարմիր անկյուն, ակումբ, կարգալ լրագրեր, ամսաթերթեր, գրքեր, սովորել կար ու ձև, ձեռագործ և այլն ու այդպիսով պիտանի դառնալ հասարակական աշխատանքներին:

Ընդհանուր ճաշարանից պակաս չափով չեն ոգտվում տղամարդիկ: Նրանք ճաշում են կանանց և լերեխաների հետ միասին, ավելորդ ժամանակ չեն կորցնում մթերքներ ձեռք բերելու համար:

Կենցաղի կանոնավոր կազմակերպման խնդրում կարևոր տեղ և բռնում նաև ընդհանուր լվացատուն, բաղնիս, մսուր, մանկական հրապարակ և մանկապարտեզ ունենալը: Այս բոլորը հնարավորութիւն են տալիս միաժամանակ լերեխաների դաստիարակութեան գործը կանոնավորելու:

Չմեռը, լերը աշխատանքները քշանում են, պետք է կազմակերպել կուրսեր՝ կոլտեսականների կրթական մակարդակը բարձրացնելու համար:

Այս նպատակի համար անհրաժեշտ է կոլտեսութեան մեջ ստեղծել հատուկ կուլտուրական ֆոնդ և կոլտեսութեան անդամներից աստիճանաբար պատրաստել մանագետներ, այն է դաշտավար, բանջարաբուծ, անասնաբուծ, թռչնապահ, տրակտորիստ և այլն:

Իր ներսում կենցաղային խնդիրները կանոնավորելով հանդերձ, կոլտեսութիւնները միաժամանակ պետք է ոժտանդակեն անհատական չքավոր-միջակ անտեսութիւններին: Կոլտեսութեան տական չքավոր-միջակ անտեսութիւններին: Կոլտեսութեան կազմակերպած կենցաղը որինակ պիտի ծառայի անհատական տրեսութիւնների համար:

Հարկ լեղած դեպքում, պետք է ընդառաջ գնալ անհատական չքավոր և միջակ անտեսութիւններին՝ մսուր երում, հրապարակներում տեղ տալ նրանց լերեխաներին և ոժտանդակել նրանց՝ աշխատանքները կանոնավորելով:

— Ինչ և արված այս ուղղութեամբ ձեր ուսմում, գլուղում: Ինչպիսիք դուք ունեւում նոր կենցաղի կազմակերպման գործին:

24. «ԳԻԳԱՆՏ» ԿՈԼԽՈՉԸ

Հսկա — «Գիգանտ» կոլխոզը գտնվում է Ուրալի նահանգում: Վերջին ժամանակներս այդ նահանգում կոլխոզ շարժումը հրապարակային չափերի հասավ և կրասիոպոլյանսկ շրջանը առաջին անգամ հայտարարվեց համապատասխան կոլեկտիվացման օրջան:

Շուտով առանձին - առանձին կազմալերպված կոլխոզները միացան և կազմակերպվեցին կրասիոպոլյանսկի շրջանի «Գիգանտ» հրապարակային կոլխոզը:

«Գրիգորիան» կոլխոզն այժմ ունի 135 հազար հեկտար հող, 22 հազար շունչ:

«Գրիգորիան» բոլոր հողերը բաժանված են մասերի, փորոնք կոչվում են եկոնոմիաներ: Ամեն մի եկոնոմիան ել բաժանված է ավելի մասն հողամասերի, յուրաքանչյուրը 100 հեկտար:

Ամեն մի եկոնոմիան ունի իր փարիչը, փորին առաջագործ է կոլխոզի ընդամուր փարչութունը՝ իր անդամների միջից: Բոլոր եկոնոմիաներն աշխատում են միասնական անտեսական պլանով, փորը մշակում է կոլխոզի փարչութունը: Եկոնոմիայի փարիչը առանձին փարչութուն չի կազմում: Կոլխոզի մեջ նոր անդամներ ընդունելու, աշխատանքի հաշվառման, կոլխոզի կապիտալի և այլ խնդիրները լուծելու հիմնական ձևը տալիս է կոլխոզի փարչութունը:

Առանձին եկոնոմիաները կազմում են իրենց առանձին հաշվեկշիռները, փորպեղի պարզեն, թե նրանցից ամեն մեկը փորքան շահավետ է չեղել և սոցիալիստական մրցման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծեն:

«Գրիգորիան»-ի անտեսութունը հացահատիկային - անասնապահական ուղղութիւն ունի, սակայն աստիճանաբար պիտի փոխվի և դառնա անասնապահական - հացահատիկային անտեսութիւն:

Մասանների ակտիվութիւնը ամենալավ ձևով ոգտագործելու համար կազմակերպվում են արտագրական խորհրդակցութիւններ, փորոնք հոկայական դեր պիտի խաղան «Գրիգորիան» կոլխոզի կյանքում:

Կրթանոցայանոկի շրջանի կոլխոզների մեջ կարողացել են խցկվել նաև փորոշ կուլակային տարրեր: Շրջանում չափազանց սուբբնութ է ստացել դասակարգային պայքարը, մանավանդ միասնական «Գրիգորիան» կոլխոզը կազմակերպելուց հետո: Սակայն հիմա այդ կոլխոզներում գտում է կատարվում, փորպեղի կուլակներին թույլ չտան խանգարել այն հսկա շինարարութիւնը, փորը սկսել է «Գրիգորիան» կոլխոզը:

Այժմ «Գրիգորիան»-ում խոշոր ուշադրութիւն է դարձվում կուլտ-աշխատանքների վրա: Խնդիր է դրված առաջիկա 3-4 տարվա ընթացքում տեղավոր մուլերներում բոլոր նախադպրոցական հասակ ունեցող յրեխաներին: Այդ նպատակով եկոնոմիաներում կազմակերպելու լեն առժպոն 109 մուլեր 2 հազարից ավելի յեմաններում 30 մանկահրապարակ կա՝ 600 յերեխայի համար: Բացի այդ, կա նաև մի մշտական մանկատուն:

Մանկական մուլերների ու մանկապարտեզների կազմակերպումը մեծ թիվով կանանց կազատի, փորոնք իրենց աշխատանքներով

կապառան կոլխոզի զարգացմանը և ավելի կարաաղեն, քան թե ծախսվել է այդ կազմակերպութիւններն ստեղծելու համար:

«Գրիգորիան» կոլխոզի սահմաններում 1800-ից ավելի դպրոցական հասակի յերեխաներ կան, փորոնք համար բացված են 26 դպրոց:

«Գրիգորիան» կոլխոզի նման մի խոշոր անտեսութիւն համար հիմնական հարց է նաև փորակալ աշխատավորների կադրեր պատրաստելու խնդիրը: Կոլխոզի սահմաններում կազմակերպվել են կոլ - յերեխաաարդական դպրոցներ, փորոնք բաժականաչափ պատրաստված մարզիկ կտան:

Պակաս կարևոր խնդիր չէ և անդրադրութիւն փերացումը:

Մեծ ուշադրութիւն է դարձվում ռադիոյի և հեռախօսի ցանց անցկացնելու վրա: Իսկ առաջնապահութիւն համար կազմակերպվելու լեն յեն հիգանդանոցներ և այլ հաստատութիւններ: Ծրագրված է մոտակա տարիների ընթացքում կազմակերպել 15 ընդհանուր ճաշարաններ, կուլտուրական թեյարաններ և այլն:

Այսպիսով շրջանի ամենախոշոր կոլխոզը՝ «Գրիգորիան»-ը բունել է բոլորովին նոր ճանապարհ:

— Ի՞նչ ուղղութիւն է դարձնալու հետադարձ մեր կոլխոզները:

— Ի՞նչ առավելութիւն ունի «Գրիգորիան» կոլխոզը: Յերբ է հնարավոր այգալիսին կազմակերպել:

— Բարեհալի վրա ցույց տվեք Ուրալի նահանգը:

— Ե՛լ ինչով է հայտնի Ուրալի ռադիոն:

— Կրթանոցայանակը:

Գրիգորիան—հսկա, զինթարի:

25. «ՆՈՐ ԿՅԱՆՔ» ԿՈՒԽՈՋԻ ՀԱՂԹԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՍՅԼԵՐ

Դասակարգային կատաղի պայքարի կրակի մեջ է ծնունդ առել Ղուրդուղդուլու «Նոր կյանք» կոլտնտեսութիւնը: Իր կազմակերպման շրջանում նա բաղկացած է յեղել ընդամենը 15 անտեսութիւնից, փորոնք համախմբված սկսել են աշխատել:

Նվիրված, յեռանդուն աշխատանքի հետեանքով կոլտնտեսութիւն շուրջը հետզհետե սկսեցին հաժաքվել նորանոր աշխատավոր դուղացիներ, փորոնք իրենց հեա բերում եյին աշխատելու և ստեղծելու բուռն ցանկութիւն:

Կոլտնտեսութիւնը գնալով ուժեղանում է:

Այժմ Ղուրդուղուլու «Նոր կյանք» կոլտնտեսութիւնն ամբողջ շրջանի ամենաառողջ, գործունյա և կարող կոլտնտեսութիւններից մեկն է:

Ագրո — կայանից քիչ ներքե՝ փողոցից ձախ կողմում կանգնած է վեց լուսամուտով մեկ հարկանի տուն: Շենքի ձախակի յերեք մետր բարձրութիւն վրա արևի տակ փայլում է յուղաներկ ցուցանակազիրը՝ «Ղուրդուղուլու գյուղ — հողագործական «Նոր կյանք» արհիվ վարչութիւն»։ տաների արանքում զանազան ներկով պատկերացրած է կոլտնտեսութիւնն նշանը:

Գրասենյակում աշխուժ խոսակցութեան, հաշվիչի մեղմ չընկնող և գրչածալի ճոճոց:

— Ուզում ենք ծանոթանալ ձեր աշխատանքներին, — հայտարարում ենք մենք:

— Դժվար կարողանաք, — պատասխանում է մեզ կոլտնտեսութեան հաշվապահ րնկ. Հովհաննէս. — նախագահն այստեղ չէ, յերեկվանից զատարանում ատենակալ է, սպասե՛ք՝ գուցե շուտ դա, այսօր գործը պետք է վերջանա:

Կոլտնտեսութեան նախագահ րնկ. Հովհաննէսի բացակայութեան «հարվածը» մենք ընդունեցինք և առիթից ոգտվելով՝ սկսեցինք զրուցել համախմբված կոլտնտեսական յերիտասարդութեան հետ:

— Տղեք, յերկու որից հետո սկսելու յեք չանաքել բամբակ, հէք, վոնց է, պակաս բան հո չունեք:

— Թող հենց եսորմանի, ել սկսվի, — պատասխանում է կոմյերիտ կոլտնտեսական Գրիշան: — Բրիգադներ ունենք ամեն մեկին համար պարզ է, թե ինչ աշխատանք պետք է կատարենք բերքահավաքի ընթացքում: Բերքահավաքի ծրագիրը մեզանից ամեն մեկը գիտի իր հինգ մատի պես: Ֆուրգոնները պատրաստ են, բարդանները մի փոքր քիչ են, բայց յոլա կտանեն:

Իսկ կոլտնտնութիւնում մեզ ասացին, վոր բերքահավաքի ընթացքում ձեզ մոտ պակասելու յե 91 բանվոր, դրա համար ինչ եք անում:

— Վոչինչ, ինչ պիտի անենք, գրասենյակում հա թող հաշվեն ու ասեն, թե պակաս է, իսկ չանաքի ժամանակ բոլորովին ել չեն պակասի:

— Ինչպես:

Շատ պարզ: Յես սոցմրցակցութեան կնրավիրեմ որան, նրան և մուսին և որական սահմանված յերկու փթի փոխարեն յերեքը կը հավաքեն: Սրանք ել, հաստատ գիտեմ, չեն թողնի, վոր յես նրանցից շատ առաջ ընկնեմ, և գործը գլուխ կգա:

Ե՛, բա վոր որվա հարվածայինն ենք, յերբ դու յերեքը հավաքես, մենք՝ «չորսին» հավաքել չենք ասի: Հալա թող չանաքն ըսկըսվի:

«Նոր կյանք» կոլտնտեսութիւնն այս տարի ցանել է 525 հեկտար բամբակ, մշակել է 18 հեկտար այգի և 125 հեկտար սոխ, բոստան, պամիդոր և այլն:

Կոլտնտեսականներն իրենց յուրաքանչյուր հեկտար բամբակի ցանքսից սպասում են մինչև 100 փութ բամբակ:

Ինչո՞ւ:

Վորովհետե կոլտնտեսութեան անդամները յսել են գուղանտեսին, վորովհետե նրանք կատարել են ամբողջ ագրոմինիստներ, վորն անհրաժեշտ եր բամբակի բերք բարձրացնելու համար: Յեվ յեթե անհատ տնտեսութիւնների բամբակի բաղնան կատարվել է յերկուսից յերեք անգամ, կոլտնտեսութեան բաղմահեկտար դաշտերը քաղահանվել են չորս անգամ:

Յեթե շրջանի բամբակացաններից շատերը բոլորովին չեն դիմել կուլտիլացիայի, ապա «Նոր կյանքը» կուլտիլացիան կատարել է յերկու անգամ և յերկու անգամ ել կատարել է 100 տոկոսով: Նույնը նաև բամբակի բողազը լցնելու գործում:

Հողը և բույսը կամակոր են, բայց ապերախտ չեն: Տվեք նրանց ինչ պետք է, և նրանք կվերադարձնեն ձեզ այդ ամենը կրկնակի չափով:

2

ԲՍՇԽՈՒՄԸ

Յեկամտի չափը և բաշխման հարցը: Այստեղ ևս շրջանի անհատ տնտեսութիւնների համեմատութեամբ «Նոր կյանք» կոլտնտեսականն ավելի յե ստանալու:

Կոլտնտեսութեան յուրաքանչյուր անգամ տարեկան միջին հաշվով ստանալու յե մոտ յերկու անգամ ավելի յեկամուտ, քան նույն տնտեսական միջոցներն ունեցող անհատ բամբակացանը:

Անհատական տնտեսութեան կողմից մշակված յուրաքանչյուր հեկտար բամբակ նստում է մոտ 200 ուրլի, այն ինչ, նույն հեկտար բամբակը կուլեկտիվ կերպով, մեքենաներով և ագրոկոմպլեկտով նստում է վոչ ավելի, քան 100 ուրլի:

Այդ բոլոր հաշիվները մաքրելուց հետո, բերքի ֆագած յեկամուտը բաժանվելու յե կոլտնտեսականների միջև, դիվիդենտ (շահաբաժին): Այս տարի Ղուրդուղուլու «Նոր կյանք» կոլտնտեսութիւնը պետք է ստանա մոտ 130 հազար ուրլու գուտ ոգուտ:

Տարբերութիւնը կազմում է ընդամենը... 100 տոկոս: Սակայն

շարունակենք. յեթե մի հեկտար բամբակ գտելու համար գործարար-
քային սխառեմով կոլտնտեսութիւնից պահանջվում է որակաւ ութ
բանվորական ձեռք, ապա անհատ բամբակացանից պահանջվում է
20 բանվորական ձեռք, վորովհետեւ վերջինը գործ է ածում աշխա-
տանքի որակարձի սխառեմը:

Պարզ է, վոր այսպիսի պայմաններում անհատ բամբակացանի
համար բամբակի գտումն ավելի թանգ է նստում, քան կոլտնտե-
սության վրա: Ապա տրակտորի վարը: Միթե միևնույն է մեքենա-
արակտորակայանի համար իրեն տրակտորի յեռախօփ գութաննե-
րով վերցնել միանվագ հարյուրավոր հեկտար հողամաս:

Յեւ վերջապես ամենայնպէս: Կոլտնտեսության յուրաքանչ-
յուր անդամ ամառվա ամբողջ աշխատանքի ընթացքում ստացել է
իր աշխատավարձն որակաւ յերկուսից յերեք ուրբի:

«Նոր կյանք»-ի կոլտնտեսականները, գիտակցելով, վոր աշխատան-
քի գործավարձային սխառեմն ամենախնտենսիվ է լավ ձևերից մեկն
է, այս տարվանից անցել են վերջինիս: Բերքի բաշխումն այստեղ
կատարվելու է հետևյալ կարգով՝ յուրաքանչյուր կոլտնտեսական
ստանալու է ըստ իր կատարած աշխատանքի քանակական և վորա-
կական ցուցանիշի, վորի վորոշման աշխատանքները սկսել են հենց
գարնանից հատուկ ցուցակների միջոցով:

Կոլտնտեսության ծերերը, յերեսաները և տոհմաւարակ աշխա-
տանքի անընդունակ անդամները չեն աշխատում: Նրանց համար կա
հատուկ անձեռնմխելի ֆոնդ:

ԴՈՐՄՈՎ ԵՆՔ ԱՊՏՈՒՅՈՒՄ ԿՈՆՏԵՆՏՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՎԵԼՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կառուցվող մի մեծ քարե շէնք:

— Այս մեր տունն է, — հպարտությամբ պատմում է կոմյե-
րիա Գրիշան, — 24 անտեսության համար արդեն կառուցել ենք
բնակելի շէնքեր, իսկ այս մեկում բնակվելու յե մեր կոլեկտիվի
30 անտեսութիւնը: Բնակարանային շինարարության վրա ծախսել
ենք 120 հազար ուրբի, իսկ ամբողջ շինարարության վրա՝ 160
հազար ուրբի: Այդ դեռ բոլորը չէ. կառուցում ենք մի գոմ 150
ձիու համար և մի ամառային մեծ ծածկոց՝ ձիերի և գլուղգործիք-
ների համար. յերկուսի վրա ծախսվելու յե 25 հազար ուրբի,

Ղուրդուղուլում կոլտնտեսականների և անհատ գլուղացիների
միջև զգացվում է մի տեսակ ամուր կապ և բարեկամական հարա-
բերութիւններ:

Կոլտնտեսության անդամները հարկ յեղած բոլորին ոգնու-
թյան են գալիս անհատական տնտեսութիւններին:

— Մենք գործով ենք ապացուցում կոլտնտեսության առավե-
լութիւնները, — ասում են նրանք:

Յեւ իրոք, վերջին շաբաթվա ընթացքում անհատական տնտե-
սութիւնները դիմումներ են ավել «Նոր կյանք»-ի մեջ ընդունվե-
լու համար:

Յերևանից 60 կիլոմետր հեռու, բամբակի հայրենիք Ղուրդու-
ղուլում, դասակարգային պայքարի կատաղի բոցում ծնվել է «Նոր
կյանք» կոլտնտեսութիւնը:

Պայքարելով դասակարգային թշնամու անհաղթ և սքողված հա-
ձակումների դեմ, ջախջախելով բաղմահազար դժվարութիւնները,
կոլտնտեսութիւնն աճել է, զարգացել և դարձել է այսօր Հայաս-
տանի կարող և որինակելի կոլտնտեսութիւններից մեկը:

Մասնայականացնել «Նոր կյանքի» հաջողութիւնները, ցուցա-
դրել աշխատավոր գլուղացիութիւն լաւ մասսաներին կոլեկտիվ
աշխատանքի առավելութիւնները, կոլտնտեսութիւնն ամենօրյա աշ-
խատանքներին մասնակից դարձնել բատրակ, չքավոր ու միջակ
մասսաներին և նրանցով խտացնել կոլտնտեսութիւն շարքերը, —
ահա այսօրվա մարտական խնդիրը, վորը պիտի ապահովի կոլեկտիվ
աշխատանքի վաղվա հաղթանակը:

— Խնչ առավելութիւններ ձեռք բերով կոլտնտեսութիւնը անհա-
տական տնտեսութիւնների հանդեպ և շնորհիվ խնչ հանդամանքների:

— Խնչ նշանակութիւն ունի աշխատանքի ձիշտ բաշխումը աշխատան-
քային նոր ձեւերի կիրառումը կոլտնտեսութիւնների աճման և զարգացման
տեսակետից:

— Խնչու գերադասելի յե աշխատանքային գործավարձային սխառեմը:

— Արդոք ձիշտ հունի մեջ է դրված «Նոր կյանքի» կոլեկտիվ զարգա-
ցումը: Խնչից է այդ յերևում:

— Այժմ խնչ միջոցներ կա ձեռք առնելու ձեր կոլեկտիվ բացերը վերաց-
նելու համար:

Կուլտիվացիա—

Ագրոկոմպլեքս—

Սրողված— ծածկվա, թագնված:

16. ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ՂԱՐԻԲԵՆՅ ՍԵՐԳՈՅԻ «ՄԱՐԱԼ» ԿՈՎԸ ԿՈԼԻՈՋ ՄՏԱՎ (Ագրոպոսմիւսմ)

Կեսոր եր: Ջրի ավելի իրար հանդիպելին կոլեկտիվ Մադիկ կովը
և անհատ տնտեսատեր Ղարիբենյ Սերգոյի Մարալ կովը, վորոնք
գեռ մանուկ հասակից հարեան ելին, իրար հետ արտա ելին գնում:

— Բարի աջողում. Մարալ քույրիկ, Վինց ես, հարցրեց Յա-
ղիկը՝ ուրախ և առույգ

— Բարե պատասխանեց Մարալը՝ տխրությամբ, — վսեմ պիտի լինեմ, մի կերպ քաշ եմ գալիս. քանի արոտից կտրվել, գոմուհի եմ կապվել, մի որ չուշտ փորով կեր չեմ կերել. բերում չոր պարմանը լցնում ե առաջս ու դուրս գնում— դուռը փակում դե արևի ու կեր:

Գոհն ել մուլթ. հաղիվ դարմանը տեսնում եմ, խեղդվում եմ, ող
ներս չի մտնում, վոչ տակս ե կարգին մաքրում, վոչ ել ցամքար
ե փռում: Կանգնում եմ բեզարում եմ՝ նստում եմ՝ դոշս ե մըսում
եհ, սև ըլեր ծնած ուրը, վոր ես տիրոջը չհանդիպելի: Տեսնես խեղճ
մերս ինչ ուր ե քաշել սրա ձեռքին. դրա համար ե շուտ են աշխարհը
զնացել, — Պատմում եր խեղճ Մարալը և արցունքն աչքերից կա-
թում եր:

Կողտողի Ծաղիկ կովը զգացվեց իր ընկերուհու լացից. սկսեց նրան մխիթարել:

— Մի լաք, մի տխրիր, Մարալ ջան, հրեա, եսոր-եզուց քո
տերն ել կոլխոզ կմանի. քո չարչարանքն ու նեղութիւններն ել
կվերջանան, կգաս կոեկտիվի գոմը, մեզ հետ միասին կապրենք:

Մարալն այս միտի թարանքից միքիչ սիրտ առավ. աչքերը սրբեց
ու հարցրեց Մաղիկին.

— Դե մի ասա տեսնենք, եղ կոլեկտիվ զոս ասածը զինչ բան-
ա, ի՞նչպես եք ապրում ախտեղ. ի՞նչ եք ուտում, փոր եղբան
չաղ եք:

— Հըմ. պատասխանեց Մաղիկը, — կոլեկտիվի գումը վոնցվոր մի դրախտ, լեռնակալի լեն ու բոլ մի տեղ, մեջ 100 կովշարք-շարք կապած, մասերներս կարգին, մաքուր, տակներս ցամքար փռած, պատուհանները բոլ լուսավոր, ոգն ել ենենց մաքուր, վոր կասես քաց պաշտում լինենք, առաստաղը բարձր, ազատ շունչ ենք քաշում:

Հերթապահն ել շուտ-շուտ տակներս մաքրում-փոխում ե, որակիսն լերկու անգամ թիմարում ե, մենք ել ուրախ-զվարթ հարե-վաններին հետ զրույց ենք անում: Սկի մեր տերերն ել ետինց լավ տեղ չեն ապրում:

— Բա, ի՞նչ եք ուտում, ընդհատեց նրան Մարալը։

— Հը՛մ, ի՛նչ ենք ուտում. գլխից սկսեմ: Լուսը բացվում է թե չե. ներս են մտնում կթողները, մաքուր գոգնոցները հագած, սպիտակ ու մաքուր վեզրոները ձեռքներին: Մեկ-մեկ մոտենում են մեզ, պտուկներս լվանում, սրբելով չորացնում ու սկսում են կթել: Եղպեռ խելոք են վարվում մեզ հետ, վոչ խփել, վոչ բարկա-

Մենք եւ հո հիւար չենք, հանգիստ կանգնում ենք, խելոք թողնում ենք, վոր միչև վերջը կթի — վեր կենա:

— Բա ձեր հորթերին կաթ էք թողնում ծծելու, խոսքը կլա-
րում ե գարմացած Մարալը:

— Ձե, ջանմ, ինչ հորթ, ինչ բան մենք հորթի յերես
ենք տեսնում. ծնում ենք թե չե՛ վերցնում, տանում են, ել մեզ
մոտ չեն բերում, իրանք առանձին կաթ են տալիս, մեծացնում:
Լավ ե, եդ գլխացավանքից ել ենք պրծել, պտուկներս հանդատացել
են, ել առաջվապես չեն ճաքճքում:

— Հետո, հարցրեց Մարալը ավելի ու ավելի հետաքրքրվելով:

Հետո, կթել — պրծնելուց հետո կթողը կաթը տանում կշեռ-
քի մոտ, հանձնում է ալետեղ նստողին, վոր կշռում ու գրում է ա-
մեն մեկի կաթը: Ասում են եգ անում են նրա համար, վոր տարե-
վերջին խմանան, թե մեղանից ամեն մեկը ինչան կաթ է տվել, և
քիչ կաթ տվողներին դուրս քշեն:

— *Zhuān...*

— Հետո, Մարալիս ասեմ, կթելուց հետո մեկը գալիս է մսուր-
ները մի բով ապրում, մաքրում ե, իսկ մի ուրիշը քուսպն ու թեփը
մի տամանի մեջ չափած ջուկ-ջուկ լցնում ե առաջներս։ Վրա յենք
պրծնում, վսնց ենք խփշտում։ ձեռաց պրծնում ենք, համա պիտի տեսեմ,
վոր շատ ել ծաղավում ենք։ բերաններս չորանում են։ Բայց հենց
վոր պրծնում ենք, մեկել տեսար ճակնդեղի դուխները գողալով
թափվում են մսուրի մեջ։ վրա յենք պրծնում, ենպես ախորժակով
կրծում—կտրում և ուտում ենք, վոր բերաններիս ջրերը թափվում
են մսուրի մեջ, դրանից հետո բերում են խոտն ու դարմանը լըց-
նում առաջներս։ Ել չենք վռագում, հանգիստ ուտում ենք ու զը-
նուցում։ Ես ա, ուտելուց ենք դուրս յեկել ջուր խմելու։ ջուր
խմելուց հետո մի ժամի չափ ես արեւի տակ ման ենք գալիս, ապա
հասնում ենք որոճում։

Այլ քույր, լես շատ բախտավոր եմ, վոր իմ տերս կոլեկտիվ
մտամ:

2

Ծաղիկի պատմութեան ընթացքում Մարալի բերնի շուրջ վա-
զում եր:

— Ծաղիկ ջան: դուք շատ բարեկամ էիք: Ես չեմ կարողանում
 զարմանալ ձեր համար ուրիշ կով ճարի:

Այսպէս առաջ Մարալը և Ծաղիկի լեռնակից գնաց Ղեպի
Կոլեկեալի զօմը: Դեռ գոմի զոնից հերս չմտած՝ մահալը ձեռնի
վրա պըծալ իր տերը, Սերգոն:

— Տե՛սնա՛մ ես անիծա՛մ ին, քնթփնթում եր նա կովի վրա, կու-
խողի գոմն ե ուզում մանել. աչքը քուռու ու ճակնդեղ ե տեսել.
վոնց չե, ենա կտան-կուտես, այսպես տեսել նա մի յերկու մո-
հակ-հասցրեց Մարալի կողքերին ե դարձրեց դեպի իր գոմը:

Մարալը տխուր տրտում կազնեց մտուրի տուաջ. Նրա մտքից
չեր հեռանում Մաղիկի պատմածը. այդ աղափորության տակ նա
լուսացրեց: Հետվալ որը նորից պատահեց Մաղիկին ելի նրա հե-
տից գնաց. այս անգամ առանց նկատելի ու մտավ կոլխողի գոմը: Մա-
կան գոմի մարդիկ նրան քաղաքավարի կերպով դուռ ուրին տեսելով.

— Ի՞նչ տեղը մեր կոլխողի անդամ չե. դու մեր, գոմում տեղ
չունես, գնա:

Գլուխը կախ դուրս լեկավ գոմից ե դռն առաջ պատահեց իր
տիրոջը, վորն այս անգամ թափելով նրան քչեց գեպի իրենց գոմը:

Այս դեպքը լերը մի քանի անգամ պատահեց. կոլխողի նախա-
գահի ականջն բնկավ. քթի տակ ծիծաղեց. «այ թե կովատերը կո-
վի չափ խելք ունենար,—մտածեց նա,—կմաներ կոլխող. ինքն ել
կազաովեր նեղութունից կոմն ել: Արի մի փորձեմ. մտածեց նա,
ու ձեն տվեց—Թեվոս, Թեվոս, մի Ղարիբեհնց Սերգոյին կանչիր»:
Սերգոն լեկավ ե գլուխը կախ կանգնեց նախագահի առաջ:

— Սերգո. սկսեց նախագահը. այս քանի անգամ ե. վոր քո
կովը գալիս ե մեր գոմը:

— Գիտում եմ ընկեր նախագահ. դրա համար ել նրա կողերը
ամեն անգամ ջարդում եմ, փխ խառիաթ ունի եղ անիծածը:

— Չե, ընկեր, Սերգո, հարկավոր չե կովի կողքերը ջարդել.
նա շատ խելոք բան ե անում, նա անասուն տեղով հասկանումն ե, վոր
մեր գոմը իր համար ավելի լավ ե: Արի դու փեշիդ քարը վեր պցիր,
մտիր կոլխող. համ դու կազաովես նեղութունից, համ ել կովդ.
Գիտեմ, չքավոր ես, կովիդ կերն ել պահաս ե, ինչո՞ւ լեկողքի ընկել
սրա-նրա խոսքերին լսում: Ախր կոլխոգն ինչո՞վ ե վատ:

Սերգոն կանգնել եր տարակուսանքի մեջ. գլուխը կախ Ախր
նա այդ մասին շատ եր մտածել. բայց միշտ ել են կուլակ Բադոն
համոզել—լեա եր կացրել: Կովի վարձունքը, նախագահի խոսքերը
կոտրեցին նրա համառությունը, գլուխը վեր բարձրացրեց, նա-
լեց նախագահի լերեսին ու ժպտաց.

Նախագահը հասկացավ այդ ժպիտը, մոտ յեկավ Սերգոյին. ձեռքը
պարզեց ե ասաց—

— Ծնորհավորում եմ քեզ. Սերգո. դու մեր կոլխողի անդամն
ես, դե գնա կովիդ քչի՛ր մեր գոմը: Այդ որվանից Մարալը կոլեկ
տիվ գոմում կապած՝ Մաղիկի կողքին վայելում ե քուսպն ու ճա-

կընդեղը ե ուրախ-զվարթ պատմում ե հաքեաններին իր նախկին
չարքաշ կյանքի մասին:

ՀԱՐՑՆԵՐ

Արդյոք ինչպես եր խնամում ձեր անասուններին
— Սերգոյի վիճակում ինչ փոփոխություն եր մտել կոլեկտիվի անդամ
դասնալուց հետո:

1. Կազմակերպեց եր քսկուրսիա դեպի սովխոզիների ե կուլտուրական
գոմերը ե աշխատեցեք ոգտագործել նրանց փորձը ձեզ մաս:

Կոլխողի վերաբերյալ կազմեցեք մի փոքրիկ պատմվածք ե գործադրեք
այս անունների բոլոր ձևերը, վոր Հրազդանի գյուղացին կոլխող ե մտել նա
իր հետ տարել ե մի ձի, լերկու լեզ ե իր «Մարալ» կովին:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՅԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այն անունները, վորոնք վերջանում են ի, նախադասության մեջ
փոփոխվում են այսպես.

ինչ	ձի	ով	գյուղացի
ինչի՞	ձիու	ով	գյուղացու
ինչից	ձիուց	ովից	գյուղացուց
ինչով	ձիով	ովով	գյուղացով
ինչում	ձիում(մեջ)	ովում	գյուղացու մեջ

27. ԱՇԽԱՐՀՈՎ ՄԵԿ

Ել-հեյ, ինչքան արտեր ունենը,
աշխարհով մեկ, ախարհով մեկ,
ջահել սրտի վարդեր ունենը,
աշխարհով մեկ, աշխարհով մեկ

Տրակտորի ձենն ե ընկել՝
գաշտերի մեջ, աշխարհով մեկ,
գեղ գեղովի իրար ընկեր՝
աշխատանքի, աշխարհով մեկ

Արևն լելի, սարն ե բռնել,
շողքը կարմիր ճամբեքով մեկ.
կոլխողների արան ել բեռն ել
հանգն ու արտը աշխարհով մեկ:

Առունների ջուրը ետը
առատ-առատ դաշտերով մեկ,
կուլակների կուռցն անգոր,
սուտ ու կեղծիք աշխարհով մեկ:

Խաղաղության և Զեյթունի տրակտորային գործարանները տարեկան հարյուր հազարավոր տրակտորներ են տալու: «Կարմիր Գուտիլովեց» գործարանը տալու չէ 20—30 հազար տրակտոր, իսկ 32-33 թիվն՝ 40.000 կոմբայն, փորով կարելի էլինի մշակել ամբողջ ցանքերի սարածության 85 տոկոսը:

1932-33 թվին գյուղատնտեսական մեքենաշինարարության համար հատկացվում է 200 միլիոն ռուբլի: Այս թվերը մի ավելորդ անգամ ապացուցում են, փոր առանց արդյունաբերության զարգացման հնարավոր չէ վերափոխել գյուղական մանր անտեսությունները, հնարավոր չէ սոցիալիզմ կառուցել մեր յերկրում:

Սոցիալիստական շինարարությունն ընդունելով վիթխարի ծախսեր՝ կարևորագույն խնդիրներ և աշխատանքի նորանոր ձևեր ու մեթոդներ է դնում մեր մասսաների առջև, փորսնց մեջ խոշոր տեղ են բռնում սոցիալիստական մրցումը, բանվորական բրիգադները, ստուգատեսները և աշխատանքի պլանային հաշվառումը:

Այսպես՝ մեր կյանքի բոլոր բնագավառներում ծավալվող սոցիալիստական շինարարության աննախընթաց տեմպերը հիմնովին բանդում են կապիտալիզմի արմատները մեր յերկրում: Բանվոր դասակարգը Համկոմկուսի առաջնորդությամբ արշավում է դեպի սոցիալիզմ: Այդ արշավող հսկա բանակների ծանր-մուրճերի տակ մեռնում, քանդվում է հինը, աճում ու յեղնում է նորը:

Դեպի հնգամյակի իրագործումը չորս տարում:

Տնտեսական լճի սխտեմի ժամանակ հնարավոր է դառնում կազմել փողովքական տնտեսության պլանը և ինչո՞ւ:

— Վորճը են պլանային տնտեսության հատկանիշ գծերը:

— Լճի նշանակություն ունի ինդուստրացման լողունըը հնգամյակը իրագործելու համար և լճի պայմաններում հնարավոր է այդ չորս տարում կիրառել:

— Խնչպես է արտահայտված գյուղի կոլեկտիվացման տեմպը հնգամյակում և ի՞նչպես է նրա կիրառման փաստական կազմը:

Ռեյս—յերկաթե գիծ.

աննախընթաց—իրենց առաջ՝ նման չունեցող.

յերկաթակուռ—յերկաթից շինված. կոմբայն—հնձող, կալսող մեքենա:

Առաջին	Ցեղ. Ե. Ե. Ե. Ե.	Մեկ	Տասնմեկ	21 (զբիւր բառերով)
յերկրորդ	«հինգերորդ»-ից	յերկու	տասնյոթ-	22 » »
երրորդ	սկսած ավելանում է	յերեք	կու	23 » »
չորրորդ	«երրորդ»:	չորս	տասնչորս	24 » »
հինգերորդ	Միայն «յերկ-րորդ,	հինգ	տասնհինգ	25 » »
վեցերորդ	յեր-րորդ, չոր-րորդ»	վեց	տասնվեց	26 » »
յոթերորդ	ունեն «բորդ»:	յոթ	տասնյոթ	27 » »
ութերորդ		ութ	տասնութ	28 » »
իններորդ		ին	տասնին	29 » »
		տաս	քսան	30 յերեսուն:

29. ԽՍՀՄ ԵԼԵՔՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունն առաջ չեն գնա առանց ամենագոր շարժիչ ուժի—էլեքտրականության:

Ելեքտրականությունն ավելի է ծանր և նստում, քան շոգին: Նա կկրճատի արդյունաբերության և փոխադրության ծախսերը: Ելեքտրական շարժիչը կարելի չէ ամեն տեղ ոգտագործել: Ելեքտրականության կարելի չէ մեքենաներ շարժել, ծանրություններ փոխադրել, գուլթան քաշել, կալսել, հնձել, քամհարել և այլն:

1921 թ. խորհրդային իշխանությունը ՍԽՂՄ լիակատար էլեքտրականացման պլան է մշակել: Դրա համար պետք է 10—15 տարվա ընթացքում 30 մեծ շրջանային կայաններ կառուցել:

29 թվին 13 շրջանային կայաններ են կառուցվել և գործի չցվել: Առաջին 5 տարում միացած 17-ը պիտի վերջացնել և սկսել 48 նոր կայանների կառուցումը:

27 թվին ավարտած է Լենինի անվան էլեքտրակայանը Վոլխով գետի վրա: Արգեն սկսված է Դնեպրոստրոյի կառուցումը, փորը մի գետի վրա: Արգեն սկսված է Դնեպրոստրոյի տիտանը: Հնգամյակի վերջում մենք դառնալու լենք ենեղգեալկալով ղինված տնտես ուժեղ յերկիրը:

— Խնչ նշանակություն ունի էլեքտրական ուժը արդյունաբերության և գյուղատնտեսության համար:

— Խնչ խոշոր էլեքտրակայաններ կան Հայաստանում և Անդրկովկասում:

տիտան—հսկա:

Ամենագոր—ամենաուժեղ:

Յեզակի (սեկ)	Հոգնակի (շառ)
Ուժ	Ուժեր
Ջուր	Ջրեր
Շարժիչ	Շարժիչներ
Մեքենա	Մեքենաներ
Կայան	Կայաններ
Պլան	Պլաններ
Գետ	Գետեր
Թիվ	Թվեր
Տիտան	Տիտաններ

30. «ՎՈՒՄՈՎԱՍՏՐՈՅ»

Վոլխովստրոյը վոչ ախճան գիգանտ է, վորքան վոր նա խոր-
հրդային Միության ելեկտրոֆիկացիայի առաջին կայանն է: Այդ
անվան հետ է կապված ԽՍՀՄ-ի արդյունաբերության վերական-
գրման շրջանի զարգացման թափը:

Վոլխովստրոյի պատնեշի յերկարությունն է՝ քառորդ կիլոմե-
տրը: Վոլխով գետի հունի վրա դրվել է 500 հազար տակառ ցեմենտ,
վորի հետևանքով ջրի մակերևույթը բարձրացել է 10 և կես մետր:

Վոլխովստրոյի ելեկտրոեներգիան անցնելով 130 մետր տարա-
ժութուն, հասնում է Լենինգրադ և մնում գործարանները:

Նա ունի 80 հազար ձիու ուժ (մինչդեռ Դնեպրոստրոյի 9
ջրատուրբիններից յուրաքանչյուրը ունի 90 հազար ձիու ուժ):

— Ի՞նչ նշանակություն կարող է ունենալ մեր յերկրի զարգացման հա-
մար Վոլխովստրոյը և կառուցվող Դնեպրոստրոյը:

— Ի՞նչ լուրջնեղ է տվել Լենինը Խ. Խխանությունը, ելեկտրոֆիկացիայի
զարգացման մասին:

31. ՋԱԳԵՍ

1

Դեղեցիկ, գեղեցիկ Վրաստանում մի ժամանակ տիրում էին
կալվածատերերն ու ազնվականները:

Գեղեցիկ, գեղեցիկ Վրաստանում այժմ տիրում են բանվոր-
ներն ու գյուղացիները:

Մի անգուցե ե բաժանում հին պատմությունը նորից: Հնում
բանաստեղծները յերգում էին բնության անգուցե ուժը, նրա հաղ-
թությունը մարդու վրա: Նոր բանաստեղծը յերգում է մարդու
խելքի անսահման ուժը և հաղթանակը բնության վրա:

Ջագեսը մասսաների հաղթանակն է բնության կույր տարեր-
քի դեմ, բնությունը մարդու կամքին հնազանդեցնելու մասսայա-
կան աշխատանքի գեղեցիկ ապացույցը:

Ահա Բուռը, վոր դարերով հոսել է ծուլը, անպետք: Հիմա
տեխնիկան խանգարել է նրա խաղաղությունը, արգելակներ է դը-
րել նրա հոսանքի առաջ: Յե՛վ նա կատարել է: Նոր մասսան նրան
հաղորդել է իր անհանգստությունը, իր թափը, իր յեռուզեռը:

Ահա Բոլի հովիտը, Լեռան յերկ կատարին կանգնած է Մծիրին
խափար ու գոռոզ: Արևի լույսը չի թափանցում միջնադարի այդ
քարացած հոգու մեջ:

Ներքևում Լենինի արձանն է, վորի ցուցամատը նշում է բան-
վորների և գյուղացիների հաղթության ուղիները:

Մծիրին կաշկանդում է քո թոխչքը: Սիրում է, յերբ կուչ էս
գալիս, չորում, լալիս, աղոթում:

Լենինի մատը քեզ հանձնում է ալիքների հորձանքին: Մղում
քեզ դեպի ստեղծագործական պայքարը, դեպի կոխի բնության
դեմ:

2

Ծով բազմություն է հավաքվել Վրաստանի զանազան կետե-
րից, հարևան հանրապետություններից, միության զանազան վայրե-
րից: Տեխնիկայի ու բազմությունն է բերել այս բազմությունը Բոլի
հովիտը: Շտապում են դեպի Ջագեսի գլխավոր կամուրջի տոնակը,
վորպեսզի գնան Լենինի արձանը տեսնեն, վոր դեռ փաթաթված է
սպիտակ սավանով:

Գլխավոր կամուրջի վրա կանգնած դիտում ենք Բոլի կառա-
ղած ջուրը: Ալիքները բաղկավում են իրար, թռչում վեր, ողում փը-
շրվում, ջրալին փոշի կաղմում և ցած են անձրևում՝ նորից ու
նորից իրար բաղկավելու համար: Կեսորվա բարկ արևը ջրի փոշու
վրա ծիածաններ է կաղմում:

Բազմության հորձանքը, քանի գնում, մեծանում է:
Հանկարծ կարժիք բանակայինների նվազախումբն սկսում է
«Ինտերնացիոնալը»: Մթնոլորտն երեքտրականանում է: Գալիս են
Վրաստանի, Ադրբեջանի և այլ հանրապետությունների կառավա-
րությունների անդամները, ներկայացուցիչները և բարձրանում են
Լենինի արձանի ընդարձակ պատվանդանի վրա:

Հանդեսը բաց է անում մի բանվոր և ձախը տալիս և համ-
կենադործկոմի նախագահ ընկ. Կալինինին: Ընկ. Կալինինը առանձ-
նապես վոգեկորված և Վրաստանի բանվորների և գյուղացիների
հաղթանակով:

Բացվում եւ Լենինի արձանը: Վորոտաւից ծափահարությունների ձայնից ամբողջ հովիտը թնդում եւ Արձանի բացվելով տեսաբանը հիմնովին փոխվում ե—ալ ջուլցամատի հրամայողականությունը ե զլխի վճռականությունը նոր իմաստ են տալիս շրջապատին: Մասանների ողակները դառնում են հասկանալի:

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի Զաղեսը Վրաստանի և ամբողջ Անգղո-
կովկասի համար:

— Բացատրեք եկեղեցականությունը նշանակությունը մեք լսելի՞ր
 Զատար.

— Ի՞նչ և նշանակում է իննիս լողունը՝ «խոր. իշխանութուն, պլան, երկարիքի կապիտան հավասար և կոմունիզմ»:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ekhar (-)

1. Գարգան հետևյալ խոսքերը.

ա. Գեղեցիկ, գեղեցիկ Վրաստանում տիրում էլին մի ժամանակի չես-
գածատերերն ու աղնվականները:

Բ. Գեղեցիկ, գեղեցիկ Վրաստանում այժմ տիրում են բանվորներն ու գյուղացիները:

Այս խոսքերը սովորական խոսքերի պէս են արտասանում, թե այլ
կերպ. վճիռ գառերն են յերկարացվում. ինչ նշան են քոչում, որ

2. Խոսակցութեան ժամանակ բացականչական, կոշական ու համախառն սովորական բառերից զրբեւ մեկն արտասանվում է լիովարարութեամբ:

3. Նախորդ պատմվածքներում գալիս ու պառտադրվելով:

4. Ինքը հազմին նման խոսքեր:

32. ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ԵՆՔ, ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

161 միլիոնի քաղաքներն են ծանրորեն նստել աշխարհի մեկ
վեցերորդ մասում:

Քաղաքներն են բարձրանում արագոքն: Իսկ քաղաքներում շենքեր կան, շենքերում մարդիկ են ապրում յերկաթակամք, նաև արևներ սրաներում:

Քաղաքներում կառուցվում են ու բարձրանում պատերը փայտե, պողպատե, ցեմենտե, սուֆե ու քարե: Իսկ այն պահին, յերբ

քարն աստիճաններով բարձրաւում ե լի կորացած ու ջրապինդ ու
տերի վրա ե դրվում կիսատ պատին՝ աղ պահին քաղաքի հեռու
մի լեռին թաղում հողե մի տնակի սլուներն ընկնում են: Յեզ
վրվում են խաբխուղ պատերն անպատվանդան: Այդ հին աշխարհն
ե փլվում, կործանվում անդարձ:

✱ ✱
✱

Քարերը բարձրանում են վալտե աստիճաններով, մաշում, խրտում են իրենց կքող բանվորի ուժը, առնում իրենց մեջ և զնում պատի վրա: Հեպո շաղախվում են ցեմենտն ու ցեխը և բարձրանում ե պատը, կառուցվում տունը: Ու յերբ արևն արեմուտքում հրդեհվում ե, նոր շենքի պատուհաններն իրենց կյանքում առաջին փայփայում են, շողշողում:

Բանվորը վերջին անգամ իջնում է փայտե աստիճաններով և արևի պես մի վառ ժպիտ գեմքին վառած, տուն գնում՝ մտքում պայծառ խոհեր:

Հետևալ առավոտ նորից հազարավոր վոտքեր կտրում են փողոցների մակթերը և առաջ են գնում, գնում են ու ցրվում կիսատների նոր թաղերում:

Այնտեղ նորից տախտակներ են շարժվում, քարեր են տաշում,
 և փռի յե բարձրանում մինչև մոտիկ ազգու բարդիները: Իսկ մի
 փոքրիկ մուրճ որն ի բուն մեխերն ե թակում: Նորից ցեխն ու

Հետո շարժվում են քարերը, շարժվում պատերը ու բարձրանում շենքերը:

Այդ լերկերն և բարձրանում, նոր լերկերը:

✻ ✻ ✻

Հենց հիմա, այս պահին, հեռու, Ուրալի հանքերում թափով իջնում են քրունգները, դժբաղդում են վագոնետկաները։ Արևմուտքում նույնպես քրունգները, դժբաղդում են վագոնետկաները։ Արևելքում նույնպես քրունգները, դժբաղդում են վագոնետկաները։ Արևմուտքում նույնպես քրունգները, դժբաղդում են վագոնետկաները։

Որ ու գիշեր լերդում են բազումները: Պատկեցեք գեանին,
ապանջ դրեք լերկրի ընդերքին և դուք մի լերդ կ'սեք հերոսական:

Աշխարհի բոլոր ռազիոնները ալթմ հաղորդում են, ի վանո-վաղ

նեսենսկու և Պուտիլովեցի, Ստարինգրադի-Մազնիտագորսկու-Կուզ-
նեցստրոյի, Դնեպրոստրոյի, Վոլխովի, Զագեսի, Ռիոնգեսի, Չորա-
գեսի, Քանաքեսի բարձրացրած համերգը: Միլիոն սրտեր հրճվում
են այդ նոր, այդ չեղած, այդ չերգած լեղանակով:

Այդ համերգի ուժից է, վոր մեր դաշտերն այնպես հոնգում են
յերկաթե անիվների տակ: Յերկաթ է հագնում 161 միլիոնի յեր-
կիրը — աշխարհի մեկ վեցերորդ մասը:

— Հեղինակն իր այս հոգվածում տալիս է արդյոք ԽՍՀՄ-ում կա-
տարվող շինարարությունից պատկերը և խնչպես:

— Խնչու մեր յերկրում տարվող շինարարությունը կրում է սոցիա-
լիստական շինարարությունն անունը:

Քարտեզի վրա աշխատիքից հուշ տալ ԽՍՀՄ-ի մետաղա-արդյունաբե-
րական (գունավոր մետաղների) ռալոններ: Վորտեզ է կառուցվում յերկրորդ
մետաղաարդյունաբերական կենտրոնը:

33. ԲԱՍ ԱԿԻ ԴԱՇՏԵՐՈՒՄ

1

Դեռ հեռվից յերևում ելին գլուխները... Նրանք շատ ելին
ցրել յեկել ձերմակ կակաչների մեծ արտում:

«Յերբ բոլորս հետաքրքրությունս նախեցինք այդ գլուխների կողմը,
մեզ առաջնորդող մարդը, ընկ. Չեպետը ժպտաց:

— Ես մեր բամբակն ա, չանաք են անում, զրանք Վաղպատի
մանկավարժական տեխնիկումի ուսանողներն են, մարդիկ յեկել են
մեզ ոգնելու, ես ա յերեք ուրա աշխատում են:

Այս խոսքերն ասելիս նրա աչքերի վրա յերևաց գոհունակու-
թյան ժպիտը: Հետո մանկական յերջանկությամբ բիբերը շուռ յե-
կան և ուղղվեցին մեզ, նրանք սպասում ելին մեր խոսքին: Մեր
խոսքը բաշալերող վոգեվորող պիտի լիներ: Բիբերի այդ մեխված
հայացքը ասում էր. «դու գիտես, թե այս աչքերն ինչքան են սպա-
սել... ինչքան են կարոտել արտերի բերին»:

Ծեր չե Չեպետը, բայց դեմքը կնճիռներով է ծածկված, և յերբ
խոսում է անցյալ տարիների մասին, այդ կնճիռներն ալելի լեն
խորանում ու մոայլվում:

Վերադառնալով է Չեպետի աչքերի փայլը, վերադառնում են
մեր մտքերն անցյալի մոայլ պատմությունից դաշտից և մենք մոտե-
նում ենք աշխատող ուսանողներին:

Կոխվել, կոխվել սաստկանում է.

Մարտկոցն է վոլոտում.

Թշնամին նահանջում է.

Սենք առաջ ենք շարժվո մ:

Յերգում են ուսանողներն ու հավաքում բամբակը: Կոխվել է,
Չանել բազուկները ու հողի կոխվել է, այնպես անդիծում ու հուզող:
Այստեղ ել փայլում են Չանել ու հուրհրան աչքերը:

— Բարե ընկերներին, բարձրաձայն ասում ենք մենք:

— Բարե պատասխանում են նրանք: Նորից յեռում է աշխա-
տանքը: Չանել բազուկները մաքառում են ձերմակ դաշտերում:

— Եյ, ընկերներ, բոլ ա բանեք, յեկեք ճաշի, դիմում է Չե-
պետը ուսանողներին:

Քիչ անցած բոլորն արդեն նստած են ձերմակ սփռոցի շուրջը,
ճաշի յեն նստում 100-150 հոգի:

Գիտեք, ընկերներ, մենք չեյինք ուզում, վոր կոլտնտեսու-
թյունը հաց պատրաստի մեզ համար, թող նրան վնաս չլինի, բայց
ընկ. Չեպետը մեզ չսեց:— Ուսանողները դիմում են մեզ: Զրույց
յերգ, հարց և պատասխան, աշխատանքի յեռանդ: Այն վոք գիմնա-
դիան է մտածել ու արել այսպես...

Յերեկո յե: Ուսանողների դեկավար Լեվոնը հայտնում է, վոր
պիտի գնան:

— Վոչ, հայտարարում ենք մենք. դեռ աշխատանք կա, չի
կարելի թողնել բամբակը:

— Զի կարելի Վճռական ու կտրուկ հայտարարում են նրանք:
...Գյուղի խրճիթումն ենք, զրախան յերեկո յե:

Ընկ. Շալբոյը հայտարարում է. —

Բոլորս, թե գլուղացի և թե ուսանող, ձեռք-ձեռքի տված վաղը
դիմելու յենք կոլտնտեսությունից արտերը բերքահավաքի աշխատանքը
շարունակելու: Վաղը հարվածաչափության ուր է մեզ համար: Ուռա,
թնդում են գյուղական ակումբի պատերը: Առավոտյան նորից արշա-
վում են ձերմակ գլուխները ժպտում են ձերմակ կակաչները:

Թողնում ենք Չեպետի: Մեր սիրտն ասում է — դեռ քան բանի
խմբեր են պետք բամբակի համար, տեքստիլ յերգող իլիչների
համար:

— Խնչով բացատրել Չեպետի ուրախությունը:

— Խնչու անցյալում հնարավոր չեր նման «այցիլություններ» և քաղաքի
կազմակերպված ոգնությունը դյուղին:

— Խնչ դեր և կատարել և կատարում խորհ. դպրոցի ուսանողությունը
գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման ասպարիզում:

— Գրեք ձեր տպավորությունը քաղաքից ուղարկված և ձեզ մոտ աշ-
խատած բրիգադներից մեկի մասին:

Խարցակահ Եւան

1. Խոսեալ կամ գրելու համար շատ հաճախ հարց ենք տալիս: Այն բանի վրա, վորում լսվում է հարց, գրվում է (°) նշան:
2. Որինակ թիւ գեր է կատարել և կատարում է խորհ. դպրոցի ուսանողութունը գլուղի սոցիալիստական վերակառուցման գործում:
3. Յերբ կարող ենք հասնել կապիտալիստական յերկրներին և թիւ գեր: Արտագրիւ հետևյալ խոսքերն ու հարկավոր տեղում հարցական նշան գիր:

ա. Այն փոքր գեմնագիտն և մտածել ու արել այսպես:

34. ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ ՅԵՐԳԵՐ

Աշնանավար ենք արել,
Նոր կյանքը վառ ենք արել,
Դեղին տերևով ալգին՝
Բերքով վարար ենք արել:

Ես աշուն, յերգի աշուն,
Հաղթական բերքի աշուն,
Կուլակին հատու հարված,
Մահացու վերքի աշուն:

Պղինձ, յերկաթ ենք հանում,
Չուգուն պողպատ ենք հանում,
Խորհրդային աշխարհը,
Կաթ ու յերկաթ ենք անում:

Ա իվները հեվում են,
արագ, արագ թևում են,
Մարտական պլանները՝
Բարձրանում, արևում են:

Ես աշուն, յերգի աշուն,
Բամբակի բերքի աշուն՝
Կուլակին ուժգին հարված՝
Կոլխոզ վերելքի աշուն:

35. ՍՈՑ-ՄԻ ՑՄԱՄԲ ՅԵՎ ՀԱՐՎԱՍՏԱՆԻՔՅԱՄԲ

Բանվոր դասակարգն իր Լենինյան կուսակցության ղեկավարությամբ լարել է իր ուժերը՝ մեծ աշխատանքների հնգամյա պլանը չորս տարում իրագործելու համար:

Սոցիալիզմ կազմող բանվորական մասաների աճող ակտիվութունը, միլիոնների արտադրական թափը բոլորովին նոր, չտեսնված տեմպեր են հաղորդում սոցիալիստական շինարարությանը:

Մասսաները իրենք են առաջադրում աշխատանքի նոր ձևեր՝ մեթոդներ՝ զարգացման բարձր տեմպերն ապահովելու համար: Սոցիալիստական մրցութունը, հարվածախնությունը, հասարակական բուքսիրներն ու ավալները, վորոնք արդեն առօրյա յերևույթներ են դառնում, չեն ծնվել խաղաղ կարինետներում, այլ նրանք ծընունդ են առել գործարաններում ու շախտերում, բարձրացել են պրոլետարական մասսաների խորքերից:

Բոլոր նրանք ովքեր իրենց ուժերը ցանկանում են ամբողջովին արամադրել սոցիալիզմի շինարարությանը, պետք է անցնեն հարվածախնության դրոշակի տակ: Վոչ մի կոմունիստ և կոմյերիտական դուրս չպետք է մնա հարվածախնների շարքերից:

Կոմյերիտական իր Լենինյան կոչումն արդարացնելու համար պետք է լինի նաև տեմպի բալլչիկ՝ գործարանում, շախտում, կուլխոզում, դպրոցում:

Ոսկայն մեր սոցիալիստական հարձակումը ամբողջ ֆրոնտով, կատաղի գիմադրության է հանդիպում մեր յերկրում մեռնող դասակարգի վերջին բեկորների կողմից և կապիտալիստական ամբողջ աշխարհի կողմից: Վնասաբարությունը, հակահեղափոխական կուսակցութունների աշխատանքը և այն, ամուր թելերով կապված են կապիտալիստական աշխարհի նրա հակախորհրդային յելույթների հետ: Չե՞ վոր մեր յուրաքանչյուր քայլը սոցիալիզմի շինարարության ճակատում, բազմապատկում է հեղափոխության ուժերն ամբողջ Անդրկովկասում:

Ավելի ուժեղացնել տեմպերը բարձր աստիճանի վրա դնել սոցմրցումն հարվածախնությունը, պրոլետարական մեկ ճակատով գրոհել պլանները կատարելու և ճեխք՝ ըր ծածկելու համար—սա յե մեր արտոյա խնդիրը:

Թող ավելի ուժգին դառնան սեքենաները, թող ենտուղիազմն ու յեռանդը հորդի ամենուրեք:

ավրալ—միահամուռ
բուքսիր — առաջ քշելու, ուրիշին առաջ մղող
բեկոր — քնացորդ, կտոր:

— Ի՞նչ թափով և վոգեվորութեամբ ե տարվում սոցիալիստական շինարարութեանը: Այդ բանն ապացուցող ինչ որինակներ կարող ես բերել:

— Հարթ և հանգիստ ճանապարհով ե տարվում սոց. շինարարութեանը, թե դժվարութեաններ ու խոչընդոտներ կան, վորոնք են ալդ: Ի՞նչպես ենք մենք պայքարում այդ խոչընդոտների դեմ:

— Ինչպե՞ս խնդիր ե դրվում տեմպերն արագացնել և աշխատանքի նոր մեթոդներով աշխատել:

36. ՅԵՐԳ ԲՐԻԳԱԴԻՐԻ

Յես կարմիր բրիգադիր,
Միշտ պատրաստ, ուշադիր,
Հույզերով վարար, հուրհրան
Շշակի կանչի հետ
Վազում եմ, թռչում գործարան:

Շրջում եմ ցեխից-ցեխ,
Լինում եմ ամեն տեղ,
Խոսում եմ, հուզում ամենքին,
Ու տենդով, կարոտով
Անհագուրդ լեռանդով,
Գործում եմ, գործում եմ կրկին:

Յես գիտեմ, վոր հիմի
Թշնամիս վաղեմի
Արնաների դավեր ե հյուսում
Խառնում ե ամեն թիվ
Ամեն գործ ու հաշիվ,
Մեր անկմանն անվերջ սպասում:

Շարժվում են շարքերը,
Թնդում են զարկերը,
Ժպտում են դեմքերն անվախ,
Ծածկում են ճեխքերը.
Կորչում են վերքերը,
Ծաղկում են լերդերը ուրախ...

Յես կարմիր բրիգադիր,
Միշտ պատրաստ, ուշադիր,
Հույզերով վարար, հուրհրան,
Շշակի կանչի հետ,
Մատուրի շաչի հետ
Վազում եմ, թռչում գործարան:

— Ո՞վ ե բրիգադիրը և ի՞նչ հույզերով ու մտքերով ե ապրում նա:

— Ի՞նչ գիտես ձեզ մոտ ալցելած բան-բրիգադիսի և բրիգադիրների մասին. Ի՞նչով են նրանք ոգնում մեզ:

— Տնտեսութեան միայն ինչպիսի սխառնի ժամանակ հնարավոր ե աշխատանքային նման ձևի բերի կիրառում և մասսայական նման շարժումը անհագուրդ — անվշտում. վաղեմի — վաղուց, յեղած:

37. ՊՂՆՁԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Հարվածալինների ժողով ե: Սրահում արդեն կանգնելու տեղ չկա: Բեմում մի խումբ ընկերներ հավաքված սեղանի շուրջը՝ լուրջ խոսում են: Դանիլին անհանգիստ ե: Սպասում են ժողովի բացվելուն:

— Ընկեր կանտոնով, ժողովը հարվածալին չե, ուշացնում եք, ձախում ե մեկը սրահից:

— Այլահվերդու հանքերի հարվածալինների ժողովը՝ բանվորների մասնակցութեամբ հայտարարվում ե բացված:

Լսում են ու քննում տարեկան պլանների կատարման արդյունքները: Նվաճումները մեծ են: Հարվածալինների թիվը մեկ ամսում 74 ից հասել ե 314 ի: Սակայն դեռևս կա խայտառակ ճեղքվածք: Այլահվերդին թերակատարել ե տարեկան պլանը 24,6 տոկոսով. Լենինյան հանքերի բանվորները չեն կարող տանել այս մեծ ամոթանքը: Ինչ գնով ել լինի ծածկել ճեղքվածքը. Պետք ե այնպես անել, վոր վոչ մի բանվոր դուրս չմնա հարվածալինների շարքերից: Վոչ մի շախտ և գործարան առանց հարվածալինների: Վոչ մի կեղծ հարվածալին, գործալիք և սիմուլյանտ հարվածալինների մարտակն շարքերում:

Ահա Այլահվերդու բանվորների վճռական խոսքը:

Պղնձի քարտաղան ճակատում Այլահվերդու Լենինյան կոմսոմոլը մնում ե առաջավոր դիրքերում: Պղնձի ճեղքվածքը, դա նրա ճեղքվածքն, ե. կոմսոմոլը չի կարող հանդուրժել պլանների 2 տոկոսի թերակատարում: Յեվ ահա նա իրեն հայտարարում ե մարի-կոսի թերակատարում: Յեվ ահա նա իրեն հայտարարում ե մարի-կոսի թերակատարում: Յեվ ահա նա իրեն հայտարարում ե մարի-կոսի թերակատարում: Յեվ ահա նա իրեն հայտարարում ե մարի-կոսի թերակատարում:

Բանվորական և հարվածալինների այդ մեծ ժողովի առաջ Այլահվերդու կոմսոմոլը կարդում ե իր մարտական ռապորտը:

5 րոպե դադարից հետո, հարվածալինների դատարանը կարդաց դատավճիռը:

Յալիով Ազիմ, բանվոր, կոմյերիտական ունեցել է 8 պրո-
գուլ, կոշիկ չունենալու պատճառարանով թյամբ 2 անգամ բացակայել
է աշխատանքից, 27 թվին հեռացվել է գործից փորպես սիմուլյանտ:
— Հանել արտադրութունից, հարց բարձրացնել ազատելու
կոմսոմոլից և պրոֆմիությունից:

— Հակոբ Ակորջանյան, բանվոր, կոմյերիտական, ունեցել 4
պրոգուլ, իբրև 8 թվի զինակոշիկ 5 որ հավաքակայանում Ֆեալուց հե-
տո, 4 որ ել գյուղ է մեկնում անձնական գործով, առանց գործա-
րանի թուղթավութան:

Չի կատարել տնտեսապետի կարգադրությունը և փախել է շախտի
աշխատանքներից: — Հանել արտադրութունից, հարց բարձրացնել
ազատելու կոմսոմոլից և պրոֆմիությունից:

Մեղադրվ լինել փոշնով չը կարողացան արգարանալ և գը-
յուկները կախ թողնել ակումբը:

— Խնչ եք արել դուք ձեր արտադրության, հիմնարկի կուս գծով
վերացնելու բացերը և կիրառելու պլանները:
— Խնչ գիրքորոմն է լինելու կոմսոմոլը հարվածախնդության գծով և
ինչ՞նչ:

սիմուլյանտ — կեղծող, ձեվացող, գործից խույս տվող
պրոգուլ — զանցառու, պարապուրդ տվող:

38. ԶՐՐՈՂԴ ՀԱՐՎԱԾԸ

1

Գործարանի սուլիչը սուլում է բարձր-բարձր... Քաղաքի հե-
ռավոր շենքերն արձագանգում են նրանց՝ նոր բացվող արևի առա-
ջին շողերի տակ:

Գործարանի մուտքի առաջ կանգ են առնում բոլորը: Կայտառ
ու արևաշող գեմքերն խաղում են արտասովոր ժպիտ, պայծառ
իմաստալից հայացքներ:

— Առաջ է գալիս գործարանի զիրեկտորը, փորի գեմքի կեսը
պատել է կեպի լաշն կողիլոկի սովերը, իսկ իրանը կքվել, կորա-
ցել է կաշվե պինջակի տակ:

Դեմքն ակոսներ և յերկաթե ժպիտ:

Ձեզ տեսնո՞ւնք, ընկերներ, ամոթով չթողնեք թե՛ ձեզ և թե՛...
Այ, տեսնում եք, բոլորս հարգում ենք ձեզ... իսկ դուք վճռական
եղեք, իսկական բանվոր, կազմակերպիչ — պրոպագանդիստներ..

Խճածածկ փողոցով սահում է ավտոբուսն ու կանգ առնում
գործարանի մուտքի առաջ... սուլիչը սուլում է բարձր-բարձր...

Գաշվե կեպիով ու պահանջկոտ զեմքով Արփիկը վճռականորեն
արժում է գլուխը և նստում ավտոբուսը՝ չորս բանվորի հետ...

— Մեր փողջույնը կոլխոզիկներին... Յե՛կեք իսկական հար-
չվածող...

— Ավտոն սուլում է ու սլանում...

— Նրանց տեղն ազատ չենք թողնի, կրեքներ նորերին, թեևրը
վեր քաշելով ասում է մի բանվոր:

— Այո, սոցիալիստական արտադրությունը մի բոպե անգամ
չպիտի դանդաղի, ծոր է տալիս մի ուրիշը: Դիրեկտորը ծանր շար-
ժում է գլուխը:

— Այո:

Գործարանում սկսվում է աշխատանքային օրը:

2

Հեռվում, արևի պայծառ շողերի տակ ժպտում է գյուղը: Պա-
տերին թառել են կարմիր խալիները... կամարների վրա լենին.
Շահումյան ու կարմրագույն զրոշները: Պատերի տակ՝ արեկող,
աված ջահեղներ, ծեղեր, մանուկներ, փորոց հայացքը հետևում է
գյուղի ուղղաձիգ ուղիքով սլացող ավտոբուսին...

Ո՛ւ... Ո՛ւ...

Դյուղացիք ճամբա չեն տալիս նրան, իսկ նա կանգ է առնում
դպրոցի շենքի առաջ:

— Բարե, առաջին բանվորները:

Բարե... Առաջ յեկավ կոլխոզի նախագահը՝ վառվռուն մի լերի-
տասարդ:

Սեղմում են իրար ձեռքն ու կարծես ելքաբաղան հոսանք է
անցնում նրանց միջով... Ժպիտ, փողջյուն և ուրախութուն:

Գնում են գյուղկապ, խոթուրդ, փոկ ու ալլ տեղեր, լսում,
խոսում, դատում, բատրակներին, չքավոր գյուղացիներին... ներ-
գրավում են դեպի կոլխոզը:

Յերեկոն է իջնում հանգիստ ու խաղաղ... դպրոցի դահլիճում
հավաքվել են գյուղացիք՝ ուրախ և ցնծուն գեմքով:

— Ընկերներ, մենք հարվածախնդներ ենք, ուղարնիկներ:
Ժպտում են յերիտասարդները, կարդացել են նրանց մասին,
բաց չեցին տեսել: Մերերը խորախորհուրդ իրար են նայում, իսկ
փողբիկ մանուկներն աղմուկից փախեցած՝ հետ-հետ են քաշվում...

— Մենք հարվածախնդներ ենք... մենք ձեզ հետ սոցիալիզմ
ենք կառուցում:

Թռչում են բառերն ու ընկնում, մեխվում ուղեղներում... դար-
նանացան, գյուղկապ, կոլխոզ, սովխոզ... առաջ պիտի գնանք, յեր-
կաթ է հարկավոր, կտանք:

— Կտանք:

— Իսկը մեր սրտից են խոսում... մեզ նման աշխատանքի ժարդիկ են... բաս...

Մեր թեքերի տակ սյուն են տալիս, վոր մենք բարձրանանք... և մենք կբարձրանանք:

Արփիկը թափահարում է գլուխը:

— Գեղջկունիներ, շարժվ ցեք դեպի կոլխոզները, մենք բան-վորունիներս կոգնեք ձեզ:

Աշխատանքի զարուհը ծաղկում է դաշտում... Խինդ ու չեռանդ կա, աշխատանքի ուժեղ թափ կա գարնան դաշտերում... Նորից գալիս է ավտոբուսը, յետևից յերկաթե մեքենան — տրակտորը... Նվեր են բերել:

Նվեր:

Կոլխոզին նվեր են բերել:

Վազում է տրակտորը դեպի անվազ գաշտերը, արտերը գար-նան... բոլորի սրտերը լցվում են խնդու թլամբ:

— Խնչ պայմաններումն առաջացավ «հարվածային բրիգադների» շար-ժումը և լինչ դեր ունեն նրանք բանվորների և գյուղացիների պաշինքի մրցման գործում:

— Վերն և ալժմ ալդ դաշինքի եյական կողմը:

— Նկարագրեցեք, թե ձեր գյուղում ինչ բրիգադներ են լեկել. ինչ գծով և ինչով են ոժանդակել ձեզ:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Խնչ վերնագիր կնշանակես այս հոգվածի չուրաքանչուր մասին:
2. Առանձնացրու այն հատվածները, վորոնց մեջ գործածվում է յեր-կար (') նշանը:
3. Տնտրումդ արտագրի հետևյալ նախադասությունը, հարկավոր բա-ւերի վրա նշանակիր յերկար (') նշանը:
ա — Խճածածկ փողոցով սահում է ավտոբուսն ու կանգ առնում գոր-ծարանի մուտքի առաջ... Սուրիչը սուլում է բարձր-բարձր...
Իսկը մեր սրտից է խոսում: Երեսկ այն որին, յերբ կհասնենք սոցիա-լիզմին:

39. ՅԵՐԳԸ

Հիմա իմ յերկրի բոլոր մասերում, բոլոր հանքերում բազուկ-ներն են զարկեր տեղում: Զարկեր են տեղում բրտնած մարմին-ները հանքերում, և աղի քրիչները հոսում է դեմքերով պղնձագուլն: Պղնձի հանքերում հիմա քանի ամուր բազուկներ են կանգնած:

Հանքերը զղրդում են, հողը տնքում է գարկերից, բայց բրտինքն ուժով խլում է պ ինձը. ձիերը փռնչալով քաշում են բեռները ծա-նըր, բեռները պղնձի:

Տնքում են բեռները ծանրութունից, զղրդում են ռելսներն, ու պղինձը հոսում է դեպի գործարան: Այնտեղ մոնչում են կոն-վերտրները, ասես՝ հազար կենդանի յե մորթվում: Բառաչում են կոնվերտները և հալվում է պղնձը՝ պայքարով, բրտինքով, ուժով:

Հորդում է պղնձի զանգվածը կաս-կարմիր կարած վանց վոր սրով կտրած սիրտ լինի... Յեվ բաբախում են սրտերը լարված, վառվում են դեմքերը պղնձի առաջ... Ուժերը կուտակվում են վար-պետի աչքը վառվում, հրդեհվում, յերբ տեսնում է պղինձը հալվող և առաջ է մղվում նոր թափով, նոր լժով...

Կոմպրեսորները ծղրտում, ճչում են ձրում փռված գործարանում, և ավելի յե բորբոքվում հալվող պղինձը, մոնչում է նա, ցանկա-նում է ջարդել կոնվերտրի կողերը...

Յերգում է պղինձը, յերգում են մեքենաները... Ասես համերգ է ձորում, պղնձի աչք աշխարհում:

Յերկաթուղին մտնում է յերկաթավորվող իմ յերկրի բոլոր յերակները և կարմիր պղնձի բեռներն իր հետ տանում է հեռու-հեռու, իմ լուսե յերկրի բոլոր յերակները, բոլոր կողմերը...

Յեվ ամեն տեղ պղինձն է խոսում պղնձի ձայնն և զրնգում...

— Աշխատանքի լինչ պայմաններ են դուրս բերված այստեղ:

— Խնչ տրամադրություն է իշխում այս հոգվածում:

— Խնչ նշանակություն ունի պղինձը մեր ժողովրդական տնտեսություն համար:

— Քարտեզի վրա ցույց տվեք Հայաստանի պղնձարդյունաբերության վալրերը:

— Կազմեցեք պղնձարդյունաբերության հնգամյա պլանի դիագրամ:

կոնվերտր — մեծ կաթսա, ուր գտում են կոմպրեսոր — ոգամուղ մեքենա հալված պղինձը:

ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հենվելով այս բաժնի հոգվածների վրա, կազմիր մի փոքրիկ գեկու-ցում և գեկուցիր այդ խմբում հետևյալ հարցերի մասին:

1. Հնգամյա պլանի իրագործման պայմանները:

2. Գյուղատնտեսության մեքենայացման նշանակությունը:

3. Քաղաքայի ծանր արդյունաբերության զարգացումը և դրա կապը:

Գյուղատնտեսության հետ: Աշխատանքի նոր ձևերի մասին:

4. Քաղաքի և գյուղի միջև հաստատվող արտադրական պաշինքի ձևերը:

զրելու և կարգալու ունակութունից, իր մտքերն ու զգացմունքները, իր ուրախութունն ու վիշտը արտահայտելու հնարավորութունից:

Ինչքան բաներ կային նրա համար բարդ ու անհասկանալի, ստար և անծանոթ: Վերջին տեղեց նրա այդ անողնուկան և ուրիշների առաջ վիզ ծռու վիճակը, մինչև վոր լեկավ մեծ հոկտեմբերը և լերկաթե ավելով քշեց գիտութիւն, արվեստի դռները մասսաների առաջ մոռու կողպած տներին և նրանց դռնապաններին: Այժմ մասսան, լերեկվա այդ «ամիկն» ե տերը աշխարհին: Դարերի ընթացքում մարդկա ին աշխատանքով և արշուճով ստեղծված այդ գանձերին, բայց դեռ ինչքան ջանք ու աշխատանք ե հալ կավոր նրան լիովին տիրանալու համար:

Կիրառելով քննիմանութուն, պարստդիւ ուսման յեղ համաժամարած գրագիտութեան լոգունգը, թորհուրդներ լերկիրը գրավում ե այսպիսով անցյալից ժողովրդութուն մնացած ամենազգալար բերդը: Ահա թե ինչու անհրաժեշտ ե իզուր չկորցնել ժամանակը և անխոնջ լեռանդով լծվել այդ աշխատանքին, մասնակից լինել լուսավորութեան ֆրոնտի մեծ պայքարին:

«Սովորել, սովորել և ելի սովորել» — առանց դրան վերջնական հաղթանակը անհնարին ե:

— Զկա սոցիալիզ', չկա կոմունիզմ առանց լուսավորութեան. — Իսկ «Անգլո-սլոն մարլը քաղաքականութեանից զուրա ե»:

Հիշիր այդ:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋ ԱՆԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Լոգունգ

Յուլյեթի, տոնակատարութունների, դա՛ աղան կամպանիաների ժամանակ միշտ անհրաժեշտ ե լինում լոգունգներ կազմել:

Որինակ.

Գրագիտ, պարսք ունես սալու անգրագիտին, վնարիւ, այդ պարսքը նրան սովորեցնելով:

Այս լոգունգը տալիս և անգրագիտութեան վերացման նշանակութունը և մեր դերը նրա հանդիպ:

Մեր առջեղ դրված ե լերեկ խնդիր, առաջինը սովորել, լերկրորդը՝ սովորել յեղ յերրորդը՝ սովորել:

Ըսկ. Լենինը իր այդ լոգունգով բնորոշում ե մեր անելիքները կուլտուրական ասպարիզում: Նույն հատկութուններն ունեն «կորչի անգրագիտությունը», «կեցցե համաշխարհային հոկտեմբերը», «Մեր ասքողը ջանքերը — լերկրի ինդուստրացման» և այլ վոգիտող լոգունգները:

42. ՆԱՎԹԱՆԱՆՔՈՒՄ

Նավթաշխարի փորվող հորերից մեկում մեծ հեռանդով տարվում եր աշխատանքը:

Բանվորները հորի միջից շտանգները և բոլոր գործիքները դուրս հանելուց հետո՝ սկսեցին հորի մեջ լեղած դատարկ տեղը նոր խողովակներ բաց թողնել:

— Տղերք, — սկսեց Սարգիսը, — լերեկ գործից դառած գնում ելի տուն: Ճանապարհին պատանեցի մեր դրացի Քյարախանց հախըրի Սահակի տղա Արամին: Նա կարդում ե բանվորական հանրակրթարանում: Մի տոմս տվավ ու ասեց, — ես իրիկուն մեր ուսումնասիրանի լերրորդ տարվա տոնն ե, շատ խնդրում եմ, վոր անպատճառ դու լիզ դաս: Գնացի: Են մեծ դահլիճում և բնում ասեղ գզելու տեղ չկար: Ժամը 9-ին բեմի լեռնից ուսումնասիրանի խումբը լերեկեց հալերին «Խնտերացի հալը»: Հետո մեկ մեկ սկսեցին շնորհավորել: Բանվորները դուրս լեկան բեմ և իրենց բերանով ասացին, մենք բոլորովին անգրագետ ենք լեղել, մտնելով ես ուսումնասիրը կարգալ գրել սովորեցինք: Խոսողների ցանկութունն եր, վոր վոչ մի անգրագետ բանվոր չմնա: Բանվորները, բանվորուհիները հայեմի անգրագետ փոտանավորներ ասացին: Նախըլի Սահակի տղա բեն և ուսներեն փոտանավորներ ասացին: Նախըլի Սահակի տղա Արամն ել ասեց մի փոտանավոր: Հա, փոտանավորներից միբանին իրենք, բանվորներ ելին գրել:

— Լավ, լավ, ասա, տեսներք՝ ինչ դառավ, ինչով վերջացավ, ասաց Բագրատը:

— Դրա ից հետո լերկու փոքրիկ ներկայացում տվին: Մեկը գրել եր մի ջանել վարժապետ, հեղափոխական կյանքից — կ. վից: Իսկ մյուսը՝ մեկ պիս մի բանվոր, բանվորական կյանքից. Բանվորի գրածն ավելի լավ դուրս լեկավ:

— Հիմա լես ել վորչեղ եմ, — շարունակեց Սարգիսը, ինչ ուղում ե լինի, պետք ե գնամ, գրվեմ, կարգամ եղ ուսումնասրանում, վոր լես ել մարդ դառնամ...

— Արա, Սարգիս, լերեք տասղ անցիլ ե, մտել ես չորս տասի մեջ, ետորեգուց ուրիշ շալիլու լե, կնկա ու լերիքի տեր մարդ ես, հիմա ես դիւրաթ լնկել և ուզում կարգալ: Ամոթ ե, վրադ կծիծաղեն, ասաց Բագրատը:

— Որինակ վերցնենք մեր գեղացի նախըլի Սահակի տղա Արամից, վոգիտրված կարեց Բագրատի խոսքը Սարգիսը, չորս տարի առաջ գեղից լեկավ: Գլուղում նրան ուրախութալուս ելինք ասում: Մինչև տասն անգամ չխոսեցնելիլ, մի անգամ պատասխան չեկիր ստանալ:

Կարծես խեղճի բերանո ը լազու չկար: Մի տեսեք՝ ինչ Ե դառեւ
հանրակրթարան մտնելուց հետո...

— Եւր ժամանակն անցել է, հանդարտ առաջ Մարկոսը:

— Զի անցել. ենտեղ 40—50 տարեկան մարդիկ կան:

— ժամանակներս անցել է, պետք է յերեխա ժամանակը կարգայինք: Հիմա մենք չենք կարող բան սովորել, համ մեծ ենք, համ էլ տան հոգսերը ծանր են, ասաց Բազրատի կողքին՝ խողովակ բերող բանվորը:

— Ախպեր, ինչ ուզում եմ թող ասեն, վճռել եմ զնալ ուսումնարան։ Եզուցվանից զնալու լիմ։ ով ուզում ե, թող գա ինձ հետ...

Այնքան տաք զրուցով ելին ընկել, վոր խողովակները բերելը
չելին տեսել:

Այդ որը լեռեկոյան Բալախանի շրջանի գրազխաւեան զարդ-
քով 8 նոր սովորողներ ավելայան:

— Համեմատիր Սարգսին ու Բաղրատին. ի՞նչ խաղերից են «բանք».

— Ի՞նչ պայմաններում Սարգիսը վերոշեց կարդալ սովորել:

Խնչպեհ ե գրված ձեզ մոտ գրագիտութիւն ուսուցման գործը.

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

— Անգրագետք քաղաքականությունից դուրս ե— ԼԵՆԻՆ

Այս լոգոնգի որինսկով, հորվածից առանձնացրու հատվածներ, կազմիր լոգոնգներ, գրիր տետրակումդ: Նաև, լոգոնգներ պատրաստիր թղթերով և կպցրու ձեր խճիթ-ընթերցարանի կամ կարմիր ակնան պատին: Լոգոնգ կազմելիս հիշիր, վոր այն պիտի լինի կարճ, սպառող, բնորոշ ամլալ հաճախանքների համար ու տալավորիչ, զրդող:

43. ԻՄ ԲԱՏՐԱԿ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ

(Մի բաժնակի հոսանքերից)

Ուզիդ տաալ տարի չե, փոր մեր ձորերում ու հանդերում ել
 չրացան չի տրաքում, ու ամեն տեղ միայն խաղաղ աշխատանք ե...
 թվել են բանվորներն ու գյուղացիներն ր, ձեռք-ձեռքի տվել... զիտեն,
 թե ում համար են քրտնում և ճանապարհն ուր ե տանում իրենց... Իսկ
 նրանք, փորոնք իրենց հարստությունը զիզել են իմ քրտինքով և
 ինձ նման շատերի քրտինքով, եսոր նրանք Վլաք տեղեր են ման
 գալիս: Նրանք ամեն կերպ աշխատում են փոխել իրենց կաշին

բարեկամ ձևանալ մեզ և թաղուհն տեսնել իրենց գործը... Իսկ մենք, ձեր, բատրակներին բանակի հետ միասին,— նրանց այդ բոլոր փորձերը խեղդել ենք կես ճամբին...

Ինչքան, խորդ ու բարդ ենք դգել, ինչքան գթվարություններ հաղթահարել: Դեռ շատ պետք է կովենք (վոր տեղը գա՛հ հրաքանավ, արյան գնով) և դեռ հաղթանակ պիտի տանենք...

Հիմա յես քաղաքումն եմ: Ազատ ժամերիս գրում եմ իմ այս հուշատետրը: Գրում եմ կսկիծով, վրեժով, յերբ հիշում եմ անցյալը և խնդում ես սիրտս, յերբ գրում եմ ներկայի, այս պայքարի ուր-րի մասին:

Գրուած եմ ջանել, բայց անարե որերի մասին, վեր կարգան ինձ ծանոթ ու անծանոթ բառակ ընկերներս: Նրանցից շատերը ջանել են,— ավելի, քան յես, և չեն իմանում, իրենց կաշվի վրա չեն զգացել, թե ինչ դառն օրեր ե քաշել բառակը այն տալիներին, յերբ գլուղի վրա արե չեք ծագում և զամշին տն ու սափսափ եր տարածում հողաշեն ու գորշ տների վրա:

Թող իմ ջանքը, բատրակ ընկերներն իմանան, առանհն, վոր
կուլակի հետ մեր կռիվը նոր չի սկսվել... Իմանան, վոր նա լեր-
կար տարիներ ծծելիս ե լեզվել հողը մշակող մարդու արյունը... իմ
արյունը, ինձ նման շատերի արյունը...

Իմ բառարակ ընկերներ: Յես ել ձեզ նման թրիթի և աղբի քը-
թոցը մերի մարմնիս վրա շատ եմ կրել... շատ եմ անքուռն գիշերներ
անցկացրել բաց դաշտերում և սարերում, արևի ու անձրևի տակ...
Իսկ իմ տերն այդ ժամանակ հանդիստ մրավում եր անկողնում,
լերազում իր ցորենի դեղերն ու անասունները...

Այժմ դուք բախտավոր եք, յերջանիկ հազար անգամ. չե՞, վոր
 Խորհրդային վառ արևն է այժմ ձեզ՝ գուրգուրում, ապքացնում,
 Նրա կարմիր դրոշը հովանի լե ձեզ և պաշտպանում է անձրեկից,
 քամուց, հողմից... Մեծ և հզոր է ձեր պաշտպանը: Նա հենց ձեր
 ուժն է, ձեր կամքը...

Բայց և այնպես դուք դեռ լիովին չեք ծծում ազատության հետ բերած քաղցրությունը... Ձեր ուսերի վրա դեռ կան կուլակի բուր, ծանրությունը... Մեր ազատ ու արևոտ կյանքը, որերը, բուր, ծանրությունը... Եվ ևս կուլակին, թեթևացնում ձեր բուր:

միայն սանձում են կոպակրում, բայց մեր աննկուն ուժով և պայ-
կերենք, մեր համառ կամքով, մեր աննկուն ուժով և պայ-
քարով կերենք այն որերը, չորս կիշրվեն հնի բոլոր միացությունները,
կվերանա այն բեռը, վոր կո ձեր ուսերին... կիշրենք բոլոր ար-
գելները, խոչընդոտները:

Գրա համար էլ տպուկը ու առնելը

այն վառ լույսով, վոր ձեզ վրա փոել են այս պարզկա, այս արե-
վոտ որերը:

Ձեր բոլոր ուժերով միացեք գլուղում նրանց հետ, վորոնց
հետ մի շահ և մի նպատակ ունենք: Միացեք նրանց հետ, ավեր
իրենց ձեռքերի մեջ կոշտ ունեն, ուլքեր հողն են մշակում և վրեժ
ունեն թշնամուց... Պինգ կացեք մեր պաշարում, վոր մղվում է
հողաշեն աների ու գորշ փողոցների գլուղում, կուլակության դեմ:

Հանե՛ք մեր վոխը նրանից, մեր դասակարգային թշնամուց:

Համառ կամքով մղենք մեր այս մեծ պաշարը: Իմ սրտակից,
իմ պաշարի ընկերներ:

— Ինչո՞ւ չե՞ր վրեժով լեցվում բառրակ Սեթոյի սիրտը, չե՞ր նա հի-
շում ե՞ր անցյալը:

— Ի՞նչ ե՞ք գլուղ գուք անցյալն հիշելիս:

— Ի՞նչ կգրելի՞ք դուք ձեր հուշատետրից ձեր ընկերներին:

— Ինչ է՞ հարկավոր անել մեր ձեռք բերած իրավունքները և իշխա-
նությունը պահելու և մեծ գործն սուսջ տանելու համար:

մորմոր— ցավ, կսկե՛ծ:

հովանի— պահպանող, պահող, շուք տվող:

հուշատետր— այն ակար, ուր գրվում են նոթեր, որոգիր:

44. ԴԱՆԱԲ ԳՐԻՔՐԸ

Մեր գլուղում քսան տարուց ավելի ապրում եր դալաք Գրի-
քորը: Սա և հերթի՛մ եր, և զրբաց և միակ գրագի ը և ամեն մար-
դու դեզ ու դարման տվողը: Դալաք Գրիքորի դուռը մշտապես բաց
եր, մանավանդ շահել աղջկերանց ու հարսների առաջ: Ի՞նչքաններն
են իրենց վերջին կուպեկը թողել դալաքի տանը և դուռս լեկել
«մուրազին հասած»:

Դալաք Գրիքորը միաժամանակ կատաղի թշնամի յեր բժշկու-
թյան և նրանց համարում եր «սրիկաներ» ու առածո դեմ գնացող-
ներ: Շատերը զո՛հ գնացին այս «ամենագիտուն» հեքիմին. վոր մեկն
ասեմ:

* *

Տարիներ ելին անցել, չե՞ր լես նորից մեր գլուղը գնացի, հա-
վատալս չե՞ր գալիս: Ինչքան բան եր փոխվել, Բալց ծանոթ վալրերն
անցնելուց և սրան ու նրան հարց ու փորձ անելուց հետո կանգ
առա մի սպիտակ շենքի առաջ: Ինձ գիմափորեց սպիտակ խալաթով
մի լեբիտասարգ: Դա Նորաշեն հիվանդանոցի նորավարտ բժիշկն
եր, վոր շտապում եր դեմ ու դեմ դանվոյ նախկին լեկեղեցին,

վոր այժմ կոչվում է «Մյանսիկյանի» անվան խրճիթ-ընթերցարան,—
կարդալու սան-սեկցիայի համար իր հերթական դասախոսությունը:
Սիրտս ուղեց իմանալ, թե ինչ չեղավ ապա հայտնի դալաքը: Իմ
այս հարցին Կարմիր բանակից նոր դորացրված Գասպարյանց Ար-
տուշը պատասխանեց, վոր նա գլուղից վտարվեց Մանասենց հար-
սին ու աղջկան սխալ դարման տալու և մահ պատճառելու համար
ու այժմս աշխատում է ցեմենտի գործարանի կառուցման վրա,
իբրև սեազորժ, իսկ իր աղջիկը եսա չորս տարի յե վոր հորից
բաժանվել է հիմա վարժուհի յե հարևան Գողթ գլուղումը:

— Ե՛լ ուրիշ ինչ կարող ես ասել գլուղերում լեղած դալաքների և հե-
քիմների մասին:

— Ի՞նչով պետք է փոխարինել ու վտարել ագիտության և կրոնի աղ-
ներկայացուցիչներին:

— Կազմակերպեցե՛ք սանիտարական սեկցիաներ և կազմակերպված
ուժերով բարեկարգե՛ք ձեր գլուղը. առուններ անցկացնելով, ծառատնկելով,
բաղնիքի կառուցմամբ և այլն:

— Ձեր ուսուցչի և խրճիթ-ընթերցարանի խորհրդի ղեկավարությամբ
կազմակերպեցե՛ք ցուցադրական դատեր «հեքիմներին» և դալաքներին հա-
վատացողների վրա:

45. ՄՈՐ ԿԱ ՈՏԸ

Բարով, բարով, աղիդ Սաքո,
Ախ, եդ ի՞նչպես հասար քաղաք.
Գործարանում զառար բանվոր,—
Իմ ջան-ջիգլար, աղիդ Սաքո:
Ինչպես լեղավ, վոր թողեցիր
Մեր հանդերը ծաղիկ հագած,—
Մեր ձորերը խոր ու անձիր,
Յեվ արտերը վոսկի դառած:

Գլուղը, բալա, հիմա են չի,
Ել մեր քոխվան մեզ չի ծեծում.
Ռադիոն կապած բարդու ծերին
Ամեն անգամ ճառ է ասում:

Առավոտը լուսաբացին
Տրակտորը դաշտ է գնում,
Իսկ բշոյը նստած բաշին
Խորոտ ձենով յերգ է ասում...

Գյուղը հիմա ախրան առատ,
Բոլոր բերքը քաղ ենք արել.—
Հայրդ, Սաքո, կոխող մտած—
Աշխատում ե ընկերացած:

Մեզ գրում ես, թե՛ «գալ տարին
Բանֆակ պիտի գնամ, կարդամ».
Կարգան, վորդի, ու յետ արի,
Սպասում ենք ինչքան, ինչքան...

Գիտես, ինչքան, ինչքան, վորդի,
Ա՛խ, ինչքան եմ քեզ կարոտել,—
Մեծացել ես, բոյ ես առել,
Մի չեկ, անուշ դեմքդ տեսնեմ:

Նորից բարով, բարով Սաքո,
Նամակներդ շուտ-շուտ գրիր՝
Սովետական շնչով վառված
Նամակներդ շուտ-շուտ գրիր:

— Ի՞նչ ե գրում մայրը քաղաք գնացած իր վորդուն և ինչպես ե նկա-
րագրում գյուղը:

— Տղայի մայրը լուսավորված կին ե արդյոք: Ի՞նչ պայմաններում
հնարավոր ե այդ:

— Ի՞նչ կպատասխաներ տղան իր մորը:

— Ի՞նչ կուզենայիք վոր ձեր մայրը ձեզ գրեր:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Այս վոտանավորի համապատասխան տներին մեկում նկատիր լե-
կորի () գործածությունը կանոնը:

46. Մ Ա Ր Ո Ն

Յերեկոները, յերբ Սեդրակը շուտ եր տուն վերադառնում, պա-
րապում եր Մարոյի հետ: Մարոն մեծ լեռանդով կալած գործի
տան աշխատանքներից հետո ալևա ժամանակը բամբասանքներով
չեք անցկացնում, այլ տանը նստած, զիրքը ձեռին՝ դասն եր սո-
վորում: Հարեանները նրան ծաղրում եյին:

— Ե՛, յերանի քեզ, Մարո, ելնոր պետք ե սովորես, հավան ե
ունես: Զլինի՛ դու ել կոմունիստ ես ուզում դառնալ:

— Այո,— պատասխանում եր Մարոն կտրուկ կերպով, յես ել
առաջ քեզ պես ելի մտածում, հիմա փոշմանել եմ:

Հարեաններն ել առաջվա նման Մարոյի հետ մոտ չեյին, խեթ-
խեթ եյին նայում նրա վրա, վորովհետեւ Մարոն ինքը ալևա նը-
րանց հետ քիչ եր լինում:

Գիշերները, յերբ Սեդրակը ժողովի յեր գնացած լինում, Մա-
րոն ալևա ձանձրուլթով չեք սպասում նրան մինչև ուշ գիշեր: Նա
հիմա ուներ իր համար գրադմունք, վորին կպել եր ամբողջ հոգով...
Յերեկային քնեցնելուց հետո՝ սեղանի առջև նստած՝ կարդում,
գրում եր մինչև Սեդրակի գալը:

Յե՛վ միքանի ամսից՝ Մարոն արդեն սովորել եր գրել-կարդալ:
Կիրառում աշխատանքները յեռում եյին: Բանվորուհիները
մեկը գնում, մյուսը գալիս եր: Մարոն ներս մտնելով զիմեց վա-
րիչին:

— Յես ցանկանում եմ կիրառնի անդամ գրվել:

— Դու պատգամավորուհի՛ յես՝ հարցրեց նրան վարիչը:

— Վո՛չ, պատասխանեց Մարոն կարմրելով, դեռ նոր եմ ու-
ղում եղ գործերի մեջ մտնել:

Մի ամիս անց՝ Մարոյին հաջողվեց մտնել կիրառնի բացած
կարուձեռի արհեստանոցը: Սեպտեմբեր ամսի մեջն եր... Յերեկոյան,
յերբ Սեդրակը տուն վերադարձավ, Մարոն ուրախ-ուրախ ասաց.

— Գիտես, յես արդեն գործ եմ ձարել ինձ համար: Լավ ե,
չե՛, յես ել կաշխատեմ, քո բեռը կթեթեացնեմ: Ահա ձմեռ ե գա-
լիս, իսկ մեր կարիքները շատ մեծ են և քո վզին ընկած,

— Իսկ Միշային ի՞նչ կանես, վոր դու գործի գնաս, հարցրեց

Սեդրակը:

— Նրան դպրոց ենք ուղարկելու: Ի՞նչ անեմ, բավական ե,
վորքան քո հաշվին ապրեցի, ասաց Մարոն ծիծաղելով:

Այնուհետև ամեն առավոտ Մարոն շուտ վեր եր կենում, տու-
նը կարգի գցում ու շտապում դեպի արհեստանոց: Արհեստանոցում
նը կարգի եյին 45 բանվոր-բանվորուհիներ: Աշխատանքները վեր-
ջանում եյին ժամը 4 ին: Տուն վերադառնալով՝ նա սկսում եր
տնային աշխատանքներով զբաղվել:

Շաբաթ որ եր: Աշխատանքներից հետո նշանակված եր ժողով:
Երբեք որ եր: Արհեստանոցի մեծ սրահում: Ժողովը բաց-
ված ե: Որակարգում զբաղված ե տեղկոմի ընտրությունը:

— Ընկերներ, յես առաջարկում եմ տեղկոմի մեջ անցկացնել
Մարոյին, խոսեց բանվորուհիներից մեկը:

— Յես եզ աշխատանքներին ծանոթ չեմ, կմկմալով խոսեց
Մարոն, ուզում եր ասել. — Ժամանակ չունեմ, տանը...

— Վո՛չինչ, կսովորես, լավեցին ձայներ տեղերից:

Մարոն կարմրելով նստեց տեղը:

— Ընկերներ, դնում եմ քվեարկութեան. ով է համաձայն, վոր Մարոնին տեղկումի մեջ մտցնենք, թող մատ բարձրացնի:

— Բոլորս, բոլորս, յերևում ե՛ր զոչաղ ե, ինքն ել զրազետ, թող աշխատի:

Ժողովը վերջացավ յերկույան ժամի 6-ին: Սեղրակն արդեն տուն եր յեկել, յերբ Մարոն վերադարձավ:

— Ինչո՞ւ ուշացար. սոված եմք, ուտելու լինչ ես պատրաստել, քիչ բարկացած արաց Սեղրակը:

— Ժողով ունեւինք, հանդիստ պատասխանեց Մարոն, գիտե՞ս, ինձ ել տեղկում ընտրեցին: Իսկ ուտելու բան առաջուց պատրաստել եմ:

Սեղրակը ծիծաղով ասաց: «Ա՛յ հիմա, տեսնում եմ, վոր գովելի կին ես և արժանավոր քաղաքացի»:

Մարոն բերեց ուտելիքը, և միասին սկսեցին անուշ-անուշ ուտել և զրուցել:

ԱՌԱՋԱՂԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Այս հոդվածի հիման վրա նկարագրեցեք կանանց աշխատանքի պայմանները, նրանց մասնակցութիւնը հասարակական և խորհրդային աշխատանքներին, նրանց առաջ քաշումը և այլն:

47. ԴԺՐԱՆՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵՀԱՂԻ ՂԱԴՐԱՄԻ ՏԱՆԸ

1

Մեշաղի Ղադրմն ուներ յերկու կին: Յերկրորդ կնոջը Մեշաղի Ղադրմն իր տունն եր վերցրել յերկու տարի առաջ: Իսկ մինչ այդ՝ նրա մոտ ապրում եր միայն գեղեցկուհի Գյուլ Սաբան խանըմը, — սեւամազ, մեծ-մեծ, ինչպես կեռաս՝ աչքերով: Յեւ յերբ Մեշաղի Ղադրմն իր մոտ վերցրեց ևս մի գեղեցկուհի՝ Գյուլ Զհան խանըմին — նա իր յերկրորդ ամուսնութիւնը զրկեցներ ի մոտ պատճառաբանեց յերեխա ունենալու ցանկութեամբ:

Մինչև Գյուլ Զհանին բերելը Գյուլ Սաբան խանըմն իմանալով, վոր Ղադրմն ուզում է ամուսնանալ ևս մեկի հետ, մոտեցաւ Մեշաղի Ղադրմին տխուր և հուզված:

— Մեշաղի, — ասաց Գյուլ Սաբան խանըմը, — յերկրորդ կին մի չթեր... Յես քեզ ավելի կսիրեմ:

— Ա՛յ կին, — պատասխանեց Մեշաղի Ղադրմը, — քեզ ել, ի

եւ յերեխա չե պետք: Յերբ արդեն նույնիսկ ներկը չի ծածկի իմ ծերացած մազերը, և ա ծերութեանս տարիներին իմ ել, քո յի ձեռքից կբռնի և չի թողնի մեզ... Յեւ դու, կինս մի վախենար... Դու կմնաս ինձ հետ...

Յեւ Մեշաղի Ղադրմն իր տունը բերեց Զհան, գեղեցիկ Գյուլ Զհան խանըմին:

Կանանցից յուրաքանչյուրն իրեն զգում եր առաջինը և ամենասիրելին: Դրանով ել պետք է բացատրել նրանց մրցակցութիւնը և Մեշաղի Ղադրմն հաճոյանալու ցանկութիւնը: Յեթե կանանցից մեկը հազուադէպ փոխում եր, մյուսը նույնպես նույնն եր անում: Մեկն իր մազերն եր ներկում, — անմիջապես ներկել եր սկսում նաև մյուսը: Մեկը բաղնիք եր գնում, — նրանից հետո վազ եր տալիս մյուսը:

Ինքը՝ Մեշաղի Ղադրմը շուրմ, փայփայում եր յերկին ել: Յեթե նա վորեւե նվեր եր առնում իր կանանց համար, վերցնում եր նույնանման զույգ առարկաներ: Պատահում եր, վոր Գյուլ Զհան իր նույնանման զույգ առարկաներ համար առնում եր մի գեղեցիկ թաշխանըմը ձու ծախելով իրեն համար առնում եր մի գեղեցիկ թաշխանակ, Գյուլ Սաբան խանըմն ել ամբողջ ժամանակ ջղախանում կինակ, Գյուլ Սաբան խանըմն եր ամբողջ շաբաթը ճիշտ նույնպիսի մի եր, մինչև վոր Մեշաղի Ղադրմը նրան չբերեր ճիշտ նույնպիսի մի նվեր: Մեշաղին շրջում եր բոլոր խանութները, ապրանքներն եր քրքրում, բայց և միշտ գտնում եր հարկ չեղածը:

— Ա՛յ, Մեշաղի Ղադրմ, — ասում եին նրան առևտրականները — ինչ տարբերութիւն... վերցրու ախ լավ թաշխանակը, այստեղ գեղեցիկ ծաղիկ և նկարված, և թող քու կինդ բարով մտշի...

— Վնչ, վնչ, — պատասխանում է Մեշաղի Ղադրմը, — յես չեմ կարող այդ թաշխանակը վերցնել... Իմ կինը, Գյուլ Սաբան խանըմն ալդ չի վերցնի:

Կրկնամուսնութիւնը Մեշաղի Ղադրմի ձանձրալի կյանքում չառ անհանգստութիւն և ջղախութիւն մտցրեց. բայց Մեշաղի Ղադրմը գոն եր իր կանանցից:

Լավ եր ապրում Մեշաղի Ղադրմը, և նա յուրաքանչյուր ուրբաթ ուտում եր քաբաբ և անուշ փլավ, վոր իր կանայք ելին պատրաստում:

Դժբախտութիւնը յուրաքանչյուր տուն մտնում ե...

Ո՞վ կգուշակէր, վոր այդ անկոշ հյուրը կայցելի Մեշաղի Ղաղըմի տունն ել: Յեթե կանանց ակումբը բաց չանելին ճիշտ և ճիշտ Մեշաղի Ղաղըմի տան զիմաց, գուցե և վոչինչ չպատահէր: Յուրաքանչյուր լերեկո ամբողջ քաղաքից այդ տունն ելին գալիս կանայք: Այդ բանը չվրիպեց Մեշաղի Ղաղըմի կանանց աչքերից: Առաջինն այդտեղ գնաց Գյուլ Սաբան խանըմը: Գյուլ Ջհան խանըմն իմանալով այդ մասին՝ նուշնպես վորոշեց ակումբը զարգարել իր ներկայութեամբ:

Մեշաղի Ղաղըմն այդ բանից գոհ չմնաց: Նա առաց Գյուլ Սաբան խանըմին:

— Ի՞նչ լավ բան գտար այդ տանը, վորտեղ կանայք սկսում են նմանվել տղամարդկանց:

Գյուլ Սաբան խանըմը պատասխանեց.

— Ինչո՞ւ լես ինձ ասում այդ մասին, բանի վոր Գյուլ Ջհան խանըմն ախտեղ ե գնում յուրաքանչյուր որ... Յես նրանից ինչո՞վ եմ պակաս...

Մի անգամ, մութ լերեկոյան, լերը Մեշաղի Ղաղըմը՝ հաշվելով որիս վաստակը և կրպակը փակելով՝ վերադարձավ տուն, նա իր կանանց տանը չգտավ: Վոչ վոր նրան սրբիչ չմատուցեց, վորպեսզի նա լվացվելուց հետո ձեռները սրբեր, իսկ անկողնում վոչ վոր չփռեց փոքրիկ գորգը, վորի վրա Մեշաղի Ղաղըմն ամեն լերեկո նամազ եր կատարում:

Յերբ կանայք վերադարձան, նրանք ուրախ ելին, և միայն ժպիտն եր խաղում նրանց դեմքին:

Մեշաղի Ղաղըմն ապշեց.

Գյուլ Սաբան խանըմ, Գյուլ Ջհան խանըմ, սա ի՞նչ ե նշանակում: Վերանդ ելիք դուք թե՛ ալիս լես ձեր ամուսինը չե՞մ, ի՞նչ ե:

Նրան ընդհատեց Գյուլ Սաբան խանըմը:

— Ալժմ, ասաց նա, դու մի բղավիր մեզ վրա... Մենք կարող ենք բողբոջել կանանց ժողովին...

Մեշաղի Ղաղըմը նուշնիսկ զուռնաովեց, նա միայն բերանը բաց արեց և ուզեց ինչ-վոր բան ասել, բայց Գյուլ Սաբան խանըմը նորից ընդհատեց նրան.

— Այնտեղ, կանանց ժողովներում խոսում են այնպիսիների մասին, ինչպիսին դու լես, վորոնք միքանի կին ունեն:

Մեշաղի Ղաղըմը լռեց: Նա վոչ մի բան չասաց: Դժբախտութիւնը

թյունը մտել եր Մեշաղի Ղաղըմի տունը: Կանայք Մեշաղի Ղաղըմի տանը դավադրութիւն ելին սարքել:

Արդեն վաղուց, շուկայում ու խանութում Մեշաղի Ղաղըմը շատ անգամ հանդիպել եր իրենց կանանցից զգոհ ամուսինների, վորոնց կանայք հաճախում ելին ակումբ: Յե՛վ Մեշաղի Ղաղըմը նամազը կատարելիս շատ անգամ ծռնել յեկած՝ շնորհակալ եր լերել ալլահից: շնորհակալ եր լերել նրա համար, վոր իր կանայք նման չելին նրանց, վորոնք ձայն ելին բարձրացնում իրենց ամուսինների վրա...

Ժամանակն անցավ: Մեշաղի Ղաղըմի կանայք շարունակում ելին հաճախել ակումբ: Բայց բավական ե, վոր մի տուն դժբախտութեան աչքովն ընկնի, և անա բոլոր դժբախտութիւնները կհաջորդեն նրան:

Ինչպես միշտ, փակելով կրպակը և վաստակը հաշվելով Մեշաղի Ղաղըմը վերադարձավ տուն, վորտեղ նրան հանդիպեց հուզված Գյուլ Ջհան խանըմը:

— Մեշաղի, ասաց նա, քու ցանկալի կին Գյուլ Սաբանը գընում ե Բագու: Նրան ուղարկում են համագումարի... Յես նուշնպես պետք ե գնամ... Դու պետք ե փող տաս, հակառակ դեպքում, լես քո մոտից կգնամ:

Մեշաղի Ղաղըմը զարմացած բաց արեց աչքերը և չկարողացավ վոչ մի ձայն հանել:

Այսպես մտավ Մեշաղի Ղաղըմի տունը ծանր դժբախտութիւնը և իր վրաներով ճղմեց, արորեց հին թուրքի—մանր-առետրականի խաղաղ ընտանեկան կյանքը:

Ինչպիսի ընտանիք ե քայքայվում: Ի՞նչ սովորութիւններ են վերանում: Բացատրիր բողմակնութեան փրանները:

— Ի՞նչը լեզով պատճառը, վոր «դժբախտութիւն» մտավ Մեշաղի Ղաղըմի տունը: Դա դժբախտութիւնն եր ճիշտ տեսակետից:

— Համեմատիր Մեշաղի Ղաղըմի կանանց դրութիւնն ակումբ հաճախելուց առաջ և հետո:

վրիպել — սխալվել, փրստ գալ:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՆՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այս հոդվածի մասերին նշանակիր վերնագրեր և արտագրիր տեղադրումը:

48. ՀԱՅՐԻԿ ԻՐՈՔ ՍՍՏՎԱԾ ԿԱ՝

Բոլոր տերտերները մեռան... վրձանք ել հրաժարվեցին քա հանայական կոչումից «և ինքը միայն կար», տեր Ջաքարը, վոր իր դեղնած ֆատաջալով, փոշու գուլն ասացած հին կամրավկալով

համառորեն քաշ եր գալիս նս խկին գավառական քաղաքում և իր հետ շրջեցնում ցարը, ցարական ժամանակների հիշողութիւնները և գաշակեցական հոգեւոր թափոքների ուրվականները:

Այդ որն ել յերեւոյց նա փողոցում քաղաքի ամենամարդաշատ շուկայում:

Ձախորդ հանգամանք եր նրա համար, վոր այդ որը քաղաքի այդ հրապարակը միանգամայն կերպարանափոխ եր յեղել, բազմութիւնը յեռապատկել, քառապատկել եր, նորակառույց տախտակյա տաղավարների ու խոշոր ցուցափեղկերի գլխներին ծածանում ելին բազմաթիւ կարմիր դրոշակներ ու բոլոր գլուղերից լեկած ժողովուրդը խոնվել եր այնտեղ մասնակցելու բերքի տոնի ցուցահանդեսներին:

Այն այդ բազմութիւնը, այդ կարմիր դրոշակները, վորոնցից հունդարական ցուլի պէս ալիքան խրտնում եր տեր Չաքարը, տանել չեղ կարողանում ալն բոլորը ինչ վոր խորհրդային դրոշմ եր կրում և նա իրոք հանկարծ կանգ առավ, ալանջները տնկեց. մեծ ու կախ ընկած քիթը փնջացրեց, խուշ-խուշ յեղաւ, ուզում եր յետ փախչել, բայց համառեց կանգ առավ: 'Ի՞նչ ինքն ել լմարդ եր չե':

Այդ որը հենց տանից դուրս գալիս եր, նրա մշտապէս թթված դեմքը ավելի մթանգնել եր: Բանն ալն եր, վոր տանը հաճախ նրա հետ ընդհարվում եր իր վորդին, վոր դարձողում սովորում եր և գտնվում եր կոմյերիսմիութեան ազդեցութեան տակ և միշտ վիճում եր աստծո գոյութեան մասին և պահանջում եր հորից Ֆարաշան դէն ձգել, «մարդավարի մարդ դառնալ» բայց համառում եր տեր Չաքարը և բարկացած դուրս գալիս տանից:

Այդ որն ել նա ավելի զայրացել եր, յերբ այս անգամ նրան զայրացրել եր իր 9 տարեկան աղջիկը հարցնելով.

— Հայրիկ, իրո՞ք աստված կ'ա:

— Հիմար բարկանում եր տեր Չաքարը—յեթե չկա բաս լես եստեղ ընչցու յեմ:

— Ուրեմն աստվածը դու յես, ասում ե միամիտ աղջիկը:

— Վոչ, յես նրա ծառան եմ:

— Այսինքն բատրակը, բաս ինչո՞ւ դու բատրակեցից շունես ստացած գրքուկ:

— Հսիք, հիմար, դու դրանց մասին դեռ հասկացողութիւն չունես, հարուցված սուր հարցը կոծկելու համար բղավում ե տեր տերը:

— Ինչո՞ւ չեմ հասկանում, թաթովում ե աղջիկը, — բոլոր ասում են, վոր աստված չկա և դու ամենքին խաբում ես ինչ վոր աստծու մասին:

— Նրանք ել վրէժնչ չեն հասկանում:

— Ինչպէս, ավելի վրդովում ե փոքրիկը, իմ ուսուցիչս ել, վոր ալիքան գիտուն ե. նա ամենքիս բացատրել ե այդ մասին, վոր աստվածը կեղծիք ե, իսկ յես չեմ կարող չհավատալ նրան:

Յեւ տեր Չաքարը խոցված, դուրս յեկավ տանից, վորպէսզի մի կերպ ազատվի տարակուսանքներից, վորովհետեւ աղջկա խոսքերը մեխի պէս ցցվել ելին նրա ուղեղի մեջ և խոցում ելին սիրտը, թե ինքը խաբում ե ամենքին ինչ վոր աստծու մասին:

— Ինչով բացատրել տեր Չաքարի տղայի ու աղջկա աչքաբաց լինելը:

— Ի՞նչ հարցրին փոքրիկ վորդիներն իրենց քահանա հորը. Հայրը ինչու խուսափեց պատասխանելուց:

— Ի՞նչ պայմաններում միայն հնարավոր եր ընտանիքի մեջ առաջացած նեղքին հակասութիւններ:

— Մեծ եր խաբում տեր Չաքարը: Ինչու:

49. ՇՆԻ ՄՆԱՑՈՐԴԸ

Վորպէս քիթը կախ, խռոված աղա խուլ յեկեղեցին կանգնած ե ահա. և խաղառ զրկված փառքից վաղեմի, իր չոր գլուխն ե վողբում նա հիմի:

Անգործ մնալուց բանալին ժանգոտել, խոնավ պատերը բորբոսն ե պատել. դռները խաբխուլ մնացել են կողպ, տերտերն ե միայն անում սուգ ու վողբ:

— Ել մարդ չմնաց մեզ հավատացյալ, բոլորը դառան վասակ ուրացյալ, բայլշիկները տունս քանդեցին, ձեռքիցս առան սուրբ յեկեղեցին:

Ել յես ինչ անեմ, ել յեսմ՞ըր գնամ, իմ անբախտ գլխին յես ի՞նչ հողը տամ ագրուստս կտրվեց, սեպցավ իմ կլանք, չունիմ առաջվա պատիժ ու հարգանք:

չենց յեկեղեցու ուղիղ դեմ ու դեմ կլուքն ե հպարտ բազմել լուսադեմ. մի քանի տասնյակ աղջիկ, պատանի փորում են հիմքը հավատ-կրոնի:

— Մենք միշտ կմզենք կռիվ ու պալքար
մանուկ սերնդի նոր կյանքի համար.
Խուլ լեկերեցուն ել մենք չենք թողնի,
իբ մեռած սեղից նորից կյանք առնի:

Մեզ հարկավոր ե լույսը գիտության,
մեզ հարկավոր ե յեռանդ անսահման,
վոր կարողանանք պալքարով համառ
նոր կյանք ստեղծել ամենքի համար:

50. ԿՈԼԽՈՋՆԻԿ ԱՊԻՍ

Կրոնից դեմքդ շուռ ավիր
կոլխոզին դիմում ավիր.
արծաթամազ իմ ապի.
գուլ գիմեցիր նոր կյանքի:
Կրոնը թողիր հեռացար,
ապի կոլխոզնիկ դարձար.
յես ել քեզ հետ եմ ապի,
Ուժ տանք մեր նոր շարժումին.
մոտ ե, մոտ ե, վաղն ահա...
պիտի կայմենք կոմունա:

51. Պ Ա Ր Ե Ր Գ

ԿՈՄՍՈՄՈՒԿԱ. — Ինձ ձայնակցիր ու կանչիր
այ տղա,

«Հնգամյակը չորս տարում,
չորս տարում».

Սիրալիր լերգեր հնչիր,
վոր թվա

Տարին քեզ ծաղկած դարուն,
վառ դարուն:

Դեմքդ քրտինքով լվա
այ տղա,

Մեր ես ցանվող մարգերում,
մարգերում:

ԿՈՄՍՈՒՄՈՒՍՏ. — Կոլխոզի արտի ծաղիկ
քեզ պես հարվածային եմ,
Շողիկ ջան.

Իմ գարուն արտի ծաղիկ,
սես քո պես

Յես ել. հարվածային եմ,
ծաղիկ ջան.

Քեզ հետ ելել եմ մարտի
յարո ջան,

Յես ել հարվածային եմ,
ժրաջան:

ԿՈՄՍՈՒՄՈՒԿԱ. — Յես, դու լեղել ենք մարտի
այ տղա,

Հնգամյակը չորս «տարում»
լողունգով:

Կավարտենք գործն արտի
ես տարվա

Պլանների կատարում
մեր ջանքով:

ԿՈՄՍՈՒՄՈՒՍՏ. — Յերբ քեզ կողքիս եմ տեսնում.
այս արտում

Սրտումս սեր ե ծաղկում
Շողիկ ջան.

Յերբ «ԿԻՄ»-իդ շողքն եմ տեսնում
իմ սրտում

Հուր ե վառվում հրահրուն
ծաղիկ ջան:

ՄԻՍՍԻՆ. — «Հնգամյակը չորս տարում»
լողունգով.

Բայլընիկյան տեմպերով ենք
շարժվում,

Արդֆինայլանն ենք կատարում
մեր ջանքով,

Բայլընիկյան տեմպով ենք
մենք տանում:

Հնգամյակը չորս տարում
լողունգով.

Բայլընիկյան տեմպեր ենք
ստեղծում:

— Ի՞նչ պայմաններում միայն հնաբավոր լեղավ ապու ազատագրումը,
Ալժմա ապին նոր կենցաղի մարդ ե թե հին: Հիմնավորիր և բեր այլ որի-
նակներ:
— Ի՞նչ են լերգում կոմսոլն ու կոմսոմոլիան: Անցյալում լերիտառա-
դուլունն ի՞նչ եր լերգում: Ի՞նչով բացատրել այդ տարրերութունը:

ԶՈՐՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿԱՊԻՏԱ-
ԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐԸ

Ա. ՆՂԿՏԵՄԲԵՐԻ ԶԱՆԱՊԱՐԶԻՆ

52. ՅԵՐԴ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԱՍԻՆ

Աղետ լեղավ: Պատերազմ: Ու ժողովուրդն անտեր՝
զավակներին իր՝ հեռու թշնամու դեմ ուղարկեց:
Ձեր հասկանում՝ թե ինչո՞ւ. ինքը վոչինչ չգիտեր:
Գնաց լեռերորդ զավակն ել—ուտունն ամբողջ մնաց խեղճ:
Եսպես լեղավ: Յեվ ահա քաղաքներում բազմամարդ,
ուր յերկաթե բյուրավոր գործարաններ կային մեծ,
մի առավոտ յերկնահուպ ծխնելույզները յերկաթ
կոչ նետեցին զինվորին՝ զինվորի դեմ չկովես:
Չհամբերեց ել զինվոր-գործը, յեւով գահի դեմ,
ամբողջ յերկիրը յեւով, վորպես զինվոր մի արթուն.
Ժողովուրդը հասկացել ու արթնացել եր արդեն.—
ու զինվորն են ծերից, պատերազմից յեկավ տուն:
— Ել չեմ կովի,—ասաց նա,—թշնամու դեմ դրսեվի,
մենք ի՞նչ ունենք կիսելու, բաժանելու աշխարհում,
նո՛ւյն արեն ե բոլորիս արեն ու կարեն—
մեր ունեւորն ե միայն մեր թշնամին արնախում:
Կոխվ տղրուկ ու վիշապ հարուստների դեմ բոլոր,
վոչ մի հարուստ չմնա թող աշխարհի յերեսին:—
Եսպես ապին ու հսկա բանականերով ահավոր՝
ճակատներից տուն դարձան նրանք մի որ միասին:

Ու ավեցին կրակի որենքները հնամյա,
հարուստների ստեղծած իրավունքն արնախում.
ապին ամբողջ աշխարհում մի իրավունք միայն կա
մարդու քրտինքը գուլալ ու աշխատանքն արդար:
Հողերն առան, ցանեցին աշխատունակ, ժրաջան.
գործարանները մի նոր հպարտությամբ յերդեցին:
Մինչդեռ յերկրի ծալքերից թշնամիներ բարձրացան,
վոր յետ խլեն կարգը նոր ու հաստատեն կարգը հին:
Բայց ել զինվոր եր հիմա մեր բանվորն ու գյուղացին,
բազմահազար հրացան ու թնդանթ ունեւ նա.
հավաքվեցին բյուրավոր ու բանակներ կազմեցին,
վոր մարանչեն մինչև վերջ, մինչև վոսոխ չմնա:
Յեւան, հաստատ, վորպես սար ու սարի պես անսասան
Կուրծք տվեցին բյուրավոր ահեղազարկ հարվածի,
Հազար կոխվ արեցին. բայց պարտություն չտեսան.
հազար կոխվ արեցին ու բոլորին հաղթեցին:
Ու կովում են հիմա ել, վոր յետ չտան ել յերբեր
իրավունքը բանվորի, վոր անսասան ե արդեն.
բարձրացել են նրանց դեմ ունեւորներն ահաբեկ,
բայց կովում են նրանք դեռ—ու կհաղթեն, կհաղթեն:

Վեր պատերազմի մասին ե հիշված այս վոտանավորի սկզբին:
— Յերբ ե ի՞նչպես իմպերիալիստական պատերազմը քաղաքացիական
պատերազմի վերածվեց:
— Ի՞նչ լողունքների առկ եյին մովում քաղաքացիական կռիվները,
— Ի՞նչ հակահեղափոխական շարժումներ յեղան քաղաքացիական պա-
տերազմի ժամանակ. ի՞նչ լեղավ նրանց վախճանը:

աղետ — դժբախտ պատահար.	ժրաջան — աշխատասեր.
յերկնամուպ — յերկնքին կպած,	վոսոխ — թշնամի.
բարձր.	ահեղազարկ — ուժեղ հարվածող.
հնամյա — հին տարիների, հին	ահաբեկ — վախից հույսը կորցը- րած:
գարերի.	

Մայիսի 18-ն եր: Կոմունայի վերջին ուր:

Հերոսական կռիւն հետո ընկնում ե Պեր-լա-Շեզ գերեզմանա-տան դիրքը, և Կոմունայի վերջին բեկորները ղիմում են Ֆոնտե-սո փողոցի բարրիկադը:

Այդտեղ են Կոմունայի վերջին աստղերը, Կենտրոնական Կո-միտեյի անդամները՝ կարմիր ժապավեններով զարդարված:

Հսկայական կարմիր դրոշը ծածանվում ե բարրիկադի վրա:

Մնացել են վերջին բեկորները և պատրաստվում են որհա-սական կռիւ: Արդեն հոգևարքի մեջ ե մոտակա Սեն-Մոր փողոցի բարրիկադը: Նրանցից վոյ հեռու, մյուս բարրիկադի վրա մնացել ե միայն մի մարդ. բայց համառութեամբ շարունակում ե կռիւ:

Շատ չանցած հեին վազում ե դեպի կարմիր բարրիկադը մի աղջիկ:

— Յես գալիս եմ ձեզ ոգնելու, — կանչում ե նա, — յես Սեն-Մորից եմ գալիս... Նա արդեն ընկավ:

— Այստեղ ամենավտանգավոր տեղն ե, մի գալ այստեղ:

— Վոյ յես յեկել եմ ոգնելու և պիտի ոգնեմ:

Վերջին րոպեներն ելին:

Ռազմամթերքի վերջին փշրանքներն ելին մնացել:

Հերոսները լցրին թնդանոթները յեղած ռազմամթերքով ու վերջին անգամ արձակեցին:

Հսկեց որհասական վորոտը, և ամեն ինչ լռեց:

Կոմունան ընկավ:

Բայց դեռ յերկար տարիներ հիշում ելին այն կարմիր բարրի-կադն ու այն անձնվեր հերոսուհուն. վոր յեկել եր ոգնելու:

Յեվ մի բանաստեղծ մի յերգ գրեց նրա վրա, վոր սկսվում ե վերջանում եր այսպես.

«Յես հիշում եմ, յես սիրում եմ այն ատենը,

Յերբ կեռասներն ե կարմրում»:

Ու յերկար տարիներ բանաստեղծը տեսնում եր կեռասներն կարմրելու ժամանակ մի աղջիկ, վոր շրջում եր վերջին բարրիկադ-ները՝ նրանց ոգնելու համար:

Յեվ ինչպես տխրում եր աղջիկը, յերբ նոր բարրիկադներ չեր գտնում, վոր նրանց ոգնի:

— Ի՞նչպես կռիւն Կոմունարների աղջիկը: Ի՞նչն եր նրան մղում գի-պի նման հերոսութուն:

— Յերբ կազմվեց Կոմունան և ի՞նչ նշանակութուն ունեցավ նա բանվոր դասակարգի համար:

— Ի՞նչու ընկավ Կոմունան, և ի՞նչու Հոկտեմբերը հաղթանակ տարավ:

Ամբողջ հողավածը դարձնել յեղակի և հոգնակի:

«Կարմիր բարրիկադ» հողավածն ամբողջապես արտագրել՝ բոլոր հոգնա-կիներն ել դարձնելով յեղակի և ընդգծելով ստորոգյալները (բայերը):

Նույն հողավածն արտագրել գրքից բոլոր յեղակիներն ել դարձնելով հոգնակի և ընդգծելով յենթակաները, տեղի և ժամանակի լրացումները:

Գրվում ե՝	Կարգացվում ե՝
առաջին	առաջին
վերջին	վերջին
միջին	միջին
աղջիկ	ախիկ

Մտածեցեք և գրեցեք նման բառեր:

Կարմիր Փարիզյան Կոմունային վերաբերող մի քանի լոգունգ:

54. ԱՐՅՈՒՆՈՏ ԿԻՐԱԿԻ

Ձմեռվա մի սաստիկ ցուրտ առավոտ եր՝ 1905 թվի հունվարի 9-ին (22): Լենինգրադի բանվորական թաղերից ահագին ամբոխ եր առաջ շարժվում: Առաջից տանում ելին թագավորի ու սրբերի պատկերները: Յետեվից գնում ելին բանվորները, բանվորուհիներն ու նրանց յերեխաները տոնական հագուստներով:

Ու՛ր ելին գնում և ինչ՞ու:

Սով ու կարիքն ելին ստիպել նրանց՝ սիրտ անել թագավորի մոտ գնալ ու խնդրել, վոր իրենց պաշտպանի հարուստներից ու վոստիկաններից:

Թագավորին ուղղված իրենց խնդրում նրանք գրում ելին.

«Հայր թագավոր, մենք՝ բանվորներս, մեր կանաչ ու յերեխա-ներն և մեր ծերունի ծնողները յեկել ենք քեզ մոտ արդարութուն և պաշտպանութուն խնդրելու:

«Մենք ծայր աղքատութեան ենք հասել, մեզ ծանրաբեռնում են անտանելի աշխատանքով, մեզ անպատվում են մեզ մարդու տեղ չեն դնում, մեզ ստրուկ են համարում, վոր պետք ե միայն համբերեմք ու լռեմք: Ել ուժ չմնաց, թագավոր հայր, մեր համ-բերութունը կտրվում ե, հասել ե այն սոսկալի րոպեն, յերբ մեռ-բերութունը կտրվում ե, քան չտեսնված անարգանքներ կրելը»:

Յերկու հարյուր հազարից ավելի բանվոր-ամբոխ մոտենում եր թագավորի պալատին:

Գնում ելին հանգիստ, առանց յերգերի, առանց կարմիր դրոշակների... Գնում ելին խնդրելու, աղաչելու...

Յեվ հանկարծ՝ հրացանի կրակ:

Առաջին շարքերում շփոթութուն ընկավ: Կարծեցին, թե ինչ վոր սխալ բան կատարվեց. շարունակեցին առաջ գնալ, նորից կրակեցին:

Ամբոխի առաջ լեւան կազակներ՝ մերկացրած սրերով. աղաղակ բարձրացավ...

Մեկն ընկավ կուրծքը վիրավոր... ամբոխը կանգ առավ...

«Մի՞թե չպիտի հասնենք թագավորին, մի՞թե կրակում են մեզ վրա, շնչացին ամենքը»:

Հինգ հազար հոգի վիրավորվեց, հազար լերկու հալրուր տասնվեց հոգի սպանվեց, և այդ բոլորը մի որում, Այրուհոտ կիրակի օրը, հունվարի 9-ին (22):

Լավագույն բանվորների հետ «հալր գազան թագավորն» այս ձեւով հաշիվ մաքրեց:

Այդ օրից լանվորները հասկացան, վոր քանի թագավոր կա, նա միշտ բուրժուազիայի կողմը կլինի, բանվորն օր չի ունենա, հետևապես պետք է գահից վճռել թագավորին:

«Բանվոր դասակարգը քաղաքական կռիվ մի մեծ դաս ստացավ» — գրում էր Իլիչն այն ժամանակվա «Վալերյուդ» թերթում, — պրոլետարիատի հեղափոխական կրթութունը մի որում այնքան առաջ գնաց, վոր չեք կարող առաջ գնալ ամիսներում և տարիներում:

«Հեղափոխական մոմենտի ամենամերձավոր խնդիրներից մեկը դառնում է ժողովրդի զինումը»

«Միայն զինված ժողովուրդը կարող է ժողովրդական ազատութուն ձեռք բերել»:

— Ինչ՞ու լեր ժողովուրդը գնում ցարի մոտ:

— Ինչ՞ով պատասխանեց ցարը:

— Ինչ՞ է գրում Լենինն «Այրուհոտ կիրակի»-ի մասին:

— Ինչ՞ով բացատրել ժողովրդի այդ միամիտութունը:

— Ինչ՞ դաս հանդիսացավ «Այրուհոտ կիրակին» բանվորական դասակարգի համար:

55. ԽՐԱՄԱՏԻ ՍԱՐՍԱՓԸ

(1914 թվի համաշխարհային պատերազմից)

Կես զիշերին զարթնում ենք: Գետինը թնդում է: Մենք ուժեղ կրակի տակ ենք: Կուչ ենք գալիս անկյուններում: Կարելի չե դա՛նազանել բոլոր կալիբրների ռումբերի պայթյունները:

Ամեն մեկը բռնում է իր իրերը և աշխատում ստուգել. թե նրանք իրենց տեղումն են արդյոք: Բլինդաժը դողում է, գիշերը լիքն է վոռնոցով ու փալատակումներով: Այդ վայրկենական փայլերի և լույսի տակ նայում ենք իրար և որորում մեր գլուխները: Մեր դեմքերը դժգուշ են, և շրթունքները սեղմված:

Մեզանից լուրաքանչուրն զգում է, վոր ծանր ռումբերը քանդում են խրամատների լեզերքները, պատերը փուլ են գալիս, և բետոնե ծածկը ճաքճքվում: Մենք լսում ենք խուլ, կատաղի մի հարված, վոր նման է վայրենի գազանի թաթի հարվածին. դա ռումբն է. վոր ընկնում է խրամատները: Առավոտը մենք տեսնում ենք՝ վոր մի քանի նորակոչիկների լերեսի դուխը կանաչել է. նրանց սիրտը խառնում է նրանք դեռ շատ անփորձ են:

Մ. խրագույն լույսը դանդաղ թափանցում է խրամատների ներսը, և պայթյունների փայլերը ավելի դժգուշ են դառնում: Առավոտ է: Հիմա հրետանու կրակին խառնվում են ականների պայթյունները: Նրանք առաջ են բերում ամենախելահեղ ցնցում, վոր վարելի չե պատկերացնել: Ահտեղ, վորակը ընկնում են նրանք, վերածվում է «լեղբայրական գերեզմանի»:

Հերթափոխութունը դուրս է գալիս: Դիտողները լցվում են խրամատը, նրանք դողդողում են ցեխի մեջ կոլոված: Նրանցից մեկը լուռ պարկում է մի անկյուն և սկսում է ուտել, մի այլ լերկրալուռ պահ լաց լեղողի պես ցնցվում է: Նա լերկու՝ անգամ դուրս է շարավել խրամատի պատնեշից դենը՝ պայթյունի ուժով. բայց ազատվել է, միայն ջղախն ցնցում ստանալով:

Լավ է, վոր բոլորովին լուսացել է, գուցե հարձակում տեղի ունենա կեսօրին:

Կրակը չի հանդարտվում: Նա խփում է նաև մեր լետեր: Վոր-կրակը չի հանդարտվում է՝ ամենուրեք ցայտում են ցեխի և լերկաթե քան աչքը կորում է՝ ամենուրեք ցայտում են ցեխի և լերկաթե շատրվանները: Կրակի տակ է շատ ընդարձակ տարածություն:

Հարձակում դեռ չկա, բայց պայթյունները չեն դադարում: Մենք աստիճանաբար խլանում ենք: Գրեթե վոչ-վոք չի խոսում:

Միևնույն է՝ չի կարելի հասկանալ իրար:

Մեր խրամատը համարյա քանդված է: Շատ տեղերում նա հազիվ կես մետր բարձրութուն ունի, ամեն կողմ՝ ծածկեր, փոփոսեր և հողակոյտեր: Հենց մեր գիրքերի առաջ պայթում է մի ռումբ: Իսկույն մթնում է: Հողը ծածկել է մեզ մենք պետք է լինենք մեզ հանենք հողի տակից:

Մենք կարծես թե նստած ենք մեր սեփական գերեզմանում և ապաստում ենք, վոր հողով ծածկեն:

Հանկարծ արտասովոր դրդեցուն և կրակի փայլ: Բլինդաժը դող-
դողում է հիմքից՝ ընկնող ուռմբի հարվածի տակ, վոր բարեբախ-
տաբար թեթև է և չի կարողացել քանդել բետոնե ծածկոցը, լավում
մետաղալին սոսկալի մի հնչյուն, պատերը յերերում են, զենքերը
դես ու դեն են ընկնում, թռչում են սաղավարտները: հողը և ցեխը
և փոշին: Ծծմբահոտը թափանցում է մեր ապաստանը: Յեթե մենք
նստած լինեյինք վոչ թե ամուր բլինդաժի, այլ թեթև ծածկոցի
տակ, ապա մեզանից վոչ-վոք կենդանի չեր մնա: Սակայն այսբանն
ել բավական է:

Այժմ մեք նստած ենք կարծես խելահեղորեն դրդացող կաթ-
սայի մեջ. վորին խփում են ամեն կողմից:

Ելի մի գիշեր: Այժմ մենք արդեն բթացել ենք լարվածու-
թյունից: Այդ մահացու լարումը բուժ գանակի նման քերում է
մեր թիկունքը. մեր վոտներն արդեն չեն ուզում շարժվել ձեռ-
ները դողում են: Մենք ալիս կարծես միս և արյուն չունենք և
չենք կարող նայել իրար՝ ինչ վոր անհայտ բանի սարսափից: Մենք
ամուր սեղմում ենք շրթունքներս. սպասում ենք, գուցե անցնի, գու-
ցե անցնի և մենք ազատվենք...

— Վոր պատեր սզմին և վերաբերում այս հասվածը:

— Ի՞նչ հետևանքներ ունի պատերազմը (նկարագրիր ավյալ յերկրի
դրուժյունը ֆրոնտի լեռերը):

— Ի՞նչ հիշողություններ ունես համաշխարհային պատերազմից:

Բլինդաժ—ծածկոց:

ճրետանի—թնթանոթների խումբ:

ական—բոմբ, գինավիտ:

խելահեղ—խելքը կոբցրած:

սաղավարտ—պղնձի պիստոլ:

կաթսա—պղինձ:

յերերալ—շարժվել:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այս հոդվածից դուրս ընդ վերջակետի գործածության որինակներ և
գրիր տեսարակումը:

56. ՓԵՏՐՎԱՐՅ ԵՆ ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ

1

1917 թվին, փետրվար ամսին, բանվորները, զինվորները և
գյուղացիները միացան և կործանեցին արյունոտ Նիկոլայի գահը:
Յարիզմի բազմազարյան լուծը խորտակվեց: Խախտվեցին նաև բուր-
ժուական հասարակարգի հիմքերը:

Նիկոլայից հետո պետական իշխանությունն անցավ գրամատե...

երին և նրանց հովանավարութունը վայելող սոցիալիստ-հեղափո-
խականներին (եռերներին) և մենշևիկներին:

Գյուղացիները շատ անգամ դիմեցին նոր նախարարներին, վո-
րոնց գլուխն անցավ շուտով եսերական ղեկավարներից մեկը՝ Կե-
րենսկին: Նրանք պահանջում էին այն հողերը, վորոնց վրա քըր-
տինք ելին թափել դարերից ի վեր: Գյուղացիներն այդ նպատա-
կով հատուկ պատվիրակներ ուղարկեցին Պետրոգրադ (այժմ Լե-
նինգրադ), բայց դրանից մեծ ոգուտ չստացվեց:

Կապիտալիստներն, ինչպես և պետք եր սպասել, գյուղացիե-
րի խնդիրներին ընդառաջ չգնացին: Ընդհակառակը՝ նրանք դուրդերն
ուղարկեցին զինված պատերի զորամասեր՝ գյուղացիներին սանձա-
հարելու, նրանց կողմից խլված ազայական հողերը չեռ վերցնելու
և կալվածատերերին վերադարձնելու համար:

Այն ժամանակվա կուսակցությունների մեջ միայն բայշևիկյան
կուսակցությունն էր, վոր հարցը դրեց լրջորեն, ուղղակի առանց
վորե յետին մտքի:

1917 թվին ապրիլին ընկ. Լենինն արտասահմանից վերադառ-
նալով՝ հայտարարեց, վոր Ռուսաստանը վորպես գյուղացիական
յերկիր, առաջին հերթին անպատճառ պիտի ազատվի այն կապանք-
ներից, վորոնցով կաշկանդված է լեզել գյուղացիական տնտեսու-
թյունը: Գյուղացիներն այդ կապանքներից ազատվելու համար հող
եղին պահանջում:

Բայլշեիկները պաշտպանում էին գյուղացիների պահանջը:

«Հողը պիտի անմիջապես վերցնել, — ասում էին նրանք, — բայց պիտի վերցնել կազմակերպված ձևով: Կալվածատիրական հարստութունները քարուքանդ չանել, իրենք չջարդոտել, շենքերը չհրդեհել, անասունները չոչնչացնել և այլն: Այնպես պիտի վարվել կալվածատիրական կալքերի հետ, վոր նրանց տնտեսության բոլոր արդյունքները կարելի լինի ոգտագործել»:

2

Համառուսական գյուղացիական առաջին համագումարում, 1917 թվի մայիսին, բայլշեիկները Լենինի զլխավորությամբ՝ այդ նույն միտքն էին անցկացնում:

1917 թվի ամսովա վերջերին գյուղացիական հուզումները կալվածատերերի դեմ ուժեղացան: Գյուղացիների համբերութունը հասավ: Նրանք Կերենսկու ժամանակավոր կառավարութունից հողային որենք սպասել այլևս չէին ցանկանում:

Շարժումը գնալով սաստկացավ և կատաղի ընթացքով ծավալվեց ամբողջ յերկրում:

Կալվածատերերի ագարակներն սկսվեցին այրվել:

Տերերը դուրս փախան իրենց հին բներից... վախեցավ նաև վաշխառուների դասը:

Գյուղացիները ժողովներում նտրում էին կոմիտեներ՝ կալվածատերերից թողած հողերը կարգավորելու, անասուններին և իրերին հսկելու համար:

Բայլշեիկյան կուսակցութունը, վորին պաշտպանում էր Պետրոգրադի բանվորների և զինվորների խիտ բազմութունը, գործով ցույց տվեց, վոր ինքը միայն պիտի պաշտպանի աղքատ գյուղացիների և բոլոր աշխատավորների շահերը: Բացի հողային հարցից, նույն այդ կուսակցութունը պահանջում էր, վոր գերմանացիների դեմ մղվող պատերազմը դադարեցվի, իսկ այդ առաջարկին դեմ էին պատերազմի պատճառով հարստացած մինիստրները: Միայն բայլշեիկներն էին ասում, վոր պիտի վերջացնել պատերազմը, ապա թե վոչ՝ Ռուսաստանի բանվորներն ու գյուղացիները կոչնչացնան սովից ու սրտից, վորովհետև ապրուստի վերջին աղբյուրները գեմ մղվող պատերազմը դադարեցվի, իսկ այդ առաջարկին դեմ էին պատերազմի պատճառով հարստացած մինիստրները: Միայն բայլշեիկներն էին ասում, վոր պիտի վերջացնել պատերազմը, ապա թե վոչ՝ Ռուսաստանի բանվորներն ու գյուղացիները կոչնչացնան սովից ու սրտից, վորովհետև ապրուստի վերջին աղբյուրները գեմ մղվող պատերազմը դադարեցվի, իսկ այդ առաջարկին դեմ էին պատերազմի պատճառով հարստացած մինիստրները:

Այս խոսքերի համար Կերենսկու ժամանակավոր կառավարութունը մտադրվեց գեներով վոչնչացնել բայլշեիկներին: Նրանցից շատերին բանտարկեցին, բայլշեիկյան «Պրավդա» լրագրի խմբագրութունը քարուքանդ արին և այլն: Բանվոր դասի առաջնորդները

ընկ. Լենինը և ուրիշները ստիպված էին թագնվել Պետրոգրադի շրջակայքում, բանվորների մոտ, պահվել տանիքների տակ կամ խոտի դեզի մեջ:

3

Ժողովրդի զայրույթը գնալով սպառնալից էր դառնում:

Ամբողջ յերկրում հետևյալ աղաղակներն էին լսվում:

— Կորչի պատերազմը:

— Հողը ժողովրդին:

— Կորչի կապիտալիստների և կալվածատերերի իշխանութունը:

— Ամբողջ իշխանութունը խորհուրդներին:

Աշխատավոր Ռուսաստանը վոտքի յեր կանգնում հզոր թափով: Բայլշեիկների կոչերը ժողովրդի մեջ ուրախագին արձագանք էին գտնում:

— Զենք առեք, ընկերներ, — կանչում էին նրանք:

— Հզոր ձեռքերով ընդմիշտ տապալենք բռնակալներին...

Լոկ մենք՝ ձորտեր ու բանվորներ,

ունենք անխախտ մի իրավունք —

ասել՝ վոր հողը մերն է, մերն է...

Կորչի թող հարուստը տղրուկ...

— Ասում էին բանվորները գյուղացիներին:

Հոկտեմբերի 25-ին Պետրոգրադում բանվորներն ու զինվորներն առաջ բերին աշխարհում չեղած մի հեղաշրջում: Արտաքսեցին և բանտարկեցին դրամատեր նախարարներին ու նրանց բարեկամ եսերներին և մենշեիկներին ու հաստատեցին իրենց իշխանութունը — «խորհուրդների իշխանութուն», «Բանվորների և գյուղացիների իշխանութուն»:

Այսպես ահա Փետրվարյան հեղափոխութունը դարձավ Հոկտեմբերյան մեծ, փառավոր հեղափոխութուն:

— Ինչպիսի՞ հեղափոխութուն տեղի ունեցավ 1917 թվի փետրվարին:

— Ովքե՞ր կանգնեցին իշխանության զլուխ և ինչպե՞ս վարվեցին նրանք բանվորների ու գյուղացիների հետ:

— Ովքե՞ր հանդիսացան բանվոր-գյուղացիական մասսաների իսկական բարեկամներ: Ով էր նրանց առաջնորդում:

— Պատմեցե՞ք ձեր հուշերը Փետր. հեղափոխության որերից:

— Ի՞նչ արձագանք ունեցավ այդ հեղափոխութունը ձե՞ր գավառում, շրջանում, գյուղում:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՊՐՈԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այս հոդվածից արտագրվել է ահա լաոերն, վորոնց վրա կա շեշտ:

57. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՔՍԱՆՀԻՆԳԸ

Զինվորները շղթա կազմած՝ ժամե-ժամ ավելի ու ավելի մոտենում էին Զմեռային պալատի հրապարակին։ Նրանց շարքերն ավելի ու ավելի խտանում էին։ Ժամը 6-ի մոտ՝ պալատը շրջապատված էր։

Իրար հետևից վազելով՝ նրանք հաջորդաբար գնում, բռնում էին փողոցների բոլոր հարմար անկյունները՝ Զմեռային պալատի վրա գրոհ տալու համար։

Յուսակները դիրք բռնելով փայտերի յետեր, պալատի դռների մոտ աչալուրջ հետևում էին մեր առաջավոր շղթաներին և սրանց ամեն մի շարժման վրա կրակում էին հրացաններից ու գնդացիներից։

Ամենքը լարված սպասում էին գրոհի մեծ րոպեին...

Ժամը յերեքին ժամանակավոր կառավարութան ղրությունն անհուսալի չեր... Արգեն յերկաթուղիների բոլոր կայարանները, հեռախոսը, հեռագրատունը, էլեկտրական կայարանը, ջրանցքը գրտնվում էին մեր ձեռքում...

Միջանի ակնթարթ...

Յեվ Պետրոգրադի փողոցներում փրոտացին թնդանոթները, բայց փոշ ժողովրդի դեմ, այլ ժողովրդի համար։

Մի քանի հրանոթներ պայթեցին Զմեռային պալատի միջանցքներում։ Տատանումներին վերջ եր տրված։ Նավաստիները, կարմիր-գվարդիականները, զինվորները՝ գնդացիության խաչաձև կրակի տակ՝ թռչում էին Զմեռային պալատի առջև շինված բարրիկադների վրայով, տապալում էին նրանց պաշտպաններին և ներս խուժում պալատի բակի դռներից... Բակը գրավված է... Վեր են վազում սանդուղքներով... Աստիճանների վրա ընդհարվում են յուսակները հետ... Տապալում են նրանց... Բարձրանում են յերկրորդ հարկը... Սրբում են կառավարութան պաշտպաններին... Վազում են յեր-

րորդ հարկն՝ ամեն տեղ տապալելով իրենց ճանապարհին պատահող յուսակներին... Յուսակները գցում էին գնդերը... Զինվորները, կարմիր-գվարդիականները, նավաստիները հեղեղի պես վազում էին առաջ... Վորոնում էին աղետների հեղինակներին։ Ջարդում էին փակ սենյակների դռները... ահա վազում են նրանք դեպի մի դուռ, վորի մոտ պահապան են կանգնած սարսափից քարացած, պարտաճանաչ յուսակները։

— Սյուսեղ ժամանակավոր կառավարությունն է։

Սվինները դեմ են անում։

— Կորիւր...

Մասսաները ներս են խուժում սենյակը։ Նրանց մեջ է ընկ. Անտոնովը։ Այն, ինչ վոր անվանվում եր ժամանակավոր կառավարություն, այնտեղ է... գրեթե մեռած ֆիզիքապես։

— Պետրոգրադի Սորհրդի Ռազմա Հեղափոխական Կոմիտեի անունից հայտարարում եմ ժամանակավոր կառավարությունը տապալված, — հայտարարում ե Անտոնովը։ — Բոլորդ ձերբակալված եք...

Տապալվածները թոթովանքով խնդրում են, վոր իրենց պաշտպանեն մասսաներից... Նավաստիները դուրս են տանում նրանց սենյակից։ Աղաղակներ... Տեք մեզ Կերենսկուն... Կերենսկուն... Նափախել ե Պետրոգրադից, վորպեսզի ռազմաճակատից գործեր բերի։

Միջանցքները թնդում են հուզմունքի, գայլուլթի, կատաղության աղաղակներից... Ձերբակալվածներին տանում են ներքև... բակը... անց են կացնում դռներով... բարրիկադների վրայով... դեպի պալատի հրապարակը...

Հրապարակում զինվորների գայլուլթի աղաղակներ են լսվում... «Գնդակահարել... մահ... մահ»։ Տերեշչենկոյին, Կոնովալովին, և ուրիշ մի յերկսին միջանի հարված են տալիս... Կարմիր-գվարդիականներն հորդորում են զինվորներին։ Ղեկավարներն աղաղակում են. «Մի մթապնեք պրոլետարական հաղթանակը»... Կատաղած զինեհն. «Մի մթապնեք պրոլետարական հաղթանակը»... Կարմիր-գվարդիականները լեռ են բաշվում ձերբակալվածներից։ Կարմիր-գվարդիականներն ողակում են նախկին կառավարությունը։ «Հառաջ»։ — Ողակն առաջ շարժվեց Միլիտենայա փողոցով դեպի Պետրոպոլսկի բերդը։ Տանում են հեղափոխության դեմ ստեղծված նկուղները։

Զինվորներին հրամայվում ե շարվել և վերադառնալ իրենց զորամասերը։ Դրանով ել վերջանում ե հաղթական հոկտեմբերի 25-ը։

- Ուլքեր ելին պաշտպանում ժամանակավոր կառավարութիւնը:
- Ի՞նչպէս են գրավում Չմեռային պալատը:
- Հոկտեմբերի քսանինգով ի՞նչ նոր շրջան ե սկսվում պատմութիւն մեջ:
- Ուլքեր ելին ղեկավարում այդ հեղափոխութիւնը:
- Ուլ եր նրանց ղեկավարը: Ի՞նչ գիտեք նրա մասին:
- Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւն հաղթանակից հետո ի՞նչ իշխանութիւն հաստատվեց մեզ մոտ Հայաստանում: Ինչո՞ւ:
- Յերբ կատարվեց Հայաստանի Հոկտեմբերը:

գրոհ—միասին հարձակում.
յունկեր—ցարական զինվորա-
կան դպրոցի սովորող.
աչալուրջ—արթուն.
հրանոթ—թնդանոթ, հրազեն.

աղետ—դժբախտութիւն.
փիզիկական—մարմնական.
հորդորել—քաջալերել.
նկուղ—պաղպաղ.

ԿԱՐԴԱՆ.

Ուլքերը—«Ռադմի որեր», գինը 20 կոպեկ:

58. Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ

1

Վլադիմիր Իլիչ Ուլյանովը (Լենին) ծնվել է 1870 թվին Սիմ-
բիրսկ քաղաքում: Նրա հայրը լեզիլ է Սիմբիրսկի նահանգի ժողո-
վրդական դպրոցների տեսուչ:

Յերբ Վլադիմիր Իլիչը վերջացրեց գիմնազիան, Ուլյանովի ըն-
տանիքին մի դժբախտութիւն պատահեց: 1887 թ. ցարական կա-
ռավարութիւնը Վ. Իլիչի ավագ յեղբայր Ալեքսանդրին, վոր Պե-
ռավարութիւնը Վ. Իլիչի ավագ յեղբայր Ալեքսանդրին, վոր Պե-
տերբուրգի համալսարանի ուսանող էր՝ դատապարտեց մահվան:
Ալեքսանդրը մի խումբ տերրորիստների գլուխ անցած՝ 1887 թ.
մարտի 1-ին Ալեքսանդր III ցարի վրա ուռմբ նետելու փորձ էր
կատարել:

Վլադիմիր Իլիչը Կարլ Մարքսի հետ ծանոթացավ իր յեղբոր՝
Ալեքսանդրի շնորհիվ, յերբ դեռ վերջինս գիմնազիայում սովորում
էր: Ալեքսանդրը փոքր լեզբոր հետ շատ էր խոսում Կարլ Մարքսի
ուսմունքի մասին:

Յեղբոր մահը խորապէս ազդեց Վլադիմիր Իլիչի վրա: Նա
հաստատ վճռեց մտնել ուսւ ժողովրդի և բոլոր աշխատավորների
համար կովողների շարքերը: Մայրաքաղաքների համալսարանները
Վլադիմիր Իլիչի համար փակ ելին, վորովհետեւ նա մահապատժի

Վենթարկված տերրորիստի լեղբայրն էր: Նա 1887 թվին մտնում է
Կազանի համալսարանը, փորպես իրավաբանական բաժնի ուսանող:

2

Շուտով ուսանկան բոլոր համալսարաններում և մասնավորա-
պես Կազանի համալսարանում սկսվում են շարժումներ:

Համալսարանի վարչությունը հեռացնում է մոտ 40 ուսանող,
նրանց թվում նաև Վլադիմիր Իլյինին:

Համալսարանից հեռացվելուց հետո, յերիտասարդ Ուլյանովը
մտնում է հեղափոխականների գաղտնի միություն մեջ, փոր կոչ-
վում էր «Բանվոր դասակարգի ազատության պայքարի միություն»:
Իշխանությունը հալածում էր Իլյինին ու նրա ընկերներին: Նրանց
բանտ են գցում և ապա ուղարկում Սիբիր: Սիբիրից Վ. Իլյինը
փախչում է արտասահման:

1903 թվին արտասահմանում կայանում է սոցիալ-դեմոկրա-
տական կուսակցության լեհերից համագումարը: Այդ համագումար-
ից սկսած կուսակցությունը բաժանվում է լեհերու մասի՝ բալլանիկ
և մենշևիկ: Մենշևիկներն ասում են, փոր ցարին կարելի չէ տապա-
լել միայն բուրժուաների հետ միանալով: Վլադիմիր Իլյինն ու բալլ-
անիկները պնդում են, փոր ցարի դեմ կարող է կռվել բանվոր դա-
սակարգը՝ միացած ազգատ գյուղացիության հետ:

1905 թվին Ռուսաստանում տեղի չէ ունենում զինված ապրո-
տամբություն և հեղափոխություն: Այդ գործում մեծ մասնակցու-
թյուն է ցույց տալիս Վլադիմիր Իլյինը: Ցարական կառավարու-
թյունը ճնշում է հեղափոխությունը: Վլադիմիր Իլյինը նորից փախ-
չում է արտասահման և ախտեղ ապրում է կեղծ անցազրույթ:

Բաց բանվորական շարժումը չի մեռնում: Վլադիմիր Իլյինը
դեկավարում է բանվորներին «Պրավդա» լրագրի միջոցով, ուր նա
տեղավորում էր իր հոգվածները, ուղարկելով Ռուսաստան՝ սահմա-
նից վոչ-հեռու գտնվող Կրակով քաղաքից:

3

1914 թվին սկսում է համաշխարհային պատերազմը: Վլադի-
միր Իլյինը Ռուսաստանի և ամբողջ աշխարհի բանվորներին բա-
ցատրում է այդ պատերազմի նշանակությունը: Դեռ պատերազմի
սկզբից նա հասկացնում է, թե պատերազմի պատճառը բուրժուա-
զիան է և թե բանվորներն ու գյուղացիները պետք է հեղափոխու-
թյուն անեն բուրժուազիայի դեմ: Յեվ իսկապես:

Պատերազմի հետևանքները, սովոր առաջ են բերում ժողովրդ-
դական ապստամբություն: Ժողովուրդը զանրևիկեց է անում ցարին
1917 թվին փետրվարին: Սակայն ցարի տապալումից հետո իշխա-
նությունը միառժամանակ անցնում է բուրժուազիայի ձեռքը, փո-
րոշում են պատերազմը շարունակել:

Վլադիմիր Իլյինն այդ միջոցին արտասահմանում էր գտնվում:
Նա շտապում է Ռուսաստան և պայքար է սկսում բուրժուազիայի
դեմ:

Հուլիսին Պետրոգրադում բռնկվող ապստամբությունը ճնշվում
է բուրժուական կառավարության կողմից: Վորից հետո Վլադիմիր
Իլյինն ստիպված է լինում գաղտնի ապրել, փորովհետև նրան ու-
գում են բռնել և մյուս բալլանիկ ընկերների հետ սպանել:

1917 թվի հոկտեմբերին բանվորներն ու գյուղացիները Լենինի
դեկավարությամբ ապստամբում են բուրժուական կառավարու-
թյան դեմ, ձեռք են առնում իշխանությունը և կազմում են կառավա-
րություն՝ ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդ անունով, փորի
նախագահն է ընտրվում Վլադիմիր Իլյին Լենինը (Ուլյանով):

Խորհրդային իշխանության պայքարի ամբողջ ընթացքում Վլա-
դիմիր Իլյինն ամուր կանգնած էր հեղափոխության առաջնորդի
կոչման բարձրության վրա, ամեն բույս լենինական իրեն մահա-
ցու փառանքների:

Բանտը, Սիբիրը և, փոր գլխավորն է, ամենորյա ծանր աշխա-
տանքը բալլանիցին Վլադիմիր Իլյին Լենինի ուժեղ առողջությունը:
Չափից դուրս հոգնածության հետևանքով նրա ուղեղը հիվանդա-
ցավ, իսկ աջ ձեռքն ու փորը այլևս չէին գործում: Ծանր հիվան-
դության պատճառով նա խոսել իսկ չէր կարողանում:

Վլադիմիր Իլյինը մեռավ 54 տարեկան հասակում՝ 1924 թվին
հունվարի 21-ին: Նրան դրեցին կարմիր դազադում, Գորկա գյուղից
փոխադրեցին Խորհրդային Միության մայրաքաղաք՝ Մոսկվա, ուր
և թաղեցին Կարմիր հրապարակում:

- Նկարագրեցեք Լենինի կյանքը նրա ուսանողության ժամանակ:
- Ի՞նչ դիրք բռնեց Լենինը պատերազմի հանդեպ: Ովքեր վերջ տվին
պատերազմին և ի՞նչպես: Այս մասին Լենինն առաջուց խոսել էր:
- Ի՞նչ յեղավ Լենինի դեղը հոկտեմբերյան հեղափոխության մեջ:
- Ի՞նչ ժառանգություն թողեց Լենինը պրոլետարիատին:

զանրևիկեց — գահից գցելը:

անցազիր — պատարտ:

տերրորիստ — ահաբեկիչ, տերրոր

կատարող:

իրավաբանական բաժին — դատա-

պաշտպաններ պատրաստող բաժին:

ԿԱՐԴԱՆ

Լենինի կենսագրությունը:

(Բազմիկի կոմունան)

Տիրում էր ծանր ռեակցիա: Բագուն ապրում էր դժվար ուրեր: Բագուն պաշարված էր թշնամիներով: Ներսիս գործում էլին դավաճան ձեռները: Մուսավաթներ, դաշնակներ, եսերներ և մեն-
ջիկներ:

Շուտով ափ չեւով անգլիական մի զորախումբ, բարձրացան նաև սպիտակ բանակներ: Բարձրացան, շուրջկալեցին Բագուն, և տեղի ունեցավ վճռական կռիվ:

Անհավասար կռիւում, պրոլետարական Ռուսաստանից կտրված, ընկավ Բազվի հերոսական կոմունան: Վրեժխնդիր թշնամին ժամանակավորապես հաղթեց Բազվի հերոս պրոլետարիատին, ընկճեց հեղափոխական ջոկատներին, բանտարկեց 27 կոմունիստ ղեկավարներին, իսկ մի մոլթ իրիկուն՝ խորդախորեն նրանց նավ նրստեցրեց: Նավը կասպիական պղտոր ջրերի վրայով տարավ նրանց-- Բսանվեցին, Բազվի կոմունայի հերոս մարտիկներին:

— Մենք զեռ կզանք, — կանչեց նա, կոմունայի սիրտն ու հոգին՝ Սա. Շահումյանը, — չեմք նալը քաշեց շղթան ափից և տվեց փերջին հրաժեշտը:

Հետո վրեժը սարքեց իր խնջուկը:

Գողի նման շարժվեց ափագնեբրի միջով: Նա մի մուլթ գիշեր
վանդ առավ անապատում: Վագոններից իջան խորհրդավոր ստվերներ:

Միեւնում պսպղացին գլշատիչ աչքեր, գազանաւան դեմքեր:

Դեհստերվիլը տվեց հրաման: Կասկածամիտ և մուլթ ստվերներ շարժվեցին, և իսկույն համազարկեր վորոտացին: Ու ընկան նրանք՝ Շահումյան, Զափարիձե, Ազիզբեկով, Ֆիալետով և ուրիշներ...

Ընկան քսանվեց կոմունարները, սակայն անապատի ավազների
միջից լսվում էին զոդզոջ ձայներ:

«Մենք մեռնում ենք, բայց դեռ կգանք» ..

Ընկան նրանք Ախշա-Կույմա կալարանում... Դեղին ավազը ծածկեց նրանց... սակայն ծածկեց ուր պահ ուիայն...

Վրա հասան ուրիշ որեր: Նրանց հետքով, նրանց շնչով, նրանց ար-
յան վրեժի հեքով վե՛ր-վե՛ր յեկան նոր հազարներ, նոր միլիոններ ու
արշավեցին հողմերի հետ՝ հիմնահատակ անելու հին կյանքը: Տապալեցին
բռնությունը և բարձրացրին կոմունայի ընկած զրոշակը, զրավեցին
Բագուն և միոջ Անդրկովկասը:

Նրանք մեռան, բայց չկորան,—նրանք ապրում են ամենուրյա
մեր պալլարում, նրանք հիմքն են մեր նոր կյանքի, և այդ հիմքի
վրա ալսոր, կառուցվում է սոցիալիզմի շենքը:

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի Բագրի կոմունան Անդրկովկասի խորհրդայնացման համար:

— Ի՞նչ ուժեր եկին ծառայած կոմունալի դեմ, և ո՞վ եր թեկադրում
 նրանց իր կամքը:

— Ե՞լ ինչ կարող ես ասել իմպերիալիստների միջոցով մեր չերկրում գործված վրճարների և նրանց վարած քաղաքականության մասին:

— Ո՞վ է իրագործում Քսանկեցի թողած պատգամները և ի՞նչպես:

Դեհատերվիլ—անգլիական զորքի զնդապետն ռեակցիա—յետագիմուլթյուն,
եր Բաղվում. դարձ զեպի հին կարգերը:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գրիր մի փոքրիկ զեկուցում Քսանիկի կոմունարների գործունեության
և սպանություն մասին:

60. ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 29-Ը

Նոյեմբերի 29-ից սկսվում է Խորհրդային Հայաստանի պատ-
մութիւնը:

Մինչև այդ որը Հայաստանում իշխանութիւնը պատկանում էր հայ բուրժուազիային և այդ բուրժուազիայի ուղղման կազմակերպութեան՝ Դանիակցութեանը:

Դաշնակցական այդ Հայաստանում բանվորներն ու գյուղացիները կատարում էին լոկ «Թնդանոթային մսի» դեր, Նրանք վոչ մի ձախ չունեին ցերկրում: Կենտրոնական կառավարություն մեջ իշխում էին դաշնակցական բյուրոյի կողմից նշանակված խմբապետները և խմբապետական հրապարակախոսները, իսկ զավառներում և գյուղերում ել միանման դաշնակցական կոմիտարները: «Դեմոկրատիայի» անունից խոսող հայ նացիոնալիստներն ավելորդ էին համարել նույնիսկ ստեղծել «Քաղաքային» ինքնավարություն կամ գյուղական խորհուրդներ: Նրանց շատ լավ եր հայտնի այն, վոր ամեն դեպքում խորհուրդները որդան, վորքան ել այն սահմանափակ լինի, մի այդպիսի ինքնավար ուրդան, վորքան ել այն սահմանափակ լինի, դարձյալ իր գործունեություն ընթացքում՝ աշխատավոր մասսայի ազդեցություն տակ՝ պիտի կանգնի հայ բուրժուազիայի դիկտատու դալի դեմ:

Իսկ ժողովրդական աշխատավոր խավել է և իր անասունները չուսնե
արդեն պարզ եր ու վորոշ:

Յերբ կարմիր զորքերը Դադստան մասն՝ Բազմի բանվորներն զգացին իրենց մոտակա ազատագրումը: 1920 թ. ապրիլին Բազմի բանվորներն՝ ներկայացնելով մոտավաթական կառավարութան մի շարք պահանջներ և չստանալով վոչ մի ղեկում՝ ապստամբում են մոտավաթականների դեմ և ապրիլի 28-ին իշխանությունը վերցնում են իրենց ձեռքը: Իրենց հաղթանակն ամրապնդելու համար նրանք հրավիրում են Կարմիր բանակին, վորի առաջավոր զորամասերն ապրիլի 28-ի առավոտյան մտնում են Բազում:

Կարմիր բանակի Բազում մտնելը դուր չի գալիս մենշևիկյան Վրաստանին և դաշնակցական Հայաստանին: Նրանք թշնամական վերաբերմունք են ցույց տալիս դեպի Կարմիր բանակը և աշխատում են թուլացնել նրա ուժը:

Դաշնակցական բանակն սկսում է Զանգեզուրում գտնվող Կարմիր զորամասերի դեմ հարձակումներ գործել, բայց ստանում է իր հարկավոր պատասխանը:

1920 թ.ի նոյեմբերի 29-ին Հայաստանի աշխատավորությունն ապստամբում է և 11-րդ Կարմիր բանակի ոգնությամբ չեղրից դուրս է քշում դաշնակցներին, տապալում նրանց իշխանությունը, հաստատելով իր չեղրում խորհուրդներ:

Անուհետև շարժվում է Վրաստանը: Լոռու և Բորչալուի գյուղացիությունն ապստամբության դրոշ է բարձրացնում, կարմիր զորամասերն ոգնության են հասնում ապստամբ աշխատավորությանը: Մենշևիկներն իրենց վերջին ճիգն ելին թափում բայց իզուր:

1921 թ.ի փետրվարի 25-ին Թիֆլիսի վրա ծածկվում է Կարմիր դրոշակը, և Վրաստանը հայտարարվում է Խորհրդային: Իսկ 1922 թ.ին, այս չեղք լեղբարական հանրապետությունները միանում են և կազմում Անդրկովկասի՝ մեր պանծալի Փեղերացիան, վորն այժմ դարձել է քաղաքական, տնտեսական և կուլտուրական մի պողպատե միասնություն և մտնելով Խ. Ս. Հ. Միության կազմի՝ եջ՝ մյուս հանրապետությունների հետ ձեռք-ձեռքի տված միահամուռ ուժերով գնում է դեպի սոցիալիզմ:

- Ի՞նչ վիճակում են գտնվում Անդրկովկասը խորհրդայնացումից առաջ,
- Նկարագրիր այդ շրջանից քո տեսածներն ու հիշածները:
- Ցույց տուր Անդրկովկասյան ֆեոդոսիայի հետագա զարգացումը:

ԱՌԱՋԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այս յեթնամասի հոգվածների հիման վրա կազմիր զեկուցում. պատասխանելով հ տեղյակ հարցի ինքն.

1. Ի՞նչ կազմակերպութուն են ղեկավարում Հոկտեմբերը:
2. Յե՞րբ ծալո առան քաղաքացիական կռիվները: Ո՞ւմ ունում թյամբ ելին կռվում հակահեղափոխականները ուսական պրոլետարիատի դեմ:
3. Յերբ խորհրդայնացավ Անդրկովկասը և ի՞նչ պայմաններում:

Գ. ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

63. Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորհրդային հանրապետությունների մեծ Միության մեջ ապրում են մոտ հարյուր ազգություններ՝ ռուս, բելառուս, ուկրաինացի, թաթար՝ ուզբեկ, վրացի, թուրք, հայ, բաշկիր, ուզի, լեզգի, հրեա և այլն և այլն:

Ցարի կառավարությունը ճնշում էր ռուս բանվորներին ու գյուղացիներին. բայց ավելի շատ ճնշում էր այլազգի աշխատավորներին: Նա աշխատում էր խավարի ու տգիտության մեջ պահել Ռուսաստանի փոքր ազգություններին. արգելում էր նրանց դպրոց ունենալ իրենց մայրենի լեզվով և փակում էր ռուսական դպրոցների դռները նրանց առաջ:

Ցարական շինովնիկները թալանում ելին փոքր ազգություններին՝ զանազան հարկերի միջոցով: Լավագույն հոգերը բռնի ուժով խլում ելին ոտարագրի գյուղացիներին:

Արդյունաբերողներ ու առևտրականները քամում ելին ազգաբնակչության անտեսությունը, վորպեսզի ավելի հեշտությամբ կարողանան նրանց ստրկական հպատակության մեջ պահել:

Ցարական իշխանությունը դաժան խստությամբ հալածում էր բոլոր նրանց, ովքեր կռվում ելին իրենց ժողովրդի ազատագրության համար: Հազարավոր լեհեր, հայեր, վրացիներ, հրեաներ, թուրքեր, տառապում ելին բանտերում և աքսորներում ու կախազան հանվում:

Բայց ահա լեկավ Հոկտեմբերը: Ցարի, կալվածատերերի և կապիտալիստների իշխանությունը տապալվեց: Ճնշված ազգերն ապստամբութուն ստացան: Նրանք իրավունք ստացան, իրենց կյանքը զատություն ստացան: Երանք իրավունք են ուզում:

Միության բոլոր ժողովուրդներն ինքուրույն կերպով տնտեսվորվեցին աշխատանքի, ինչպես իրենք են ուզում:

Միության բոլոր ժողովուրդներն ինքուրույն կերպով տնտեսվորվեցին աշխատանքի, ինչպես իրենք են ուզում:

Խորհրդային իշխանությունն ամեն կերպ ոգնում է հետաքննադատել թե՛ արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության, և թե՛ կուլտուրական ասպարիզում:

Յեղբայրական համերաշխ գործակցություն հողի վրա աճում է բարձրանում է և որեցով հզոր թափով ամրանում է հայրուրավոր ազգությունների միասնական ընտանիքը՝ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միությունը:

- Ի՞նչ ազգեր գիտես Խ. Միության մեջ:
- Ի՞նչպես եր փոքր ազգերի դրությունը ցարի ժամանակ և ի՞նչպես է հիմա:
- Մշակիր այդ հարցերի պատասխանը և գրի առ:

այլազգի—ստորազգի
բռնի ուժով—զտով
դաժան—անսիրտ.

64. ԽՍՀՄ ԿԱԶՄԸ

ԽՍՀՄ մեջ մտնում են հետևյալ 6 հանրապետությունները.

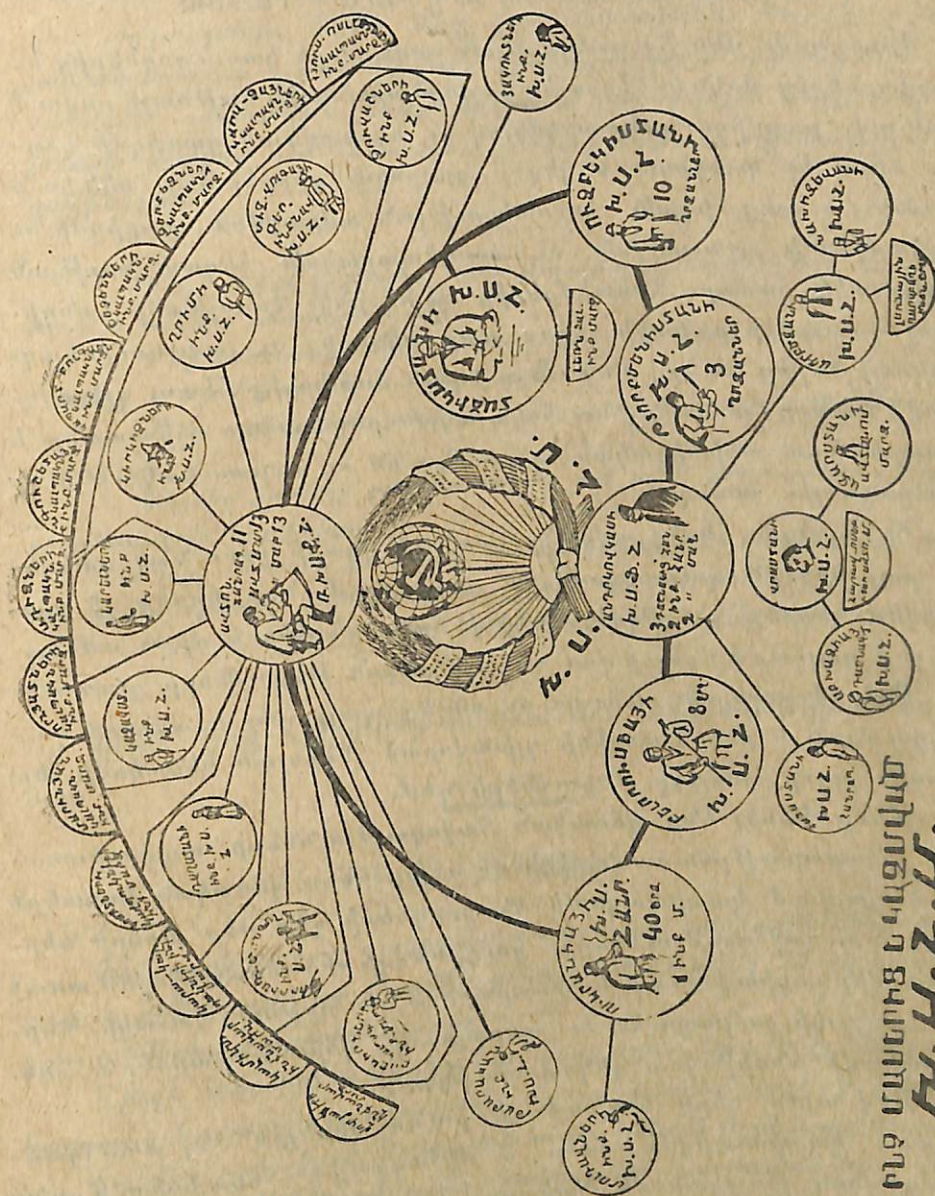
1. Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետությունը—ՌՍՖՍՀ: Գլխավոր քաղաքն է Մոսկվա:
2. Ուկրաինայի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունը—ՈւՍՍՀ: Գլխավոր քաղաքն է՝ Խարկով:
3. Բելորուսիայի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունը—ԲՍՍՀ: Գլխավոր քաղաքն է՝ Մինսկ:
4. Անդրկովկասի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետությունը—ԱՍՖՍՀ: Գլխավոր քաղաքն է՝ Թիֆլիս:
5. Ուղբեկստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունը—ՈՒԶՍՀ: Գլխավոր քաղաքն է՝ Սամարղանդ:
6. Թուրքմենստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունը—ԹՍՍՀ: Գլխավոր քաղաքն է՝ Ասխաբադ:

ՌՍՖՍՀ-ում մտնում են 11 ինքնավար հանրապետություններ և 13 ինքնավար շրջաններ: Դրա համար է նա կոչվում ֆեդերատիվ (ֆեդերացիա նշանակում է դաշնակցություն՝ դաշնակցային կապերով իրար հետ կապված):

Անդր. ՍՖՍՀ-ում մտնում են Վրաստանը, Ադրբեջանը և Հայաստանը:

— Քարտեզի վրա ցույց տուր ԽՍՀՄ, նրա մեջ մտնող հանրապետությունների գլխավոր քաղաքները:

— Ցույց տուր Վրաստանը, Ադրբեջանը և Հայաստանը իրենց գլխավոր քաղաքներով:

ԲՆՑ ՄԱՍՈՒՅՑ ԵՎԱԶՍԻՎՈՒՄ
Խ.Ս.Հ.Մ.

Դ. ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ՄԵՐ ՅԵՐԿԻՐ
ԱՐԹՈՒՆ ՊԱՀԱԿՆ Ե

65. ԿԼԻՄ ՎՈՐՈՇԻՆՈՎԸ ՅԵՎ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ

Վորոշիլովը մեր կուսակցության լավագույն կառուցողներից ու ղեկավարներից մեկն է: Վորոշիլովը զործարանային կաթսայի բովում կոփվելով, բազմիցս բանտարկվելով ու աքսորվելով ցարիզմի կողմից, միշտ ել կանգնած է չեղել պայքարը ղիրքերում, աննկուն մարտնչել է բայլշևիկյան կուսակցության ամրացման, ցարիզմի ու կապիտալիզմի տապալման ու պրոլետարիան հեղափոխության հաղթանակի համար: Հոկտեմբերից հետո ընկ. Վորոշիլովը հանդիսացել է Կարմիր բանակի հերոս մարտիկներից ու լավագույն կազմակերպիչներից մեկը: Ընկ. Ֆրոնգելի մահվանից հետո, զլխավորելով Կարմիր բանակը, նա հսկայական բեղմնավոր աշխատանք է կատարել նրա տեխնիկական հզորությունն ու մարտունակությունը բարձրացնելու համար:

Իր կյանքի կեսից ավելին, քսանյոթ տարի շարունակ գտնվելով բայլշևիկյան կուսակցության շարքերում, նա չի բեք չի տա տանվել, չի բեք չի շեղվել Լենինի ճանապարհից և միշտ ամենաանողորս պայքար է մղել բոլոր հակալենինյան թեքումների դեմ:

Ընկ. Վորոշիլովը անհաշտ ու անշեղ պայքարել է ամբողջ կուսակցության և ընկ. Ստալինի զլխավորած Լենինյան կենտկոմի հետ միասին բոլոր տեսակի թեքումների դեմ:

Մենք հասել ենք վճռական հաջողությունների սոցիալիստական շինարարության ասպարիզում, և վերջին ու վճռական մարտերն են ծավալվում կապիտալիզմի մնացորդների դեմ մեր չերկրի ներսում: Այդ հաջողություններին զուգընթաց, սխտեմատիկորեն առաջ է տարվել սոցիալիստական շինարարության արթուն պահակի՝ Կարմիր բանակի ամրացումն ու հզորացումը, վորը կատարվել է ընկ. Վորոշիլովի անմիջական ղեկավարությամբ:

Յեվ այժմ, լերը սոցիալիզմի բուռն վերելքը մեզ մոտ դառնում է կապիտալիզմի մահը և միջազգային հեղափոխությունն արագացնող վճռական մի ֆակտոր, առավել ևս մեծանում է Կարմիր բանակի դերն ու նրա ճիշտ բայլշևիկյան ղեկավարման նշանակությունը: Ուրի վրա ավելի ուժեղ թափ են ստանում միջազգային իմպերիալիզմն ու հատկապես ֆրանսիական բուրժուազիայի զլխավորած ապամական բոլոր պատերազմական պատրաստությունները ԽՍՀՄ դեմ:

Հակախորհրդային պատերազմի գոտիում ներկայումս ավելի սուր է քան լերբեկցե: Յեվ, յեթե իմպերիալիստները մինչև վերջը հասցնեն իրենց ղիվային պլանները—ապա Կարմիր բանակը նորից առիթ կունենա ապացուցելու, վոր ինքն իրապես համաշխարհային պրոլետարիատի բանակն է: Թուգանությունների վորոտը մեր սանձանների վրա պետք է դառնա համաշխարհային Հոկտեմբերի հուժկու ազդանշանը: Յեթե մեզ վրա հարձակվեն, Կարմիր բանակը բավականաչափ ուժեղ կգտնվի, պաշտպանությունից անցնելու հարձակման, ոգնություն ձեռք մեկնելով միջազգային կապիտալի արյունոտ ռեժիմի դեմ ծառացող բանվորներին և աշխատավոր գյուղացիներին:

Ի՞նչ դեր է կատարել կլիմ Վորոշիլովը բայլշևիկների կուսակցության և Կարմիր բանակի համար:

— Ի՞նչ ճանապարհներով և պայքարով և կոփվել և ամրացել Կարմիր բանակը և այժմ ի՞նչ ուժ է ներկայացնում նա:

— Ի՞նչ դավեր են լարվում և ի՞նչ է պատրաստվում և. Միություն դեմ: Ի՞նչ:

— Կարմիր բանակը բավականաչափ ուժ ունի՝ պաշտպանելու մեր սոցիալիստական հայրենիքը:

— Բացի Կարմիր բանակից հասարակական ի՞նչ կազմակերպություններ գիտես, վորոնք ամրացնում են յերկրի պաշտպանությունը:

— Ի՞նչպես է ղրված այդ կազմակերպության բջի աշխատանքը ձեզ մոտ:

Յեթե Պաշտպանության մեղադրանքներ անդամազրկի անպահանջ:

66. ԶԱՊԱՅԵՎ

Զապայեվն աղքատ գյուղացու զավակ էր, շարքային ղինվոր ցարական բանակում: Նա Կարմիր բանակում դարձավ 25-րդ Կարմիր դրոշ ղիվիզիայի հրամանատար:

Մինչև հեղափոխությունը նա անդրադետ էր: Բայց հենց վոր կարգալ-գրել սովորեց, ազանությունը հարձակվեց ղրքերի վրա:

Կարմիր բանակում Զապայեվն աչքի ընկավ իբրե տաղանդավոր հրամանատար: Մանեղովարին ճակատում բավական էր, յեթե հրամանատար: Մանեղովարին ճակատում և կարմիր-բանակայիններն անվախ ղղթայում յերևար Զապայեվը, և կարմիր-բանակայիններն անվախ առաջ ելին ղնում:

Զապայեվը կովում էր միշտ հերոսաբար: Հերոսի պես ել մեռավ: Մի աշնանային մռայլ օր էր: Ուրալի ափին, բարձր սարի

վրա սպիտակները չորս կողմից շրջապատել ելին գիվիգիայի շտաբը:
Չապայելը հավաքելով մի բուռը քաջեր՝ սկսեց պաշտպանվել:

Ահա փամփուռաները վերջանում են: Մի խումբ խիզախներ սեղմված են ափին: Ընկնում են սպանվածներն ու վիրավորները: Բայց Չապայելը դեռ կանգնած է: Մի ձեռքին հրացանն է, մյուսին ատրճանակը: Չորս կողմը զիականեր են, վիրավորների անքոցներ: Չապայելը կանգնած ափին՝ կրակում է, չի թողնում իրեն մոտենալ: Մի ձեռքը վիրավորվում է: Սրբում է արյունը և մի ձեռքով շարունակում է կրակել: Ահա և վերջին գնդակը...

— Հիմա մենք նրան կբռնենք, — ուրախանում են թշնամիները:

Բայց վնչ: Չապայելը չի ուզում կենդանի ընկնել սպիտակների ձեռքը: Նա բարձր ափից ցած է թռչում գետի մեջ, և պղտոր ալիքներն իսկույն կուլ են տալիս նրա մարմինը:

1. ՌՎ եր Չապայելը:

2. Ինչո՞վ բացատրել նրա հմայքի մեծությունը:

խիզախ — հանդուգն, քաջ.

հմայք — կախարհանք, գրավչություն:

Կ Ա Ր Դ Ա

Վ. Ֆուրմանով. — Չապայել, գիրք 20 կողմ:

Ձապեռ

1. Բացի ցիտատից չակերտների մեջ են դնում առհասարակ ուրիշ խոսքերի ամեն մի ճշգրիտ կրկնություն, գրքերի, ընկերությունների («կարմիր արև», «Մաճկալ» «Վեմ» բնաշինկոոպ) և այլ անուններն ու փոխարեքական մտքով գործածված բառերն ու խոսքերը:

2. Գրել քեզ հայտնի լրագրերի, պարբերականների, ընկերությունների և այլ անունները:

3. Հեղափոխական շարժման պատմությունից վեր նալի անունն է քեզ հայտնի, գրել այդ նալի անունը:

4. Վեր կազմակերպությունն է հիմք դրել գերմանական կոմունիստական կուսակցության, գրել այդ կազմակերպության անունը:

5. Բացատրիր Լենինի հոգվածում չեղած չակերտի գործածությանց պատճառը:

6. Կազմիր Լենինի հոգվածի կոնսպեկտը ցիտատներով:

Սիրելի Արեգ!

Ինչպես գիտես՝ այս լեռնորդ տարին է, ինչ էս Կարմիր բանակում եմ: Այստեղ չես միայն ռազմական գիտելիքներ ու վարժություններ չես, վոր ձեռք եմ բերել: Յես այստեղ ունում ել եմ սովորել, քաղաքական պատրաստություն ել եմ ստացել: Հիմա աղաարկում եմ գրքեր, լրագրեր: Ամբողջ աշխարհն իմ հոգու առաջ բաց է: Կարմիր բանակն իսկապես մի գպրոց է, մի մեծ գպրոց: Այդ գպրոցը վոչ միայն մեր քայլերն ու շարժումներն է մի կանոնի տակ դնում, այլ և մեր կամքն ու գիտակցությունն էլ է մի հավաքական ամբողջության մեջ ձուլում: Յես չեք բնաշինկոոպն ալի պես ուժեղ չեմ գգացել, ինչպես այդ միասնություն մեջ: Այդ միասնությունն ինձ շատ է փոխել, նոր մարդ է դարձրել: Ինձ վոր տեսնես, չես ճանաչի: Բայց ավելի կսիրես, վորովհետև այդ միասնությունը չես բերելու ինձ հետ մեր նոր հիմնելիք ընտանիքի մեջ, մեր աշխատանքի մեջ, մեր կուլեկտիվի մեջ: Զենքի, սրտի և աշխատանքի միասնություն — ահա ինչ եմ սովորել չես մինչև այժմ: Այդ միասնության մեջ ել գտնելու չենք մենք չեղկուս մեր չեղկունությունը:

Շուտով կվերադառնամ գյուղ և միասին, վորպես մեր մեծ կուլեկտիվի հարվածային ուժեր՝ կկռուցենք մեր չեղանկությունը: Կարոտով քո՝ ԳՈՒՐԳԵՆ. 17/6—1930 թ.

Հուլիսի 10. Սաեփանավան, Հալիկան լեռնորդ գունդ, առաջին գումարտակ, ԳՈՒՐԳԵՆ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԻ:

Ինչ կգրեր Գուրգենն Արեգին, չի՞թե ցարական բանակում լինել:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Բ ու Ր

Ինչ զրվում է՝ 1. Յերբ մտքի (նախադասության) չեղկու մասն առաջին մասի բացատրությունն է:

Որ. Շուտով կվերադառնամ գյուղ և միասին, վորպես մեր մեծ կուլեկտիվի հարվածային ուժեր՝ կկռուցենք մեր չեղանկությունը:

2. Յերբ միտքը կարող է սխալ հասկացվել՝ բառերի շատության պատճառով. որ. միայն շնորհիվ անարդարության հանքը պատկանում է բուրժուաներին:

Արեգ, ջանել աղջկա պես՝ վոսկիզո՞ծ վարսերն արձակած՝ գլուխը հանեց սարի լեռնից:

3. Յերբ նախագասութեան մեջ բաց և թողված պարզաբանող բառ — վա՛ր, այսինքն և այլն.

Որ. ել ասում ես՝ ինչ դռնա:

Կարմիր բանակը՝ Խորհրդային Միութեան պարծանքը՝ մեր շինարարական վերելքի հենարանն է:

Ե. ԿԱՊԻՏԱԼԻ ԼԾԻՏԱԿ

63. ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲՈՒՌՆ ՑՈՒՅՑԵՐ ԲԵՌԼԻՆՈՒՄ

(Կոմկուսի գրողակի տակ)

Բեռլինում Լիբկնեխտի անվան տունը գտնվում է Բյուլովի հրապարակում:

Փետրվարի 18-ին՝ 1950 Վոստրիկաններ վաղ առավոտվանից չորս կողմից շրջապատում են այդ տունը, նրան բոլորովին կտրելով դրսի աշխարհից:

Վոստրիկանություն այդ միջոցները ձեռք եր առել նրա համար՝ փորովհետև գիտեր, թե պրոլետարիատը տարերային ցույց պետք է անի՝ իր կենսարոնական Կոմիտեն ու իր թերթը պաշտպանելու:

Լիբկնեխտի տունը շրջապատված լինելու լուրը կալծակի արագությամբ տարածվում է բանվորական թաղերում:

Հազարավոր բանվորներ, գործազուրկների հետ միասին գիմում են դեպի Բյուլովի հրապարակն ու նրան կպած փողոցները: Իրար հետևից նոր ու նոր խմբեր են հավաքվում:

— «Կորչեն՝ սոցիալ-ֆաշիստները»: — «Կեցցե պրոլետարիատի միակ զեկավար կոմկուսը»: — կանչում են այս ու այն կողմից:

Վոստրիկանությունն անցնում է հարձակման՝ գործ դնելով ունեզինե ճիպտաները: Բանվորները չեա չեն գնում, ողնութեան են հասնում բանվորական նոր խմբեր ու վոստրիկանների հարձակմանը պատասխանում քարե կարկուտով:

— «Ռոտ Ֆրոնտ»: — «Կեցցե Խորհրդային Միությունը»: — թրնդում են ամեն կողմից:

Այդ ժամանակ մի փողոցի կողմից հրացանի առաջին տրաքոցներ են լսվում: Դրանց պատասխանում են վոստրիկանները մյուս փողոցից:

Հասնում են ձիավոր վոստրիկանները, սկսում են կատաղաբար ծեծել, ձերբակալել բանվորներին ու բանվորուհիներին:

Հետևակ վոստրիկանները բռնում են ցուցարարներից մեկին — մյուսին, չարշ տալով հասցնում հրապարակի մեջ տեղն ու սալիս ձիավոր վոստրիկաններին, փորոնք բարբարոսաբար ծեծի չեն լեն — թարկում բռնվածներին:

Լիբկնեխտի տան լուսամուտներից կուսակցության ակտիվ գործիչները վոստրիկանների գլխի վրայից ձուռնով գիմում են ցուցարարներին, փորոնք փողոցից պատասխանում են — «Կեցցե համաշխարհային հեղափոխությունը»: — «Կեցցե Խորհրդային Միությունը»:

Վոստրիկանները շրջաշրջակացնում են հրացանների փակադակները (զատվորները) և փողերը դեպի լուսամուտներ դարձնում: Ժամը 1 և կիսին Լիբկնեխտի տան վրա կարմիր դրոշակն է ծածանվում, և կարծես թե այդ բոլորից մի ելեքտրական հոսանք է անցնում ցուցարարների բազմության միջից: Հրապարակից ու շրջակա փողոցներից թնդում են «Ինտերնացիոնալի» հուժկու ձայները:

Ցույցը չի դադարում մինչև ուշ գիշեր. վոստրիկանությունը փոքրի վրա չե, ու փողոցներն են պատում:

— «Կեցցե մեր կոմկուսը» լողունդն է լսվում ամեն կողմից:

— Ինչ մասնակցություն ունի կինը չերկրի պաշտպանության գործում:

Ո՞վ է Լիբկնեխտը:

Ո՞վ է ինչպե՞ս յե այդ տունը կոչել Լիբկնեխտի անունով:

— Ինչ նպատակով եր շրջապատված կոմիտեի շենքը:

— Ովքե՞ր և ի՞նչու համար ցույց կազմակերպեցին:

Բազմակես

1. Կարգալ հետևյալ խոսքերը.

Պրոֆմիտեթյունից ստացած դրամը հնարավորություն տվեց յերկա-
րացնել գործադուլը. բայց հալածանքներն ու ձերբակալություններն շա-
րունակվում ելին ու շարունակվում...

Բազմակետով հեղինակը թե ընդլայնում է խոսքի մեջ յեղած պատկե-
րը և թե արտահայտում իր զգացմունքները:

Այստեղ հալածանքների և ձերբակալությունների մասին «շարունակ-
վում էր, շարունակվում...» խոսքն ավարտելով բազմակետով պատկերացնել
և տալիս հետագա դժվարություններն ու սարսափը:

Բազմակետը դրվում է այն դեպքում, յերբ խոսքը հուզված լինելու
պատճառով կամ կցկտուր է արտասանվում կամ ընդհատումներով: Բազմա-
կետի գործածությունն առաջին դեպքում բազմակետից հետո դրվում է նաև
վերջակետ և հետևյալ խոսքն սկսվում է զխառառով: Յերկրորդ դեպքում
դրվում է միայն յերեք կետ ու հետևյալ բառն սկսվում է փոքրատառով:

2. Կազմիր առաջին և յերկրորդ տեսակի բազմակետերով խոսքեր:

69. ՄԻԱՅՆ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՄԲ

Հնդկաստանը հանդիսանում է Անգլիայի ամենամեծ գաղութը:
Այդ մեծ յերկրում ապրում է մոտ 350 միլիոն մարդ, վորոնք
ստրկական կախման մեջ են կապիտալիզմից: Առաջին անգամ չե,
վոր դրվում է Հնդկաստանի ազատագրման խնդիրը: Այդ խնդրով
յերբեմն «գրադվում» է նաև հնդկական բուրժուազիան, վորը նույն-
պես հանդիսանում է Հնդկաստանի աշխատավոր մասսաների ամե-
նավորներին թշնամին:

Սակայն անգլիական իմպերիալիստները շատ անգամ են կաշա-
ռել հնդկական բուրժուազիային և միայն ուժերով ճնշել Հնդկաս-
տանի աշխատավոր մասսաների ազատագրական պայքարը:

Հնդկաստանի ազգայնականների առաջնորդ Գանդին, վոր մի
ժամանակ խոսում էր Հնդկաստանի լիակատար անկախության մա-
սին, վաղուց է վար անցել է հնդկական բուրժուազիայի կողմը:

Կոնֆերենցիաներ և գումադան «կյոր կամ կանաչ սեղաններ»
անկարող են և չեն ցանկանա յերբեկ լուծել Հնդկաստանի անկա-
խության խնդիրը: Հնդկական բուրժուազիան կխաբի նորից Հնդ-
կաստանի բազմամիլիոն աշխատավորությունը:

Սակայն Հնդկաստանի ազատագրման գործը կանգ չի առնի:

Հնդկաստանի բազմամիլիոն գյուղացիությունը, պրոլետարիատի
և նրա կուսակցության ղեկավարությամբ առաջ կտանի Հնդկա-
ստանի ազատագրման գործը:

Միայն պրոլետարիատի ղեկավարությամբ, Կոմկուսի զբոյժ-
ներքո, ճնշված և «րջան ծովում խեղդվող Հնդկաստանն իր ազա-
տագրական պայքարը վերջնական հաղթանակների կհասցնի:

— Հնդկաստանն ի՞նչ հարստություններ ունի:

— Ո՞ւմ ձեռքումն և գտնվում Հնդկաստանը և ի՞նչ աղբյուր է հան-
գիսանում նա իր տիրոջ համար:

— Ինչպե՞ս Հնդկական բուրժուազիան չի կարող ազատագրել Հնդկաստանը
և անկախ յերկիր դարձնել այն:

— Միայն ի՞նչ ղեկավարությամբ հնարավոր է Հնդկաստանի վերջնա-
կան ազատագրումը և ի՞նչ ուղիներով:

— Այժմ ի՞նչ շարժումներ է տեղի ունենում այնտեղ, ի՞նչ դեմ և ի՞նչ
նոր լողուններն տակ:

70. ՅԵՌԻՒՍ Ե ԶԻՆԱՍՏԱՆԸ

ԶԻՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀ. ՇՐՋԱՆ. ԳՅՈՒՂԻ ԳՅՈՒՂԱՆՏԱՌ
ՄԻՈՒԹՅԱՆ 16 ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՆԱՄԱԿԸ

Զինաստանում ամբողջ հողի 60—70 տոկոսը պատկանում է
կալվածատերերին:

Բացի կալվածատերերից, չինական գյուղում չբավորների ու
բաղրակների արյունը ծծում են նաև կուլակները: Կուլակն ունի
շատ հող, կենդանի ու մեռյալ ինվենտար և պահում է մինչև վեց
բանվոր, — վորոնց վարձում է տարով: Դաշտային աշխատանքների
սեզոնին կուլակը վարձում է նաև բանվորուհիներ:

Կուլակը զբաղվում է նաև վաշխառությամբ, առևտրով և հող է
տալիս կապալով: Մի խոսքով նա ամեն մի միջոց ձեռք է առնում,

վոր գյուղը հավաքի իր ճանկերի մեջ: Զբաղվո՞ւն ամբողջովին կախման մեջ է վաշխառու կուլակից:
Սակայն այն միջակը, վոր անհրաժեշտ ինվենտար չունի, նա ել
հաճախ ստիպված է լինում, գյուղ խոնարհել կուլակին և չբավո-
րանալու ճամբան բռնել:

Բայց ամենից վատ չինական գյուղում ապրում է բաղրակը:
Տարով վարձված գյուղատնտեսական բանվորներն աշխատում
են որական 15—17 ժամ և չգիտեն թե ինչ է հանդիսուր: Ամբողջ
տարվա աշխատանքի համար նրանք ստանում են 15—20 չինական
գոլլար, վոր հավասար է 7—10 ուլբուլ: Հաճախ այդ աշխատավարձն
ել ստանում են վոչ փողով, այլ մթերքով:

Կիրար բաղրակները իրենց տերերի մոտ աշխատում են այն.

պայմանով, վոր ստանան բերքի մի մասը: Իսկ չեթե տնտեսութ-
յանը վրեժ տարերային-բնական աղետ պատահեց և բերքը վատ
լիզավ, բանվորները վաճինչ չեն ստանում:

Գյուղատնտեսական բանվորի բնակարանը չարդախն է կամ
սրահը: Այստեղ ապրում է բառրակն իր ընտանիքով, անձրիի ու
արևի տակ, իսկ քամին գողգոյացնում է նրանց մանուկներին:

Վոչ թախտ ունեն բառրակնիքը, վոչ ել անկողին: Նրանք ի-
րենց կանանց ու մանուկների հետ քնում են խոնավ գետնին ու
ծածկվում են ծղնոտով, բելումով, շների ու խոզերի հետ միասին:

Հասկանալի չե, վոր ալգրիսի պայմաններում վարակիչ հիվան-
դությունները անխնա հնձում են բառրակներին և մանավանդ նրանց
լեռնախաներին:

Բառրակների յերեխաներն առանձնապես շատ են մահանում
ձմեռը, չերը ունեցած ցնցոտիները չեն կարողանում նրանց պա-
տրապարիկ ցրտից:

Չինական բառրակը գալիս պես քաղցած է լինում տարվա
365 օրը:

Հաճախ միակ նրանց կերակուրը, լինում է ջրի մեջ խաշած
ծառերի տերևները: Նրանց ամենալավ կերակուրը շփոթն է, վոր
լիզվում են կարտոֆիլից ու բրնձից, առանց ալի ու լուղի:

Իսկ չեթե բառրակը ճաշին ունենում է աղած կաղամբ, դա
նրա համար ամենալիզանիկ օրն է լինում:

Իայց աղը չինական գյուղում շատ դժվար է ճարվում: Փունտը
4 բուրբուղ ավել արժե:

Չինական ժողովուրդը իրիտ ատում է իր շահագործողներին:

Չինական գյուղերում արդեն բռնկվել է հեղափոխության կրակը:

Յուսում է Չինաստանի հարավը: Խուբեյ, Չափի, Խունան նա-
հանգներ և բառրակներն ու չրավորները միջակների հետ դաշնակ-
ցած վտարի լեն կանգնել արդեն և կռիվ են մղում Խորհրդային իշ-
խանություն հաստատելու համար: Նրանք կռվում են առանց խնա-
լելու վոչ թշնամ ևն և վոչ իրենց կյանքը: Հեղափոխական հրդեհի
ալիքը հասնում է նաև հյւսիս:

Չինաստանի աշխատավորները համոզվել են, վոր լավագույն
կյանքի հասնելու միակ ճանապարհը հեղափոխությունն է, վորին
զինեց 14 տարի առաջ ռուսական պրոլետարիատը, խոշորագույն
առաջնորդ Լենինի գեղավարությամբ:

Չինական Կոմունիստական կուսակցությունը ավելի ու ա-
վելի մեծ ազդեցություն է ձեռք բերում չինական գյուղում: Նրա

կախարհությամբ դաժան կռվով ձեռք բերած խորհրդային իշխա-
նությունը ամբապնդվել է արդեն Չինաստանի տասնյակ գավառ-
ներում:

Կանտոնի բանվորների հերոսական ապստամբության տարեդար-
ձին տեղի ունեցավ Չինաստանի խորհուրդների առաջին համագու-
մարը: Թող Խորհրդային Միության մեր բնկերներն իմանան, վոր
միայն Կոմկուսացության Լենինյան գիծն է, վոր աշխատավորու-
թյանը տանում է դեպի նոր, լավագույն կյանք:

Թող նրանք ել ավելի խիտ համախմբվեն բայշիկների կու-
սակցության շուրջը, վորն իր ամուր ձեռքով դեկավարում է սո-
ցիալիստական շինարարությունը Խորհրդային Միության մեջ և հե-
ղափոխական կռիվները չինական գյուղում:

— Ո՞ւմ լծի տակ են գտնվում չինական գյուղացիներն ու բառրակ-
ները և ինչ չափով են շահագործվում:

— Չինական գյուղացիությունը փոքրամասն է դուրս գալու այդ գյուղ-
թյունից և լիզվել:

— Ո՞ւմ դեկավարությամբ է կռվում չին գյուղացին:

— Ի՞նչ հաջողությունների չե հասել այդ ուղղությամբ նա մինչև հի-
մա: Ի՞նչ գիտես չինական Կարմիր բանակի մասին:

— Յերբ Չինաստանը վերջնականապես կարող է ազատագրվել ոտար-
յերկրյա իմպերիալիզմից և իր սեփական տգրգռվածից:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համառոտագրություններ

Յերկար գրվածքները (հոդված, պատմվածք) համառոտելու համար
պետք է գրել միայն կյանքի, գլխավոր կետերը և բաց թողնել չերկրորդա-
կան մտքերն, անկարևոր բաները:

Որ. Յեռում է Չինաստանը:

Չինաստանում հողի խոշորագույն մասը պատկանում է կալվածատե-
րերին:

Մնացածի մեծ մասին տիրում են կուլակները:

Չրավոր գյուղացիները ամբողջությամբ կախման մեջ են կուլակից:

Չինաստանում ամենից ծանր բառրակի դրությունն է: Սրանք ամսա-
կան ստանում են 7-10 օտրլի:

Ժողովուրդը խիստ ատում է շահագործողներին:

Նրանք կռվում են իրենց ազատագրության համար և Չինաստանի վո-

րոշ վաչկերում ստեղծել են արդեն խորհուրդների իշխանություն:

1927 թիվն էր: Քաղաքացիական կռիվի ալիքները տարածվել էին լեռերի բոլոր ծայրերը: Զինական առաջին կոմունայի կարմիր բանակը կատաղի կռիվ էր մղում սպիտակ-գեներալների դեմ: Հեղափոխական բանվորությունն ու գյուղացիությունը իմ կողմից, հակահեղափոխական բուրժուազիան ու կալվածատիրությունը միուս կողմից՝ վճռական և վերջնական պայքարի էյին յեյի: Լինել-չլինելու հարցն էր վորոշվում յերկու կողմի համար էլ:

Կանտոն քաղաքն էլ սոսկումի և տագնապի որեր էր ապրում: Նա անցնում էր ձեռքից-ձեռք: Փոքրաթիվ հեղափոխական սարսիկներն առժամանակ ստիպված են լինում թողնել քաղաքն և նահանջել: Չան-Կայ-Շիի հրոսակները իմպերիալիստների բարեհաճ մասնակցությամբ մտնում են քաղաք: Նրանց հաջողվում է ձերբակալել տասնութ հեղափոխական բանվոր և գյուղացի և բռնել կոմունայի ղեկավարներին: Յեվ ահա բանալի նկուղի աղոտ լույսի տակ իրենց վերջին գրավոր հրաժեշտն են ուղղում ընկերներին:

Ահա նրանցից մեկը:

«Պանծալի ընկերներ!»

«Յես մեռնում եմ ազնիվ կերպով, ինչպես ապրեցի կարճատև կյանքիս ընթացքում: Ութ որից հետո կլրանա քսանյերկու տարիս, իսկ այս յերեկո ինձ գնդակահարելու լին: Յես չեմ ամոստում իմ կորուստը: Ցավում եմ միայն, վոր քիչ բան եմ արել հեղափոխության համար: Միայն այժմ եմ ինձ զիտակցական հեղափոխական և կուսակցական աշխատավոր համարում: Դրա համար էլ չեմ ցավում արսպիսի վախճանի համար: Չե՞ վոր լես մեռնում եմ իբրև ազնիվ կոմունիստ:

«Բոլոր դատապարտվածներս էլ շատ վաշելուչ և աշխուժ ենք պահում մոգ: Այսօր վերջին անգամ լրագիր կարգացինք: Մեր գործը շատ հաջող է: Շուտով ամբողջ Չինաստանն ազատ կշնչի, և մասնակցելու այդ աշխատանքին: Համբուրներ իմ ամենահին ընկերոջը—ժալրիկիս:

«Մնաք բարով: Կեցցե կոմունիզմը: Կեցցե Խորհրդային Զին-Պեն-Լայ

— Յերբ և ի՞նչ պայմաններում ընկավ Կանտոնի կոմունիստը:

— Ի՞նչ հեղափոխական շարժումներ յեղան և կան յիմա Չինաստանում: Կերներին (գրիբ այս մասին նամակի ձևով մոր բերանից):

...Կրակոցը վերջացավ: Ամբոխի գրոհը լեռ էր մղված: Ավտոմոբիլներին հրաման արվեց մաքրել ճանապարհը: Բայց նրանք չկարողացան առաջ շարժվել դիակների այդ հսկա լեռների միջով: Զինվորներն սկսեցին մեռածներին մի կողմ քաշել: Այդ ժամանակ իրանց համար բոլորովին անսպասելի բան պատահեց: Մեր ընկերներից հարյուր հոգուհաջողվել էր, կտուրից-կտուր անցնելով, հասնել ահա տեղը, վորի ներքև խիտ շարքերով՝ կանգնած էին անգլիական զինվորները և գեներալական բանակները:

Յեվ ահա հասավ վոխառություն ժամը:

Վերևից զինվորների գլխին ուռմբերի մի ամբողջ տարափ թափվեց: Ավտոմոբիլները հրամանատարական կազմի հետ միասին շարժվեցին յեղան: Քիչ հեռու մի ուրիշ անից նրանց վրա նորից ուռմբեր տեղացին: Ամբողջ փողոցը զինվորների դիակներով ծածկվեց:

Յես և մեր ընկերներից մեկը՝ ձեռք-ձեռքի տված՝ փախչում էյինք արյան լճեր կազմած փողոցներով՝ սալթաքելով ու ընկնելով, մինչև վոր մեզ հաջողվեց մի անկյուն հասնել: Այստեղ կանգնեցինք, վոր շունչ բաշենք: Ամբոխը նորից դանդաղ շարժվում էր, մոտենում:

Այն ժամանակ մենք փախանք հակառակ ուղղությամբ: Այստեղ փողոցները դատարկ էյին ու խաղաղ, բայց ամեն մի քայափոխում սոսկալի անակնկալներ կարող էյին մեզ սպառնալ:

Հավանական է, վոր զինվորների մեջ հաջող կերպով ուռմբեր էյին նետված: Զինվորներն ու հեղափոխականներն ընկած էյին խառնի-խուռն, ալլանդակ ու անձանաչելի՝ փշրված ավտոմոբիլների և փչացած թնդանոթների միջև:

Մի քիչ անց՝ մենք գտնվում էյինք կանաչ դաշտերում ու տեսնում ծխով պատած քաղաքը: Ուշացած պալթյունների թնդյունը դեռ հասնում էր մեր ականջին: Յես մի պահ միայն լուռ լաց չեղա խորտակված հեղափոխության համար:

Լի-Չինը քնքշորեն գրկեց ինձ:

— Մենք հաղթված ենք ժամանակավորապես, իմ քանգազին, բայց վոչ ընդմիշտ, — ասաց նա: — Մենք մի ավելնորդ դաս յեվա առանք: Վաղը հեղափոխությունը նորից կգա, ավելի ուժեղ, ավելի փորձված յեվ ավելի կուռ կարգապահ:

— Ինչո՞վ և հիմնավորված հեղափոխականի վստահությունն ապագայի նկատմամբ:

— Ի՞նչ հուշեր ունես քաղաքացիական պատերազմներից:

— Գրի՛ր «Մի գեղք քաղաքացիական կռիվներից» վերնագրով մի շա-
րագրություն՝ առաջուց կազմելով գրելիքիդ պլանը:

ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Յուզյց տուր, թե ինչ նմանություն կա գաղութային և կիսագաղութային
յերկրներում ծավալվող հեղափոխական շարժումների մեջ: Ո՞ւմ գե՞մ են ուղ-
ղված այդ շարժումները և ինչ նպատակով:

Քաղաքի վրա ցույց տուր Չինաստանի: Քանի՞ միլիոն ժողովուրդ ու-
նի, ի՞նչ կարգեր են տիրում աշխարհ: Առանձնացրո՞ւ չինական ակերբաու-
րիայի աշն մասերը, վերակոչ բանվորագյուղացիական իշխանություն և
հատուկություն:

— Վորն է այդ շարժումների վերջնական նպատակն ամեն ուր:

Զ. ՀԵՆԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՅԵՎ ՏՈՆԵՐԸ

73. ԿՈՍԻՆՏԵՐՆ

Առաջին ինտերնացիոնալը հիմնվեց 1864 թ. Կարլ Մարքսի գե-
կավարությամբ: Առաջին ինտերնացիոնալը հիմք դրեց բանվորու-
թյան միջազգային կազմակերպությանն, փորձադի սրանք նա-
խապատրաստվեց հեղափոխական ճնշում գործ դնելու կապիտալի
դեմ: Առաջին ինտերնացիոնալը ցրվեց 1872 թ. Պարիզի կոմունայի
պարտությունից և ամբողջ բանով ըստ ինչ շարժման ջլատումից հետո:

1889 թ. բոլոր յերկրների սոցիալիստական կուսակցություն-
ների համագումարում կազմակերպվեց 2-րդ ինտերնացիոնալը: 2-րդ
Ինտերնացիոնալն առաջ հեղափոխական էր, սակայն համաշխարհ-
յին պատերազմի ժամանակ նրա առաջնորդների մեծ մասը դավա-
ճանեց բանվոր դասակարգին: 2-րդ Ինտերնացիոնալը բուրժուազիայի
հետ ձեռք ձեռքի տված պաշտպանեց պատերազմը: Այժմ 2-րդ
Ինտերնացիոնալը միջազգային կապիտալի հետ արանք և դարձել և
ամեն կերպ աշխատում է բանվորության լիակատար բուրժու-
ազիայի դեմ կռվի յերկրացի:

Միայն Հոկտեմբերից հետո 1919 թ. Մոսկվայում կալացավ
զանազան յերկրների հեղափոխական սոցիալիստների համագումարը:
Դա 3-րդ կոմունիստական Ինտերնացիոնալի առաջին համագումարն
էր:

Կոմիսներնի կազմակերպումը դեկավարում էր Վ. Ի. Լենինը:
Մեր հին փորձված բալլընիկյան կուսակցությունը լեղել է և
կմա իրրև կոմիսներնի հիմնական կորիզը:

1919 թվին կոմկուսի անդամների թիվը բոլոր կապիտալիս-
տական յերկրներում գնալով աճում է:

Կոմիսներնը միացնում է նաև Արևելյան Գաղութային և կի-
սագաղութային յերկրների հեղափոխական բանվորներին:

Կոմիսներնը՝ հեղափոխական բանվորների համաշխարհային
բալլընիկյան կոմունիստական կազմակերպությունն է: Կազմակերպ-
վելով Լենինի գեկավարության տակ, Կոմիսներնը, ինչպես և մեր
Կոմկուսը, գործելու յե Մարքսի և Լենինի ումունքի հիման վրա:

Կոմիսներնը ձգտում է, վոր բոլոր կապիտալիստական յերկր-
ներում պրոլետարիատն իր ձեռքը վերցնի իշխանությունը և պրո-
լետարական դիկտատուրալի պայմաններում սոցիալիզմ կառուցի:

ՀԱՏՎԷԾ «ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՄԱՆԻՖԵՍՏ»-ԻՑ

«Կոմունիստներն իրենց հայաքներն ու մտադրությունները
չեն թաղցնում: Նրանք բացեիբաց հայտարարում են, վոր իրենց
նպատակներն կհասնեն մինչև հիմա յեղած բոլոր հասարակարգերի
բռնի խորտակման միջոցով միայն: Թող տիրող դասակարգերը զոդան
կոմունիստական հեղափոխության առջև: Պրոլետարները վոչինչ
չունեն զրանում կորցնելու՝ բացի իրենց շղթաներից: Նրանք մի
աշխարհ ձեռք կրերեն:

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք:

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այս հատվածից առանձնացրու մի շարք լուգունգներ և գրի՛ր տետրա-
կումդ:

Փ ա կ ա գ ի ծ

1. Յերբ տվյալ բառը կամ ասույթը չի կազմում խոսքի մի մասը ու
կատարում է մի միայն բացատրողի կամ մեկնաբանողի դեր, — ապա այդ-
պիսի բառը կամ ասույթը գրվում է փակագծի () մեջ ու արտասանվում
ցածր ձայնով, արագ ու միապաղաղ: Փակագծի փոխարեն շատ անգամ ասող
(*) են գնում և եջի տակ տեղավորում այն, ինչ վոր պիտի զրվեր փակա-
գծի մեջ:

Կարգն հետևյալ խոսքերը

ա) Այսորվա պես հիշում եմ, թե ինչպես նրա տղաները (հարևան
Պետրոսն ունեն չորս տղա) հեծնում էին ամեն մեկը մի ձի և քշում գեպի
գալտերը:

բ) Հը, հոգնեցիր ընկ. Կիմիկ (Կարեկին Պետրոսյանի անունն է)
Ինքդ կազմիր փակագիծ ունեցող խոսքեր:

74. ՀԱՍ. ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համկոմունիստական (բ) կուս. առաջ է լեկել խմբերիաշխատ. դարաշրջանում, բուրժուազիայի, ցարական ինքնակալության, բոլոր տեսակի մանր բուրժուական կուսակցությունների և իր ներսում առաջացած բազմաթիվ թերությունների դեմ վարած պայքարում:

Նա կոփվել ու գաղափարակվել է Լենինի՝ պրոլետարիատի այդ մեծագույն առաջնորդի ղեկավարությամբ և դարձել այժմ միջազգային հեղափոխական պրոլետարիատի առաջավոր ջոկատը:

— Հենվելով իր անցյալի հեղափոխական փորձառությունների և կատարած նվաճումների վրա՝ Կոմունիստական Խոտերնացիոնալի ղեկավարող ջոկատը՝ Համկոմ(բ) կուսը հպարտությամբ կարող է ասել, Վոր իր ղեկավարությամբ ԽՍՀՄ պրոլետարիատն այսօր ավարտում է ամենակարեւոր և ամենադժվարին գործը, հաջողությամբ—նիսիք դնելով սոցիալիստական նոր շենքի:

— Համկոմունիստն այդ շենքը կառուցում է, նա կկառուցի այդ շենքը, նա կավարտի [սոցիալիզմի գործը, վորովհետեւ նա կուրված բայրեկիկների, լենինիստների կուսակցությունն է, վոր սուվոր է արդեն պայքարելու ընդդեմ դժվարությունների և հաղթահարելու այդպիսիները, վորովհետեւ նրա հետ է պրոլետարիատն և չքավոր գյուղացիության դաշինքը՝ գյուղացիության հիմնական մասը:

սալի միջակի հետ՝ լերկրի ներսում և հասունացող պրոլետարական հեղափոխության համակրանքն ու աջակցությունը համախառն աշխարհում:

Համկոմունիստի ղեկավարող շաբը լենինյան բալլշիվիկների Կենտրոնական Կոմիտեն է:

Համկոմունիստի գլխավոր քարտուղարն ընկ. Ստալինն է, վոր Լենինի մահվանից հետո անշեղորեն առաջնորդում է ԽՍՀՄ պրոլետարիատին դեպի սոցիալիզմ:

Համկոմունիստը կոմունիստական ինտերնացիոնալի առաջավոր ջոկատն է, վորի վերջնական նպատակն է համաշխարհային կոմունիզմ:

ՍՏԱԼԻՆ

Այսօր Ստալինի մասին գրում է ամբողջ աշխարհը, քիչ չէ գրվելու նաև առաջիկայում: Այլ կերպ լինել չի կարող: Մի մարդու մասին, վոր ապրել է 50 տարի, վորից 30 տարին անց է կացրել հեղափոխական կռիվներում և ներկայումս կանգնած է ամբողջ աշխարհի կոմունիստական շարժման գլուխը, հարկավ կգրեն և կգրեն գանազան կերպ՝ թշնամիներն ստեղծությամբ, բարեկամները սիրով:

Սերգո Որջոնիկիձե

— Պայքարի ինչ ճանապարհ է անցել բալլշիվիկների կուսակցությունը և համ դեմ:

— Ո՞վ է ղեկավարում պրոլետարական դիկտատուրան և ինչպես:

— Ո՞վ է Համկոմունիստի գլխավոր քարտուղարը:

— Ինչո՞ւ չէ նա համարվում Լենինի աներեր և հաստատուն աշակերտ:

75. ՊՐՈՓԻՆՏԵՐՆ

(Պրոֆեսիոնալ միությունների ինտերնացիոնալ)

Պրոֆինտերնը միջազգային կազմակերպություն է այն հեղափոխական արհմիությունների, վորոնք վճռական պայքար են մղում կապիտալի և նրա լավեյների դեմ:

Սկզբում այդ ինտերնացիոնալի մեջ էլին գտնվում միայն Խ. Միության բռնվորները և ուրիշ լերկրների բանվորների ջնչին մասը: Մյուս լերկրներում արհմիությունները դեռ գտնվում էին սոցիալ-դավաճանների ազդեցության տակ, վորովհետեւ ի՞նչ կամ գեղին ինտերնացիոնալին էլին պատկանում: Դժբախտաբար դեռ մինչև այժմ էլ վոչ բոլոր բանվորները ճանաչել են դավաճան առաջնորդ-

ների իսկական դեմքը: Այդ պատճառով, կարմիր արհմիությունները իստերնացիոնալ ինդիքն են՝ մի կողմից կոմիտե բուրժուազիալիզմ, մյուս կողմից՝ պատռել սոցիալ-դափաճանների զիջակը և բանվորներին ներգրավել կարմիր Պրոֆինտերնի շարքերը:

Պրոֆինտերն ամեն տեղ իր շուրջն է համախմբում ակտիվ հեղափոխական բանվորներին և կազմակերպում նրանց արհմիությունների մեջ: Այս հեղափոխական արհմիություններն իրենց ներկայացուցիչներն ունեն Պրոֆինտերնում: Պրոֆինտերնի կողմնակիցներն ամեն տեղ իրենց միության մեջ, իբրև հեղափոխական ուղիների ակտիվ ազիտացիա և պրոպագանդ են մղում, վերաբերվելով միության անդամ բոլոր բանվորները դառնան կարմիր իստերնացիոնալի հետևորդներ: Այժմ արդեն չկա վոչ մի լեքկիրը, վորտեղ Պրոֆինտերնը բազմաթիվ հետևորդներ չունենա:

Բոլոր սկզբունքային և գործնական ինդիքները վորոշում են հեղափոխական արհմիությունների միջազգային համագումարը: Մինչև հիմա լեքկու աշդիսի համագումար են տեղի ունեցել, վորին մասնակցել են բոլոր լեքկիրներից պատգամավորներ: Պրոֆինտերնի կենտրոնից բացի, վոր գտնվում է Մոսկվայում, կան բազմաթիվ բյուրոներ, վորոնք գտնվում են զանազան լեքկրներում՝ գործը տեղերում ղեկավարելու համար:

Պրոֆինտերնը քանի գնում, ծավալվում է: Յեվ հեռու չէ այն ուր, լեքկ բոլոր աշխատավորները նրա զրոշի տակ կանցնեն:

— Ինչպես կազմվեց և ինչ դեր ունի Պրոֆինտերնը:

— Ինչպես 2-րդ իստերնացիոնալի հետևորդները կոչվում են «Սոցիալ-դափաճան»:

լակել—ծառա (ճաշարանի, հյուրանոցի և այլն), ստրուկ, կույր կողմնակից:
զիմակ—մասկա (վորով դեմքն են ծածկում), կեղծութուն:
ներգրավել—ներս գրավել:
ակտիվ—գործոն, գործունյա, լավ լեռանդով աշխատող:
ուպոլիցիա—ընդդիմադիր, ընդհանուր գծին հակառակ գնացող:
հետևվորդ—կողմնակից:

76. ՄԱՐՏԻ 18-Ը ՊԱՐԻՉԻ ԿՈՄՈՆԱՅԻ ՅԵՎ ՄՈՊՐԻ ՈՐԸ

Մարտի 18-ը հանդիսանում է Պարիզի Կոմունայի, պատմության մեջ առաջին բանվորական կառավարության հիշատակի ուր:

Պարիզի Կոմունան իր գոյությունը պահպանեց բնդամենը 72 ուր: Սակայն, չնայած իր կարճ ժամանակյա գոյությանը, «Կոմունան» ամենազգաբարին պաշտաններում իրագործեց խոշոր պատմական նշանակութուն ունեցող մի շարք հեղափոխական ինդիքներ...

Պարիզի Կոմունայի գոյությունը կարճ լեղավ այն պատճառով, վոր նա գործեց մի շարք աշդիսի սխալներ, վորոնցից ոգտը վեցին նրա անհամեմատ ուժեղ և կատաղի լիշամիները՝ հանձինս Ֆրանսիական բուրժուազիայի ստոր պարագլուխների, Տիերի և Գալիֆեյի:

Պարիզի Կոմունան ավելորդ մեղմութուն և փափկանկատութուն ցույց տվեց բուրժուազիայի հանդեպ. նա չոգտագործեց Ֆրանսիական բանկերի զրամական միջոցները, չնայած իր ունեցած մեծ կարիքին: Մյուս կողմից, բանվոր դասակարգն իր դասակարգային կազմակերպությամբ և զիտակցությամբ դեռ շատ թույլ էր, և չստանալով ժամանակին ողնություն դափառից՝ տառալից:

Սակայն Պարիզի Կոմունայի դրոշը չնկավ, այլ միայն ժամանակավորապես թեքվեց, վորպեսզի ապագայում բարձրանանոր ուժով և հաստատվի վերջնականապես լեքկրադնդի մեկ վեցերորդ մասի վրա, մեր մեծ Խորհրդային Միության մեջ:

Այդպիսով, Պարիզի Կոմունան մեր հաղթական Հոկտեմբերի նախատիպն է: Պարիզի Կոմունան կատարեց իր մեծ պատմական ծառայությունը, քանի վոր ԽՍՀՄ պրոլետարիատը՝ լենինյան կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ, զգուշանալով նրա կատարած սխալներից՝ հասավ հաղթական Հոկտեմբերին:

Այժմ Խորհրդային Միության պրոլետարիատը և աշխատավոր գյուղացիությունը հիմք են դնում ապագա սոցիալիստական — կոմունիստական հասարակարգին: Խորհրդային Միության մեջ ծավալվում է մարդկության պատմության մեջ գեռ չտեսնված մի շինարարութուն: Այդ շինարարության հաջողությունները բնականա-

բար առաջ են բերում համաշխարհային բուրժուազիայի կատաղի տառելութունը դեպի բոլոր աշխատավորների հայրենիքը:

Որեցոր ուժեղանում է հակախորհրդային կամպանիան բուրժուական լերկներում, հնարվում են նորանոր բամբասանքներ և կեղծիքներ: Միաժամանակ կապիտալը հարձակման է գիծում բանվոր զստակարգի դեմ:

Ամբողջ աշխարհի աշխատավորական մասսաների հեղափոխական շարժումները, քաղաքական և տնտեսական գործադուլների ալիքն սպառնում են կապիտալիստական աշխարհի գոյութունը: Անխուսափելի համաշխարհային հաղթական պրոլետարական հեղափոխութունը կանխելու համար՝ կապիտալի բոլոր լերկներում կատաղել են ժամանակակից տիեզերքը և գալիֆները, վորոնք պատաստվում են իՍՋՄ գահիճները դառնալով:

Մակայն Պարիզի թնգանոթների վորոտը զարթեցրել է ամբողջ աշխարհի պրոլետարիատին և գյուղացիութուն: Ահա թե ինչու «կոմունայի» գործը չի մեռել, նա դեռ կենդանի յե միլիոնների սրտում: Պարիզի կոմունարների գրոշակը գտնվում է ամուր ձեռքերում, և աշխարհում վոչ մի ուժ չի կարող խել ախ պրոլետարիատի և նրա մեծ շտաբ՝ կոմիստերների ձեռքից:

Հավերժացնելով Պարիզի ընկած կոմունարների հիշատակը, հավերժացնելով ալսուր և՛ ախ հեղափոխականներին, վորոնք հեծում են կապիտալի բանտերում, ամբողջ աշխարհի պրոլետարները և բոլոր ազնիվ աշխատավորները, համակրելով նրանց մեծ գործին, մանում են սպիտակ տերրորի դեմ համաշխարհային կազմակերպութուն՝ ՄՈՊՐ-ի շարքերը:

Բոլորդ դեպի ՄՈՊՐ-ի շարքերը:

Կեցցե՛ք բոլոր աշխատավորների և բոլոր ճնշվածների միջազգային համերաշխութունը:

Ի՞նչ կազմակերպութուն է ՄՈՊՐ-ը և ի՞նչ նպատակներ է հետապնդում:

Ի՞նչու ՄՈՊՐ-ի որը կապված է Պարիզի կոմունայի որվա տոնակատարութուն հետ:

ԻՍՋՄ-ի՝ պրոլետարիատը և աշխատավոր գյուղացիութունը ի՞նչպես են պայքարում ա՛յժմ կոմունայի ավանդները և ոգնում հեղափոխականներին:

Ձեզ մոտ կա՞ ՄՈՊՐ-ի բջիջ: Ի՞նչ է անում նա կապիտալի լծի տակ տառապող մարտիկներին ոգնելու գործում:

ԱՌԱՋԱՆԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Իրի՛ր մի հոգված ձեզ մոտ չեղած ՄՈՊՐ-ի բջիջի աշխատանքների մասին և հանձնի՛ր այդ ձեռ պատի թերթին:

Ճրանսիական մեծ հեղափոխության 100-ամյակի հիշատակին, 1889 թվականին, 2-րդ Ինտերնացիոնալի անդրանիկ համագումարում սահմանվեց մայիսի 1-ի տոներ: Դա բանվոր զստակարգի համերաշխության միջազգային տոնն է, դա նրա ուժերի հաշվառման ու նրա նվաճումների գումարի հարգարեցման օրն է: Միջազգային պրոլետարիատն այդ օրն առաջադրում է 8-ժամյա աշխատանքի օր և մշտական գորարանականների վերացում: Միայն Խորհրդային Ռուսաստանում մայիսի 1-ը դարձավ գուտ պրոլետարական նշանակությամբ տոն: Այդ օրը Խորհրդային Միության բոլոր պրոլետարները ցուցադրում են լրենց համերաշխությունն ամբողջ աշխարհի բանվորության և բոլոր ճնշված ժողովուրդների հետ: Այդ օրը համարվում է աշխատանքի ազատագրման տոն, յերբ բանվորները և գյուղացի աշխատավորութունն իրենց կամքն են վճռականորեն հայտարարում՝ կավելու կապիտալիստական հասարակարգի և իմպերիալիստական քաղաքականության դեմ և ցուցադրում են միասնական կոլեկտիվ կամք՝ դեպի կոմունիզմ՝ տանող նպատակների իրականացման համար:

Վճրտեղ և ի՞նչ պայմաններում է ծագել մայիսի 1-ի տոնը:

Ի՞նչ լողունդների տակ է տոնվում և ի՞նչ նպատակներ է հետապնդում մայիսիկյան տոնը մեզ մոտ և կապիտալիստական լերկներում:

78. ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՐԸ—ՄԱՐՏԻ 8-Ը

Կանանց միջազգային օրը սահմանվել է կին սոցիալիստների միջազգային 2-րդ կոնֆերենցիայում, Կոպենհագենում, 1910 թվին: Աշխատավոր կանանց շրջանում մեր աշխատանքների խնդիրները Վ. Ի. Լենինը հետևյալ ձևով է պատկերում. «Մասսաներին չի կարելի քաղաքականության մեջ քաշել առանց կանանց ևս ադ քաղաքականության մեջ առնելու, բանի վոր մարդկային ցեղի կեպ՝ կին հատվածը կապիտալիզմի շրջանում կեղեքված է կրկնակի:

Բանվորուհին և գեղջկուհին շահագործված են կապիտալիզմից և բացի դրանից, նրանք՝ ու յնիսկ ամենադեմոկրատական բուրժուական հանրապետություններում անգամ մեռում են ամենից առաջ անիրավահավասար, վորովհետև օրենքը նրանց չի տալիս տղամարդկանց հախափար իրավունք, յերկրորդ—վոր պիտավորն է նրանք

մում են «ընտանեկան ստրկութեան մեջ», տարիներ շարունակ կապված լինելով ամենամանր, ամենասե, ամենածանր, մարդուն ամենից շատ բթացնող խոհանոցային աշխատանքով և ընդհանրապես առանձին տնային տնտեսությունում: Մարտի ութը պիտի ոգնի «կնոջ քաշել քաղաքականության մեջ», չեզոքացնելով խեթ հալացքը հանգեպ կինը: Մեր կուսակցությունն այդ տեսակետից խոչըր կուլտուր-քաղաքական աշխատանք է կատարում: Մարտի 8-ն այդ աշխատանքի ստուգատեսի որն է:

Վերոհիշյալը վորոշում է նաև մարտի 8-ի գործնական խնդիրները՝ 1) կին բանվորուհիներին և գեղջկուհիներին բացատրել կուսակցության առաջադրած խնդիրները և համախմբել նրանց այդ հարցերի շուրջը, 2) տեղական կուսակցական և պրոֆեսիոնալ կազմակերպությունների աշխատանքների ստուգումն կանանց կուսակցության, հասարակական աշխատանքների մեջ քաշելու, նրանց առաջ քաշելու խորհրդային կուսակցական և կոոպերատիվ աշխատանքների ասպարեզը, նրանց դեկավար աշխատանքների գիւրքերը հանձնելը, 3) սովորաբար այդ օրվանն են զուգակցվում կուլտուրական հիմնարկների կազմակերպումները, վոր գործնականում նրպասում են կնոջ ազատագրվելու «ընտանեկան ստրկությունից», բաց են անում սեզանտաներ, լվացքատներ, մանկական մսուրներ, հրապարակներ և այլն: Միաժամանակ պիտի ստուգվեն այն ձեռնարկումների պաշտպանությունը, վոր հետապնդում են բանվորուհու աշխատանքի լավացումը, նրանց վորակավորման բարձրացումը և նշում են այդ ուղղությամբ նորանոր նվաճումներ: Վերջապես պայքար հանուն ամբողջ աշխարհի կանանց ազատագրման, մի պայքար, վոր տարվում է կոմիտեերնի դրոշակի տակ:

79. ՄԻՋԱՉԳԱՅԻՆ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹՅԱՆ ՈՐԸ

Միջազգային պատանեկության որն ամեն տարի տոնելու վորոշումն ընդունվել է Բեռնի (Շվեյցարիայի) լերիտասարդական միջազգային սոցիալիստական համագումարում 1905 թ.: Իսկ 1919 թ. Բեռլինում կայացած լերիտասարդության համագումարում՝ 3-րդ համունիստական Ինտերնացիոնալին միանալու վորոշման հետ միասին սահմանվեց՝ միջազգային պատանեկության որ համարել սեպտեմբերի առաջին կիրակին: Առաջին միջազգային օրը կազմակերպվեց իմպերիալիստական կռվի տաք ժամանակը և չնայած անբարենաջող պայմաններին, նա անսկասկած չանցավ: Յուլյեթ

կազմակերպվեցին Շվեյցարիայում, Գանիայում, Նորվեգիայում, Հոլանդիայում, Գերմանիայում, Ռումինիայում, Պորտուգալիայում և Ամերիկայում: Այնուհետև 1916, 1917 թ.թ. պատանեկական օրերն անցան պատերազմի դեմ պայքար մղելու դրոշակի տակ: Ռուսաստանում պատանեկական օրը՝ 1917 թ. անցավ «Իշխանությունը խորհուրդներին» նշանաբանով: Հետագայում այդ օրն անցնում է «Աջակցություն խորհուրդներին և բանվոր լերիտասարդության միջազգային համերաշխությունը կապիտալի դեմ կռվելու մեջ» լոգունգով:

- Յերբ սահմանվեց միջազգային լերիտասարդության տոնը:
- Խնչպես և ինչ լողունգներով և տոնվում այդ տոնը ԽՍՀՄ-ում և ինչ լողունգներով կապիտալիստական լերիտներում:
- Խնչպես անցկացրելք այս տոնն այս տարի ձեր շրջանում:

80. ԿԱՐԼ ԼԵԲԿՆԵԻՏ

Կարլ Լեբկնեխտը հռչակավոր Վլիհելմ Լեբկնեխտի վորդին է: Նրա հայրը՝ Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության, հիմնադիրն ու դերմանական պրոլետարիատի առաջնորդն էր:

Դեռ մանուկ հասակից Կարլը սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունից վերցնում է այն բոլորը ինչ առողջ էր: Կարլը մեկն էր այն քչերից, վորոնք հատուկ ուշադրություն դարձրին լերիտասարդության շարժման վրա և վորոնք իմպերիալիստական պատերազմի վտանգները պարզ տեսնում էին:

Նա ստեղծեց լերիտ-բանվորների կազմակերպությունը, վորի նպատակն էր սոցիալիզմի վոգով դաստիարակել լերիտասարդությունը և սոցիալիզմի համար Վոլդներին նոր կադրեր տալ: Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունն արգելեց՝ լերիտասարդության մեջ հակաիմպերիալիստական ագիտացիա մղել, իբր թե իշխանության հետ բաղխում ունենալուց խուսափելու համար: Սակայն Լեբկնեխտը զիտակցում էր այս «սկզբունքային առարկության» ամբողջ կեղծիքը: Նա տեսնում էր, վոր միայն դաստիարակության բան չի դուրս գա, վոր պրոլետ-լերիտասարդությունը միլիտարիզմի դեմ առանձնապես պիտի հեղափոխականացվի: Նա գիտեր, վոր միլիտարիզմը կապիտալիզմի հետ միասին միայն պրոլետարական հեղափոխության միջոցով պիտի խորտակել, վոր մեղիտարիզմից ազատագրվելը պրոլետարական ազատամարտի մի մասն է:

Սոցիալ-դեմոկրատ առաջնորդները նրան չհասկացան: Սակայն կայսերական կառավարութիւնը նրան լավ հասկացավ, դրա համար ել նրան բանտ նետեց: Բանտից նա ազատվեց, յերբ ռախստագի պատգամավոր ընտրվեց:

Լիբէրալները միշտ յերիտշարժման հնոցում է մնում: «Յերիտ-ինտերնացիոնալ» թերթին միշտ հոգւածներ է նույնիսկ 16 թվին յերիտասարդութեան ցույցի գլուխն է անցնում: Նա շուտով նորից է ձերբակալուում և մնում է բանտում մինչև գերմանական հեղա-փոխութեան բռնկումը՝ 18 թվին:

18 թվի հեղափոխութեանը կայսրին գահընկեց է անում: Սա-կայն կայսերական կառավարութեանը փոխարինում են սոցիալ-դե-մոկրատները, կապիտալի այդ լակեյները:

Բանվորները ազատում են Լիբէրալներին բանտից, նա ձեռք է զարկում Սպարտակային Միութեան կազմակերպմանը՝ գերմանական կոմկուսի մեջ և թափով մասնակցում է գերմանական պրոլետարա-կան հեղափոխութեան նախապատրաստման:

19 թվին ամբողջ Գերմանիայում բռնկվում են բանվորական ապստամբութեաններ: Հունվարի 15-ին Լիբէրալները հաղթող բուր-ժուազիայի ձեռքով գաղանաբար սպանվում է: Ինչ վոր չարեց կայսերական կառավարութեանը, արին սոցիալ-դեմոկրատները:

Ո՞վ է յերիտշարժման հիմնադիրը (պատմիք նրա կենսագրութեանը):
Ինչո՞ւ ձնշվեց գերմանական հեղափոխութեանը.

Ի՞նչ գեր ունի կոմյերիտմիութեանը համաշխարհային պրոլետարա-կան հեղափոխութեան մեջ:

հոյակապոր մեծ անուն ունեցող, հայտնի	ազատամարտ — կռիվ ազատութեան համար.
կադր—հիմնական կազմ:	ռախստագ—գերմանական պարլա- մենտ.
խուռափել—փախչել, մի կողմ քաշ- վել.	ձերբակալել—բռնել.
առարկութուն—հակառակ խոսել.	բռնկվել—հանկարծ վառվել.
	գահնկեց անել—թախտից դցել.

ՈՐԻՆԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ԱՌԱՋԱՒՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Դ Բ Ծ (—)

1. Կենսագրութեան մեջ գիծն ինքնուրույն գիր չունի. այն փոխարի-նում կամ ուղեկցում է վորեւէ այլ նշանի:

2. Փակագծի համար բերած առաջին որինակը կարելի չի գրել և այս-

պես. «այսորքն այն հիշում եմ, թե ինչպես նրա տղաները—հարեան Պեա-րոսն ունեւ չորս տղա—հեծնում ելին ամեն մեկը մի ձի ու քշում գեպի դաշտերը: Այս դեպքում, ուրեմն դիժը փակագծի դերն է կատարում:

3. Միջանկյալ ասութեանի ստորակետին վերաբերող մի որինակը կա-րելի չի գրել և այսպես. «վողորմած հոգի հայրս,—ասումած նրա հոգին լու-սավորի,—վոչ-վոքի թույլ չեւ տալիս ամուսնանալ»: Այստեղ գիծն ուղե-կցում է ստորակետին:

4. Կրճատ բառերի կամ ասութեանի բուժին վերաբերող որինակը կա-րելի չի գրել և այսպես: «Կաղակները թնդանութային կրակ բաց արին, իսկ թիչ հետո—պուլիմյոտի կրակ» —Այստեղ գիծը հանդես է գալիս բուժի փո-խարեն:

5. Ինքզ կազմիւր մի բանի նման խոսքեր:

81. ԴՈՒՔ ՄԻԼԻՈՆԱՎՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ՈՒՆԵՔ ԱՄԲՈՂՁ ԱՇԽԱՐՀՈՒՍ

(Կալիֆորնիայի մի լվացարարուհու նամակն րնկ. Ստալինին)

ԽՍՀՄ, Մոսկվա, Կրեմլ, Ի. Ստալինին. 27 հունվարի 1930 թ.
Լուս-Անջելոս, Կալիֆորնիա:

Թանգագին ընկեր, ուղարկում եմ ձեզ 100 դոլար ձեր հայե-ցողութեամբ ծախսելու խորհուրդների կարիքների վրա: Բանվոր-ների լեռիկին աշխարհի ապագան կառուցելով՝ դրամի կարիք է զգում: Այս իմ ոգնութեանն է ուժերիս ներածին չափ: Յես որա-վարձով լվացարար բանվորուհի յեմ, զրկել եմ ինձ ամեն ինչից, ապրել եմ և ապրում եմ աղքատ, հնամաշ շորեր եմ հագնում, աշ-խատում եմ որական 12-16 ժամ, տոն ու արձակուրդ չգիտեմ, մի խոսքով անցել եմ «անընդհատ աշխատանքի» և անհ հաջողվեց մի բան հավաքել նաև հարազատ բանվորական ԽՍՀՄ համար: Ձեր թշնամիները դեռ ևս վտանգութեաններ են անում և աշխատում են բոլոր ուժերով վարկաբեկել ձեզ: Այս նամակը ցույց տվեք նրանց և ասացեք, վոր աշխարհում կան միլիոնավոր մարդիկ, վորոնք հա-վատում են ձեզ, ձեր յերկրին և կոմկուսակցութեանը և ուրախ են պաշտպանելու ձեզ մինչև իրենց վերջին ուժերը: Մենք ընտանի-քով յերեք հոգի ենք՝ ամուսինս վորդիս և յես: Մենք ԽՍՀՄ-ից ա-վելի լավ խոսակցութեան նյութ չունենք, դուք բանվոր դասակար-գի հենարանն եք, բոլոր այն լավերի հույսը, վոր ապրում ու շքն-չում են անիծյալ ստրկութեան ճիրաններում: Մենք ձեզ ուղարկում ենք մեր ամենաջերմ վողջուհիները:

Ամբողջ Խորհրդային Սոցիալիստական հանրապետութեանների Միութեանը նվիրված՝ ձեր, Վալենտինա Ալեքսանդրովնա Ուլյանա:

Ընկ. Ստալինը Ուլմարին պատասխանեց շնորհակալությամբ
Դրամը հանձնված և Մոսկվայի «Տրյոխգորնայա մանուֆակտուրա»
գործարանի բանվորուհիների մանկական մսուրին:

Ի՞նչ տրամադրություններ և զրկած և ի՞նչ զգացմունքներ և արտահայ-
տում լվացարարուհու նամակը հանդիպ խ. Միության, Ինչիցն և բղխում
կապիտալի լծի տակ տառապող աշխատավորության այդ զգացումը:
Նորհուրդների Միության կողմից դեպի նրանց ցույց տված ի՞նչ վերաբեր-
մունքից և ծագում այդ:

— Ի՞նչ նշանակություն ունի միջազգային պրոլետարիատի և աշխա-
տավորության համակրանքը հեղափոխության հաղթանակի և մեր չեղկում
կառուցվող սոցիալիզմի համար:

— Քարտեզի վրա ցույց տալ Կալիֆորնիան. մեծ տիրապետության
տակ և գտնվում և ինչ կարգեր են իշխում այնտեղ:

ԱՌԱՋԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համառոտագրիր տետրակումդ հետևյալ խնդիրները

1. Բանվոր դասակարգի պայքարը Արևմուտքում և նրա նպատակը:
2. Գաղութային և կիսագաղութային ժողովուրդների պայքարը արտա-
քին և ներքին թշնամիների դեմ և այդ պայքարի վերջնական նպատակը:
3. Պայքարող այս յերկու ուժերի փոխհարաբերությունը և պայքարի
ուղիները:
4. Կոմինտերնի և խ. Միության դերն ու նշանակությունն այդ պայ-
քարի համար:

82 ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼ

Յեղիբ, ում կյանքը անիծել է,
ով ճորտ և, մերկ է և ստրուկ
Արդեն վառվում են մեր սրտերը,
արդեն կովի ենք ձենք ձգտում:
Այս հին աշխարհը կփորենք մենք
մինչ հի քերը և հետո
մեր նոր աշխարհը կշինենք մենք,
ուր վոչ ստրուկ կա, վոչ դժգոհ:

Սա չե վերջին կոիվը
և պայքարը մեր մեծ.
Ինտերնացիոնալը
աշխարհը կփրկե:

Վոչվոր չի տա մեր փրկությունը,—
վոչ խենթ հերոսը, վոչ արքան,
մենք պետք է մեր ազատությունը
կռենք ձեռքով մեր սեփական:
Վորպեսզի շուտ փշրենք մեր լուծը
և յետ խլենք վոզ ճողերը մեր, —
խփենք մուրճերը, տաք մեր ուժը,
բռնի լերկավը տաք է գեռ:

Սա չե վերջին կոիվը
և պայքարը մեր մեծ.
Ինտերնացիոնալը
աշխարհը կփրկե:

ԳՐՈՇՆԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հ Ա Ս Ե

Հասցեն գրում են այսպես.

Ծրարի վրա, վերևը դժի մեջտեղում, գրվում է այն քաղաքի, գյուղի կամ կայարանի անունը, վերտեղ ապրում է նամակն ստացողը:

Տակը գրվում է գավառի կամ շրջանի անունը: Մեծ քաղաքների նկատմամբ շրջանն ու գավառը կարելի է չկա հիշել:

Այնուհետև գրվում է փողոցը և տան համարը կամ հիմնարկը: Փոքր գյուղերի նկատմամբ կարելի է չկա այդ անելու:

Տակը գրվում է ստացողի անուն—ազգանունը:

Պատվիրած նամակի դեպքում այս բոլորին ավելանում է հետևյալը՝ վերը, ծրարի անկյունում գրվում է «պատվիրված»: Ծրարի ցածումը, նամակ ստացողի անուն—ազգանունի տակ գրվում է նամակ ուղարկողի հասցեն (անուն, ազգանունը, գյուղ կամ քաղաքը, փողոցը և տան համարը):

Փակիկ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԳԱՎԱՌ

«Կարմիր Մայիս» կոլեկտիվ

Վարդան Շիրակյանին

ՄԱՐԿԱ

Թիֆլիս ՄԱՐԿԱ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱԼԱՏ

Խորաուծառի միության բարտուղար,

Վարդգես Միքայելյանին

Պատվիրված

Լենինական

ՄԱՐԿԱ

ՓՈՂՈՑ 27. ՏՈՒՆ 39

Արգար Հովհաննիսյանին

Թորգոմ Վարդանյանից,

Յերևան, Ամիրջան, 58

ԼԻԱԶՈՐԱԳԻՐ

Լիազորագրի մեջ ցույց է տրվում՝

1. Այն անձի անունը և ազգանունը, վերին լիազորում են:
2. Ի՞նչ է լիազորվում:
3. Ո՞վ է լիազորում և նրա ստորագրությունը, ժամանակն ու տեղը սովորական կարգով:
4. Վերջում ավելացնում է, թե ով է ստորագրությունը վավերացրել: Ծանոթ. — Ստորագրությունը կտրոզ է վավերացնել հիմնարկի վարիչը կամ քարտուղարը, գյուղ-խորհուրդի նախագահը կամ քարտուղարը կնիքի դրոշմամբ:

Լիազորագիր

Լիազորում եմ կոլեկտիվի անդամ ընկ. Բարկեն Մինասյանին՝ գյուղ-աբխուց ստանալ 250 կիլո սերմացու վիկը «Կարմիր Հովիտ» կոլեկտիվի կարիքներին համար:

ԿՆԻՔ

«Կարմիր Հովիտ» կոլեկտիվի
նախագահ՝ ՍՈՒՐԵՆ ԹԱՌԻՆՅԱՆ

1930 թ. 15 ապրիլի

Ստացական

Երազեկից ինչպիսիք ստացա 115 որինակ
«Մաճկալ» թերթի Թալինի շրջապատում
կոմի նախագահ ընկ. Ասլան Գևորգյանին
հանձնելու համար:

Մասնատարի խնդիրով

ԳՈՒՐԳԵՆ ԶՈՓԻԿՅԱՆ

30 սեպտեմբեր 1930 թ.

ԴԻՄՈՒՄ

Դիմում գրում են այսպես.

1. Նախ վերևում. ձախ կողմը մեծատառով գրվում է այն հիմնարկի
կամ անձի անունը, վերին տրվում է դիմումը:
2. Նրա տակը՝ աջ կողմում ցույց է տրվում, թե ով և տալիս գիտումը:
3. Դրանից հետո տողի տակ՝ աջ կողմում գրվում են՝ դիմում:
4. Ապա կարմիր տողից (խորքից) համառոտ պարզ գրվում է՝ ինչ-որ
պահանջվում է (խնդիր, բողոք և այլն):
5. Դիմումի վերջում աջ կողմը՝ գրվում է՝ դիմում ավարտողի ստորագրու-
թյունը, իսկ ձախ կողմը՝ նախ քանիս, թիվը և տարեթիվը և ապա սրտ
տակն այն տեղի (քաղաքի կամ գյուղի) անունը, վերանի գրվել է դիմումը:

Դիմումի մի ձև արհմիության շարքերն անցնելու համար:

ԳՅՈՒՂԱՆՏԱՌ ՄԻՈՒԹՅԱՆ

ԱԶՏԱՐԱԿԻ ԶՐՋՐԱՏՐԱԿԿՈՄԻՆ

ԲԱՏՐԱԿ ՍՄԲԱՏ ԳԱԼՍՏՅԱՆԻՑ

Դիմում

Սրան կից ներկայացնելով լրացրած ցուցակա-
գրություն քարտը՝ խնդրում եմ ընդունել ինձ Գյուղ-
անտառ միության շարքերը:

Միության կանոնադրությունն ինձ հայտնի է:

Ղևոնդ Ղուկասյան

29 նոյեմբերի 1930 թ.

Յեղվարդ գյուղ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԲԱՆՖԱԿԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ

ԶԱՐԻԿ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻՑ

Դիմում

Ներկայացնելով պահանջվող փաստաթղթերս՝

- 1) ուսման № 85, 2) արհմիության № 1056, 3) սոց-դրու-
թյան № 219 և բժշկական № 290. խնդրում եմ ընդունել
ինձ բանֆակի առաջին կուրսը:

Զարիկ Պետրոսյան

10 սեպտեմբեր, 1930 թ.

Հասցե՝

Կոտայքի շրջան. Յեղվարդ գյուղ

Հ Ա Ր Ց Ա Թ Ե Ր Թ

Ազգանուն Զանիկյան
Անուն, հայրանուն Վահրամ Սարգսի
Տարիք 25
Կուսակցություն Կուսակցական (№ 364)
Արհմիություն Կառուցողների (№ 589)
Աշխ. ստատ 4 տարի
Հասցե Նալբադյան (№ 112)
Ամսաթիվ 12 մայիսի 1930 թ.
Ստորագրություն Վահան.

Թիվ	Ա.Ռ.Ա.Բ.Ա.	ԿՇԻՌ	ՀԱՏ	ԱՐԺԵՓ	Ռ.	Կ.
1930 թ.						
հունիս						
5	բիաղ		8 մետր	80 Կ	6	40
»	գուլպա		3 Կ.	1—20	3	60
12	յուղ	2 կիլո		5—50	11	—
հուլիս						
15	պանիր	7 կիլո	—	1—60	11	20
20	շաքար	3 կիլո	—	75	2	25
»	ձու	—	25	6	1	50
Ընդհ. անուր գույ մար					35	95

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

- Վերևում գրվում է «Արձանագրություն №—»
- Անմիջապես տակը գրվում է ժողովի նիստի ժամանակը:
- Այնուհետև գրվում է նիստին մասնակցողների ընդհանուր թիվը կամ անուն—ազգանունները: Դրանից հետո գրվում է որակարգը, զեկուցող—ներով:
- Որակարգից հետո գրվում է նախագահի, քարտուղարի անուն—ազգանունները:
- Այնուհետև որակարգի համապատասխան համարների տակ գրվում է վորդումները:

Արձանագրություն №— 19

Քանաքեռի խճիթ-ընթերցարանի խորհուրդի արտակարգ նիստի 1930 թ. նոյեմբերի 4:

Ներկա չեն խորհրդի բոլոր անդամները, Կոտայքի շրջկոմի նախագահ ընկ. Գեղամ Ղաբիրյան և զլխ. քաղուստի տեսուչ ընկ. Մովսես Պետրոսյանը:

Որակարգ.— 1. Քանաքեռի խ. ընթերցարանի աշխատանքների հետազոտության արդյունքները, (զեկուցող՝ ընկ. Մովսես Պետրոսյան):

2. Ընթացիկ խնդիրներ:

Վորդումներ.— 1. Աշխատանքները համարել անբավարար:

Հետագա աշխատանքների համար ընդունել հետևյալ կետերը.

ա) Փոխադրել խճիթ-ընթ. դպրոցի կից շենքի 2 սենյակները:

բ) Շրջկոմի կողմից անմիջապես ստանալ գործառնական ծախսերի մնացորդ գումարը՝ 450 ոսկրի և կահավորել խ. ընթերցարանը:

գ) Ամառային աշխատանքներն փոխադրել շենքի առաջ ընկած պարտեզը:

դ) Այսօրվանից նախապատրաստական աշխատանքներ տանել՝ նոր խ. ընթերցարանի բացումը հոկտեմբերյան հեղափոխության 13-րդ տարեդարձին կատարելու համար:

ե) Խնդրել Յերգավթաղլուսավարին՝ Քանաքեռ գործուղվել II⁰-ի կուս-դպրոցի ավարտած մի ուսանողի իրրե խճիթվար:

զ) Առաջարկել շրջկոմի կողմից և խորհրդի նախագահ ընկ. Կոտայքի Առաքելյանին մինչև ամսի 10-ը կազմել չեռամսյա աշխատանքների պլանը և դնել խորհրդի հաջորդ նիստին ի հաստատություն:

2. Լսելով խ. ընթ. խորհուրդի նախագահ ընկ. Կոտայքի ինֆորմացիան խճիթվար Վարդան Խաչատրյանի մասին՝ անհրաժեշտ համարել փոխադրել նրա հարցը կոմիտեի նիստը քննության տանելու իրրե գրասենյակի և զեպի հաճախորդները կոպիտ ու անվայել վերաբերմունք ունեցողի:

Նախագահ՝ Կ. Առաքելյան Քարտուղար՝ Թերզյան:

Բ ո ղ ո ք

Հ. Ս. Խ. Հ.

ԲԱՆԳՈՐԴՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Հ. ՅԵՐԵՅՅԱՆԻՑ

Բ Ո Ղ Ո Ք

Յոթ հոգուց (չեռ, կին և 5 մանրիկ զավակներ) ապրում ենք մի նեղ մութ ու խոնավ սենյակում՝ ամառ-ձմեռ անասելի տանջանքի մեջ: Իսկ մեր կողքի ընդարձակ սենյակը գրավել է վոմն Արամ Փինաչյան, վոր գլուցում կուլակային տնտեսություն ունի և քաղաքում ապրում է լոկ վայելքի համար, իմ բազմաթիվ գանգատները համապատասխան հիմնարկներին՝ թողնվել են անհետևանք: ԲԳՏ-ի կողմից ուղարկված վերջին հանձնաժողովը ևլ դարձյալ նրանց կողմն է անցել: Բողոքելով այս քաղաքակ առարկաբանության դեմ խնդրում եմ անաչառ քննություն և արդար վորոշում, վորպեսզի աղապիմ սոսկալի վիճակից:

Հ. ՅԵՐԵՅՅԱՆ

13/V 30 թ. Յերեան:

ԼՐԱՏՈՒՄԿԱՆ ԳԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Յերբ դպրոցի, գործարանի, գյուղի կամ հիմնարկի կյանքում տեղի չեն ունենում վորեւե աչքի ընկնող դեպք, այդ մասին հարկավոր է լուսնունեթ գիտազոթյուններ անել պատի կամ տեղական լրագրի մեջ:

Այդպիսի գիտազոթյուն կոչվում է լրատուական: Լրատուական գիտազոթյունը պետք է լինի հակիրճ ու ավյալ լուրի կամ դեպքի հիմնական հանգամանքներն ընդգրկող: Նմուշի համար գետեղվում է հետևյալ լրատուական գիտազոթյունը:

ԺԱՂՏՆՏԽՈՐՀԻ ՄՐՅՈՒԹՅՈՒՆԸ.— Ադրբեյջանի ժողանխորհի և Կոլխոզ-ցենարի կոլեկտիվները սոցիալիստական մրցության են հրավիրել Հայաստանի ժողտնախորհի և Կոլխոզ-ցենարի կոլեկտիվներին:

Մրցահրավերն ընդունված է: Մոտ որերս Բազմից կստացվի պաշմանագրի նախադիծը:

«Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ» № 134, 1930 թ.

Ա կ տ

Ա կ Տ Ը.— Վորեւ հետազոտման կամ վերաքննության արձանագրություն է: Ակտի սկզբում նշվում է հետազոտող կազմակերպության կամ հանձնաժողովի անունը, ապա մի առ մի հիշատակվում հետազոտման հետևանքները՝ վերջում, հարկ չեղած դեպքում արվում է և դիտողություն:

Համաձայն կոլխոզ կենտրոնի հունիսի 16-ի 1930 թ. № 672 հրամանի, հանձնաժողովն՝ նախագահությամբ ընկ. Դարչինյանի, անդամակցությամբ ընկ. ընկ. Հ. Մնացականյանի և Հ. Զուհանյանի, հունիսի 20-ին ընդունեց կենտ. պահեստից 2 շաքրացան, մի կախող մեքենա, 40 գերանդի և հնձող մեքենա: Հնձող մեքենայի առամներից 4-ն անդործածելի չե, իսկ մեկը կոտրած:

Այդ պակասությունների պատճառով հանձնաժողովը հնձող մեքենան համարեց բրակ, և թողեց պահեստում:

Հանձնաժողովի նախագահ, Դարչինյան
Անդամներ 1. Հ. ՄՆԱՅԱՆԱՆՅԱՆ 2. ԶՈՒՀԱՆՅԱՆ

Սույն ակտից մի որինակ թողնվեց պահեստայտի մոտ:

ԹՂԹԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ

Գործարանի, գյուղի, կոլեկտիվի կամ հիմնարկի կյանքում կարող են լինել դրական կամ բացասական փաստեր ու հանդամանքներ, վորոնց նկատմամբ հարկավոր է տեղակի դարձնել հասարակությանը, գրավել նրա ուշադրությունը:

Այդ նպատակին է ծառայում բղրակցությունը: Թղթակցության հիմքը պետք է կազմի վորևի իրավական չեղելություն, ստուգված փաստ և վոչ թե բամբասանք կամ լուր:

Թղթակցությունը վոչ միայն պիտի արձանագրի փաստը, այլև գնահատի այն և հաճախ անի գործնական առաջարկներ: Դրանցով և գլխավոր բապես թղթակցությունը տարբերվում է լրատուական գիտությունից, վորբայի դեմքից՝ գործ ունի դեպքերի և վոչ թե տեական փաստերի հետ ունականաբար միշտ ավելի կարճ և, քան թղթակցությունը:

Թղթակցության լեզուն պիտի լինի պարզ, խոսքերը՝ կարուկ, մեծությունը՝ լրագրական 25—30 տողից վոչ ավելի:

Նմուշի համար ներքևում բերվում է թղթակցությունը:

ԳՅՈՒԼԻՈՐՆՈՒԴԸ ՔՆԱԾ Ե

Յեղվարդի գյուղխորհուրդը մինչև հիմա շատ քիչ է զբաղվել ինքնաբնակատվությամբ:

Դյուղի կոլեկտիվը բաժանված է թափանքների, չի աշխատում, մինչդեռ գյուղխորհուրդի անդամները, վորոնք կոլեկտիվի վարչության մեջ են աշխատում, ձեռք ձեռքի չեն խփում:

Դյուղ-խորհուրդի նախագահը խուսափում է հասարակական ժողով հրավիրելուց: Վախենալով, վոր իրեն կբնակառեն, իսկ ընթերցարանի և գրքոցի շենքերը կխառնեն անացել, գյուղացիությունը պահանջում է այս տարի վերջացնել, իսկ գյուղ-խորհուրդը ականջի լեռվի և գյուղում: Նվ չենք խոսում խորհրդի անկցիաների մասին, վորոնք միայն թղթի վրա գոյություն ունեն:

Շրջագործկոմի և համապատասխան մյուս մարմինների ուշադրությունն ենք հրավիրում:

Դյուղի հասարակությունը պահանջում է ցրել խորհուրդը և նշանակել նոր ընտրություններ:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Յերբ և վորտեղ ես ծնվել՝
 2. Ծնողներից սոցիալական դրությունը՝
 3. Վորտեղ ես անցկացրել մանկությունը՝
 4. Մանկության օրից ինչն է առանձնապես տպավորվել հիշողությունդ մեջ:
 5. Վորտեղ և վորքան ես սովորել:
 6. Սովորելիս ինչով ես առանձնապես հետաքրքրվել:
 7. Սեփականություն ունեմ:
 8. Վոր տարեկանից ես սկսել աշխատել:
 9. Վորտեղ ես այժմ աշխատում ինչ է քո աշխատանքը:
 10. Ինչ քաղաքական կազմակերպություն մեջ ես յեղել:
 11. Այժմ վորևի կազմակերպություն կամ կուսակցության անդամ եմ:
 12. Ինչ հասարակական օրգաններ ես տանում:
 13. Ինչով ես առանձնապես հետաքրքրվում:
 14. Ինչպես ես ներկայումս քեզ քո հետագա գործունեությունը:
- Բացատրեմք. — Դործնական կյանքում հաճախ հարկավոր է լինում գրել իր կյանքի պատմություն, ինքնակենսագրություն:
- Կարգն վերևում գեղատեսիլ և պարզ պատասխանիկ նրանց տնային, վոր ստացվի կապակցված միտք:

ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՑԱՆԿ

Առաջին հրատարակության առթիվ	3
Յերկրորդ	4

Ա.Ս.ԶԻՆ ԲԱԺԻՆ

ԿՈԼԵԿՏԻՎԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Ա. Յեղվարդ — ՆՈՐ ԿՑԱՆՔ ԿԱՌՈՒՅՈՂՆԵՐ

1. Տեղի բաղնիկներ. — ըստ Հ. Մելիկյանի	7
Բ. Յեղվարդ — ՄԵՐ ԿՑԱՆՔԸ ՅԵՐԵԿ	
2. Դժար տարի. — Հովն. Թումանյան	9
3. Հայտատանը յերեկ — Հասված Ա. Խանջյանի հոգվածից	10
4. Վանքը՝ կալվածատեր	11
5. Որանջիկ (կրճատ). — Ակսել Բակունց	12
6. Իվանեն	15
7. Ռանչպար. — Սարիք	17
8. Առաջ ինչպես ելին ապրում Ռուսաստանում. — Ըստ Մ. Թ. ի	19
Գ. Յեղվարդ — ՄԵՐ ԿՑԱՆՔԻ ԱՅՈՐ	

9. Կոլխոզյին առավոտ. — Գ. Սարյան	21
10. Սոցիալիզմի սկսերով. — Հասված Ա. Խանջյանի հոգվածից	22
11. Յերեկ և այսօր (հատված). — Արմ. Թամազյան	24
12. Յեղում և, աճում	25
13. Վոստանը	28
14. Թումբը	31
15. Արարատյան դաշտում. — Ղևոնդ Կումուր	32
16. Վարը (հատված). — Հովնիկ Մելիկյան	33
17. Աղբրեջանի գյուղերում	34
18. Վրաստանի գյուղերում	38
19. Չալի դաշտերում (հատված)	39
20. Կոլխոզի դաշտերից. — Արաքս	41

Գ. Յեղվարդ — ԴԵՊԻ ԿՈԼԽՈԶՆԵՐԻ ԱՄՐԱՅՈՒՄԸ

21. Կոլխոզների գործնական խնդիրները	43
22. Սոց. մրցումը գյուղատնտեսության մեջ	45
23. Ինչպես կազմակերպել կենցաղը կոլխոզներում	46
24. «Դիզանո» կոլխոզը	47
25. «Նոր կյանք» կոլխոզի հայրական ընթացքը (կրճատ)	49
26. Թե ինչպես Դարբինենց Մերգոյի «Մարալ» կովը կոլխոզ մտավ	53
27. Աշխարհով մեկ (կրճատ). — Աղաթի Վարդանյան	57

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

ԻՆԴՈՒՍՏՐԱՅՈՒՄ, ԳՅՈՒԼԻ ՅԵՎ ՔԱՂԱՔԻ ԴԱՇԵՆՔԸ

Ա. Յեղվարդ — ՀՆԴԱՄՅԱԿԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

28. Հնգամյակը չորս տարում. — Տ. Վ.	59
29. ԽՍՀՄ կլեկարոֆիկացիան	61
30. «Վոլխովստոյ»	62
31. Չազիկ (կրճատ). — Վ. Թարսկեց	62
32. Կառուցում ենք, կառուցում. — Թամուր	64
33. Բամբակի դաշտերում. — Աղավնի	66
34. Հաղթանակի յերգեր. — Զ. Դարյան	68

Բ. Յեղվարդ — ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՑԱՆ ՏԵՄՊԵՐՈՎ

35. Սոց. մրցումը և հարվածայնությունը	69
36. Յերգ բերեղիլի (կրճատ). — Գեվորգ Դեիկ	70
37. Պղնձի աշխարհում	71
38. Չորրորդ հարվածը. — Տանաս Դադին	72
39. Յերգը. — Արմ. Թամազյան	74

ՅԵՐԲՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

ԿՈՒՆՏՈՒՐԱ ՅԵՎ ԿԵՆՑԱՂ

40. Արմիտիսիոնները կոմունիզմի դպրոց են.— Գուսեվա	76
41. Կուլտուրական հեղափոխության ուղիներով.— Վ.	77
42. Նավթահանքում	79
43. Իմ բառերակ ընկերներին.— Թամուկի	80
44. Դալար Դրիքոր	82
45. Մոր կարտը.— Արաբես Ն.	83
46. Մարոն (կրճատ).— Արաբ	84
47. Դժբախտությունը Մեշադի Ղադրի տանը.— Սեյմուր	86
48. Հայրիկ, իբրք աստված կամ.— Փալանդուզ Մկր	89
49. Հնի մնացորդ	91
50. Կոլեոզնիկ ապիս	92
51. Պարերդ	92

ՅԵՐԲՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐԵՐ

Ա. Յենքամաս — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՀԱՆՍՊԱՐՀԻՆ

52. Յերգ ժողովրդի մասին (հատված). — Չաբեց Յե.	94
53. Կարմիր բարբիկաղ.— Արազի	96
54. Արյունոտ կիրակի	97
54. Խրամատի սաբասփը (հատված). — Եր. Ռեմարկից	98
56. Փետրվարյան հեղափոխություն	100

Բ. Յենքամաս — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

57. Հոկտեմբերի քսանհինգը	104
58. Վ. Ի. Լենին	107
59. Քսանվեցը (Բազմի կոմունան). — Վ.	110
60. Նոյեմբերի 29-ը (կրճատ). — Արս. Կարիյան	111
61. Ջան Նոյեմբեր.— Վ. Արամուկի	113
62. Հոկտեմբերն Անդրկովկասում	113

Գ. Յենքամաս — ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ՍՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

63. ԽՍՀ Միությունը.— Բոս Գուսեվայի	115
64. ԽՍՀՄ կազմը	116

Դ. Յենքամաս — ԿՈՐՄԵՐ ԲԱՆԱԿԸ ՄԵՐ ՅԵՐԿՐԻ ԱՐԹՈՒՆ ՊԱՀԱԿՆ Ե

65. Կարմիր բանակը և Կլիմ Վորոշիլով	118
66. Չապահ (կրճատ). — Դ. Ֆուրմանով	119
67. Կարմիր բանակայինի նամակը	121

Ե. Յենքամաս — ԿԱՊԻՏԱԼԻ ԼՍԻ ՏԱԿ

68. Բանվորական բուռն ցույցեր Բեռլինում	122
69. Միայն պրոլետարիատի ղեկավարությամբ	124
70. Յեռում և Չինաստանը. — (Չին նամակների)	125
71. Մի նամակ (չինական քաղաքապետարկյալի նամակը)	128
72. Նորից կգա.— Բոս Ջեկ Լոնդոնի	129

Զ. Յենքամաս — ՀՆՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՅԵՎ ՏՈՆԵՐ

73. Կոմիտեներն.— Գուսեվա	130
74. Համկոմունիստական (բ) կուսակցությունը.— Վ.	132
75. Պրոֆինտերն	133
76. Մարտի 18-ը Պարիզի կոմունայի և Մոսկվայի օրը.— Մ. Յիսակյան	134
77. Մայիսի մեկը	137
78. Կանանց միջազգային օրը.— մարտի 8-ը	137
79. Միջազգային պատանեկության օրը	138
80. Կարլ Լիբկնեխտ	139
81. «Դուք միլիոնավոր բարեկամներ ունեք ամբողջ աշխարհում».— (նամակ Ստալինին)	141
82. Ինտերնացիոնալ	142

Գործնական գրություններ

386-1931p

ԳԻՆԸ 85 ԿՈՊ. (10 ռ.)

111

2452

КОЛЛЕКТИВНЫЙ ПУТЬ
Учебник для общеобр. сел. школ

Госиздат ССР Армении
Эривань—1931